

Передплачуй на 2010 рік за вигідною ціною. Умови на стор. 19

ХТО УВІЙДЕ ДО КОАЛІЦІЇ
«ТУШОК»

ГЕРОЇ ЇХНЬОЇ УКРАЇНИ:
АНТИРЕЙТИНГ

ТАРАС ЧУБАЙ
ПРО МОРАЛЬНИЙ ЗАНЕПАД

Тиждень

український www.ut.net.ua

№ 10 (123), 12–18 БЕРЕЗНЯ 2010 р.

ВАЦЛАВ ГАВЕЛ
ДАЄ УРОКИ
ДЕРЖАВО-
ТВОРЕННЯ

УЗУРПАЦІЯ БЕЗ СПРОТИВУ

ISSN 1996-1561

10>

9 771996 156002

ОФІСИ В ОРЕНДУ

М «Лівобережна»
(044) 517-05-81

Працює «Клуб Лояльності»
для орендарів

Фото
тижня
Грецький
бунт

6

«Тушки» подано
Регіонали
з легкістю
захоплюють
владу

8

Олексій Гарнь
про ознаки готовності
регіонів ламати
країну через
коліно

12

ВПРИТУЛ

Теорія української опозиції
Віце-спікер ВР Микола Томенко
про коаліцію одноразового
використання, слабкі ланки
в БЮТ і «патріотизацію»
Віктора Януковича

14

Юрій Макаров
про страшну
силу образу
у політиці

18

Герой свого часу
Тиждень склав
антирейтинг
сумнівних
героїв України

20

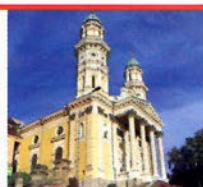
Хартія для постколоніалізму
Чому регіонали маніпулюють
нормами Європейської хартії
регіональних мов

24

Закарпатський казус
SUI JURIS – випадковий
анахронізм чи знаряддя
антиукраїнської політики?

26

Фронтмен революції інтелектуалів
Письменник, дисидент, останній
президент Чехословаччини і перший
президент Чехії Вацлав Гавел про
уроки звільнення від комуністичного
тоталітаризму і вічний абсурд життя

30

Жити
у правді
Олексій
Зарицький
про Вацлава
Гавела

34

Хокку про
відродження
Як Японія
постала
з попелу

36

Едвард Лукас
проводить
паралелі між
Фолклендськими
островами
та Україною

40

В обіймах III Риму
Історичне розслідування:
подарований Януковичу
перстень символізує перебування
Києва в політичному
та ідеологічному просторі Росії

42

Роман Кабачій
про те, як Москва
успішно
розставляє
історичні
тенета

45

МИ

Європейський
гетьман
Розповідь про останнього
гетьмана України
Кирила Розумовського

46

Євген
Маланюк:
шлях до
Шевченка

50

Посол української культури
Спогади про англійку
Віру Річ, яка вивчила
українську, щоб
перекладати Шевченка

52

НАВІГТОР

Наш партізан
Тарас Чубай про львівський
саунд, артистів-біороботів,
добру музику та
загальмованість
українців

54

Оскар-2010
Хто і за що

58

Відгуки/анонси
Вистави,
фільми,
виставки,
книжки,
записи

60

Мода на модерн

Маленький Відень, українська
Європа – так кажуть на Чернівці,
які постійно постачають світу
музичні, наукові, літературні
та бізнесові таланти

62

Кілька
слів
від
журналістів
Тижня

66

Обкладинка

Колаж:
Andrii Yermolenko

«Тиждень»
кушать подано
ПРОФЕСОР

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ ЖУРНАЛ

Життя
нас секс!

ПЕРЕДПЛАТИТЬ ТА ОТРИМУЙТЕ
ЩОП'ЯТНИЦІ
передплатний індекс – 99319

Володимир, Тернопіль

Поділяю думку автора. І пропоную всім небайдужим об'єднатися за допомогою інтернету. Створити віртуальну альтернативу уряду. За час вимушених канікул можна зробити багато.

Будь-хто з охочих зможе: доповнити й відредактувати Конституцію; висловити своє бачення зовнішньої чи внутрішньої політики; назвати методи й шляхи боротьби з корупцією; налаштувати механізм відбору гідних кандидатів у депутати та президенти (чесних, патріотичних, з реальним бажанням і реальними дипломами); озвучити механізми реформування армії та флоту; показати своє бачення дошкільної, середньої та вищої освіти...

I, можливо, з цієї спільноти вибрати СПРАВЖНЬОГО президента.

Ворсило Сам

Варто вже давно затягнути, що запхнути верблюда у вушко голки неможливо. Годі лаштувати для Тимошенко націоналістичну нішу. Навіть якщо вона з класичних викроювань Донцова, Липи, Міхновського паном Макаровим неоковирно переоблаштована в еклектично-модернову з ліберальною сутністю, ця ніша все ж залишається тісною для «месії» в спідниці.

Найбільш дискусійні матеріали №9 (122), 5–11 березня 2010 року

У тіні Бандери

Стаття про державотворчу роль генерала УПА Романа Шухевича

Українська матриця: перевідзантаження
Самійло Ворс про доктрину «освіченого націоналізму»

Лицарі волі
Сприйняття українського визвольного руху іноземцями не завжди було стереотипним і негативним

Прозріння
Жанна Без'ятчук про реалістичне сприйняття європейських орієнтирів України

Сергій

Пане авторе. Звинувачуючи інших, саме ви говорите банальністі, не підкріплени жодною конкретикою.

Ваші «пропозиції» (ну добре, хай буде без лапок) – це дитячий ідеалізм або політичне замовлення. За останні п'ять років Україна досягла значних успіхів на шляху європейської та євроатлантичної інтеграції (де-факто отримано перспективу членства в обох організаціях, започатковано амбітні механізми інтеграції). Світ нарешті дізнався правду про Голодомор і визнав це геноцидом народу. Українську мову чути все частіше, а такі Герої, як Бандера та Шухевич, виринули з небуття.

Андрій, Київ

Пане, а вам не здається, що ми вже 19 років проводимо дискусії із зачлененням авторитетних істориків і громадських діячів з цього питання? Скільки ще їх треба проводити? А якщо польське суспільство ще досі не відмовилося від шовіністичних замашок, то тут, вибачте, наші авторитетні історики їм ніяк не допоможуть. А ми, українці, маємо шанувати своїх героїв незалежно від того, як про них думають сусіди.

Інженер

УТ, молодці, я так зрозумів, що після виборів ви ще не

отримали «темників».

Дякую за статтю. Вважаю, що вкрай необхідно висвітлювати події українських визвольних змагань у руслі тягlosti української історії як історії боротьби за свободу і незалежність. Слава Україні!

Ігор

Шухевич був гауптманом. Ворог мого ворога – мій друг. Усе логічно. А коли зрозумів, що німці зрадили українців, він їх теж зрадив. Він боровся за Україну і був змушений діяти так, як вимагали обставини. Методи боротьби відповідали тому жорстокому часу. Прикро, що більшість сучасних громадян України не розуміють тодішніх реалій та їх просто не знають власної історії. А головне – не бажають знати. Тому питання про ОУН та УПА ніколи, на жаль, не буде правдиво висвітлене в сучасному суспільстві.

Восток

За радянських часів у молоді виховували любов до Леніна, який, як тоді говорили, «віддав життя за щастя всього робітничого та селянського люду». I був він, за словами вихователів, герой із героя, і шану йому (знову за словами вихователів) людство віддаватиме тисячоліттями. I ось масмо – герой виявився антигероєм, а де впевненість, що через 50–70 років Бандера та Шухевич не стануть знову антигероями? Бо славу їм зараз співають ті, хто вчора кричав від захоплення про діяльність Леніна. Державі потрібні герої, а найбільше – міфічні герої.

Орфографія дописувачів зберігається

Свої зауваги та коментарі до статей ви можете залишати в блозі *Тижня* – ut-magazine.livejournal.com та на нашому сайті www.ut.net.ua

Тиждень

№10 (123) 12-18.03.2010 р.
Засновник ЕСМ Медіа ІМБХ
Видавець ТОВ «Український Тиждень»
Головний редактор Сергій Литвиненко
Заступник головного редактора
Нatalia Vasotin
Оглядач Юрій Макаров
Редактори Anatoliy Astaf'ev,
Жанна Без'ятчук, Вікторія Герасимчук,
Дмитро Губенко, В'ячеслав Дарпінянц, Роман
Кабачій, Igor Kryuchik, Andriy Lavrik,
Marina Olyanik, Natalia Petrynska

Журналісти Богдан Буткевич, Інна Завгородня,
Валентина Кузик, Олена Чекан,
Дмитро Рафаель
Відповідальний секретар Віталій Столига
Арт-директор Андрій Ермоленко
Дизайнери Юрій Довбах, Ганна Ермакова,
Тимофій Молодиков
Художник Павло Ніц
Більд-редакція Олександр Чекменьов,
Валентина Бутенко
Фотограф Андрій Ломакін
Кольорокоректор Олена Шовкопляс
Літературний редактор Олександр Григор'єв,
Лариса Мінченко

Коректори Марина Петрова, Ірина Павленко
Контент-редактор сайту Таня Овчар
Генеральний директор Микола Шейко
Фінансовий директор Андрій Решетник
Директор зі збуту Олександр Грищенко
Директор з реклами Світлана Егорова,
(097) 962-55-42, e-mail: yes69@ut.net.ua
Відділ промо та маркетингу Ганна Кашеїда
Голова редакційної ради Роман Цуприк
Видавець з 2.11.2007 р.
Свідоцтво про державну реєстрацію
КВ №13005-1889Р від 13.08.2007 р.
Адреса для листування 03067, Київ, а/с №2

Адреса редакції
01030, Київ, б. Хмельницького, 36 оф. 7
Адреса видавця 03067, Київ, Машинобудівна, 37
E-mail: office@ut.net.ua. Телефон (044) 3511300
Друк ТОВ «НОВИЙ ДРУГ»,
Київ, вул. Магнітогорська, 1
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК №1447 від 28.07.2003 р.
№ зам. 103776. Наклад 30 700
Номер підписано до друку 10.03.2010 р.
Виходить щотижніця. Розповсюджується
в роздрібній топівлі та за передплатою.
Ціна дотовірна. Передплатний індекс 99319

© Український тиждень. Редакція залишає за собою право на літтературну надіслання матеріалів без узгодження з автором.
Рукописи не повертаються і не рецензуються. За зміст реклами та листів, надісланих читачами,

матеріали, позначені літерою «Р»,
під рубрикою «Трибуна» та на сірому тлі,
публікуються на комерційній основі

30 БЕРЕЗНЯ

Введення в експлуатацію будинку №26-1
ЖК «Парковий» на бульварі Кольцова, 14.
Вартість 1 м² - від 8300* грн

ПОСПІШАЙТЕ КУПУВАТИ!

Вартість квартир буде зростати

м. Київ, вул. Сім'ї Сосніних, 9
тел.: 0(44) 569-36-56, 569-36-57
www.nbk.ua

НБК
НАЦІОНАЛЬНА БУДІВЕЛЬНА КОМПАНІЯ

* на умовах 100% попередньої оплати **ціни вказані на квартири від 82 м² [секц. №2], від 102 м² [секц. №3]
Ліцензія МРРБУ АВ №357484 від 15.08.2007. Дозвіл №0216 Св від 25.03.2008 виданий Інспекцією держ. архітектурного контролю у м.Києві

Грецький бунт

Нова хвиля страйків паралізувала Грецію. Посилення економічної кризи в цій країні привело до падіння курсу євро і викликало побоювання щодо майбутнього еврозони. з березня під тиском Євросоюзу уряд Греції затвердив низку заходів, спрямованих на зниження дефіциту бюджету на 4% – до 8,7% цьогорічного ВВП. Намір уряду подолати боргову та бюджетну кризу шляхом зменшення доходів держслужбовців, заморожування зростання пенсій і впровадження нових споживчих податків спричинили багатотисячні акції протесту в Афінах. 4 березня звільнені працівники головної грецької авіакомпанії Olympic Airlines захопили Міністерство фінансів та будівлю Головного фінансового управління Греції. До протестів найбільшої профспілки державних службовців ADEDY та об'єднання працівників приватного сектору GSEE 5 березня приєдналися працівники ЗМІ та міського транспорту Афін (окрім метро). 8 березня службовці Міністерства внутрішніх справ захопили державне видавництво, щоб не дати надрукувати в урядовій газеті закон про нові жорсткі заходи економії. Профспілки, що об'єднують у своїх рядах близько половини всіх трудящих країни, погрожують владі безстроковими страйками.

Фото: REUTERS

4 березня

Комітет із закордонних справ палати представників Конгресу США визнав геноцид вірменів турками

5 березня

Відбувся візит президента України Віктора Януковича до Москви. Лунало багато обіцянок

6 березня

Віктор Янукович почав роздавати ордени

«Тушки» подано!

Регіонали з легкістю захоплюють владу

Автори:
Аліна
Пастухова,
Сергій
Павлиш

Увівторок Верховна Рада внесла зміни до закону про Регламент ВР, дозволивши депутатам індивідуальне членство в парламентській коаліції. Зелене світло приєднанню до коаліції «тушками» дали 235 народних обранців. У повному складі голосували фракції ПР, Блоку Литвина та комуністів, їх підтримали семеро бютівців та шестero нунсівців. Позафракційні Тарас Чорновіл, Інна Богословська, Ігор Рибаков та Василь Кисельов теж віддали свої голоси за зміни до Регламенту. Від БЮТ «за» проголосували Віталій Барвіненко, Володимир Капліченко, Геннадій Задирко, Григорій Омельченко, Юрій Полунеев, Ігор Савченко, Олег Черпіцький, від НУ-НС – Юрій Бут, Станіслав Довгий, Олександр Омельченко, Ігор Палиця, Іван Плющ та Володимир Поляченко. Підписи всіх цих депутатів, очевидно, з'являться і під майбутньою коаліційною угодою.

Пропрезидентська парламентсько-урядова коаліція де-факто вже сформована. Опоненти білоблакитних небезпідставно обурюються антиконституційністю нового закону: згідно з Конституцією до складу парламентської більшості можуть входити лише депутатські фракції. Регіоналів це не лякає. Нехай, мовляв, із легітимністю коаліції «тушок»

розбирається Конституційний Суд, звернення до якого вже підготувала опозиція.

Тим часом буде створений і почне працювати новий, «свій» уряд, який, схоже, очолить Микола Азаров.

Експертів безтурботність ПР не дивує. Вони прогнозують, що Конституційний Суд може ухвалити не правове рішення, а політичне, яке підтверджить легітимність «тушкованої» коаліції. «Є ризик, що Конституційний Суд під тиском тих чи інших обставин може внести таке «широке» рішення або просто відмовитися від розгляду цього питання. У КС зараз є представники різних груп впливу, ситуація змінюється, і важко передбачити, якою вона буде за кілька місяців», – каже Володимир Фесенко, директор центру прикладних політичних досліджень «Пента». Фесенко прогнозує, що Віктор Янукович спробує змінити суддів Конституційного Суду, призначених за квотою президента.

Політичні рішення Конституційний Суд ухвалиє не вперше – найяскравішим було рішення 2003 року, що дозволяло президенту Леонідові Кучмі обирається на цю посаду втретє. Проте визнання легітимності парламентської більшості, сформованої за рахунок індивідуальних приєднань депутатів, може остаточно дискредитувати суд як

інститут, покликаний служити принципам верховенства права, а не політичної доцільноти. Адже у вересні 2008-го він уже приймав рішення, згідно з яким до складу коаліції можуть входити лише парламентські фракції, а не окремі депутати.

«Якщо ж нову коаліцію буде визнано неконституційною, виникне дуже суперечлива ситуація: уряд залишиться таким, яким він буде сформований найближчим часом, а Верховна Рада опиниться в підвішеному стані, коли немає легітимної коаліції, а президент будь-якої мітті може розпустити парламент, – припускає Фесенко. – І така ситуація використовуватиметься для тиску на Верховну Раду та її керівництво».

Загалом регіонали впевнено просуваються до заволодіння повною і безроздільною владою в країні. Вони розпоряджатимуться цією владою куди вільніше, ніж згадуваний багатьма Кучма. Янукович і К°, як відомо, має специфічну ментальність, що не передбачає присутності чужого на своїй території. Саме ця ординська ментальність дозволила їм із маленького регіонального плацдарму захопити велику країну на тлі слабкості, недорозвиненості недосформованої української еліти.

Тому смішно-недогутими виглядали дії Жванії, Мартиненка, Яценюка та інших, які протягом останніх тижнів по-дрібному підхваливали Віктора Федоровича, сподіваючись на шматочок влади у компанії з новообраним президентом. Видаючи бажане за дійсне, вони своїми діями лишень відбілювали імідж Януковича – мовляв, відбувається демократичний переговорний

Тиждень
в історії

11 березня 1990 року

Литовська Верховна Рада, здомінована рухом «Саюдіс», оголосила Акт про відновлення незалежності Литви

12 березня 1365 року

Австрійським герцогом Рудольфом IV засновано Віденський університет

13 березня 1961 року

«Чорний понеділок у Києві». Через зсув ґрунту в районі Куренівка загинуло понад 1500 людей

7 лютого

У США вручали «Оскарів» – найпрестижніші нагороди за досягнення в кіномистецтві

8 березня

У Туреччині почалася серія підземних поштовхів. Сейсмологи попереджають про можливі землетруси в Румунії та Україні

9 березня

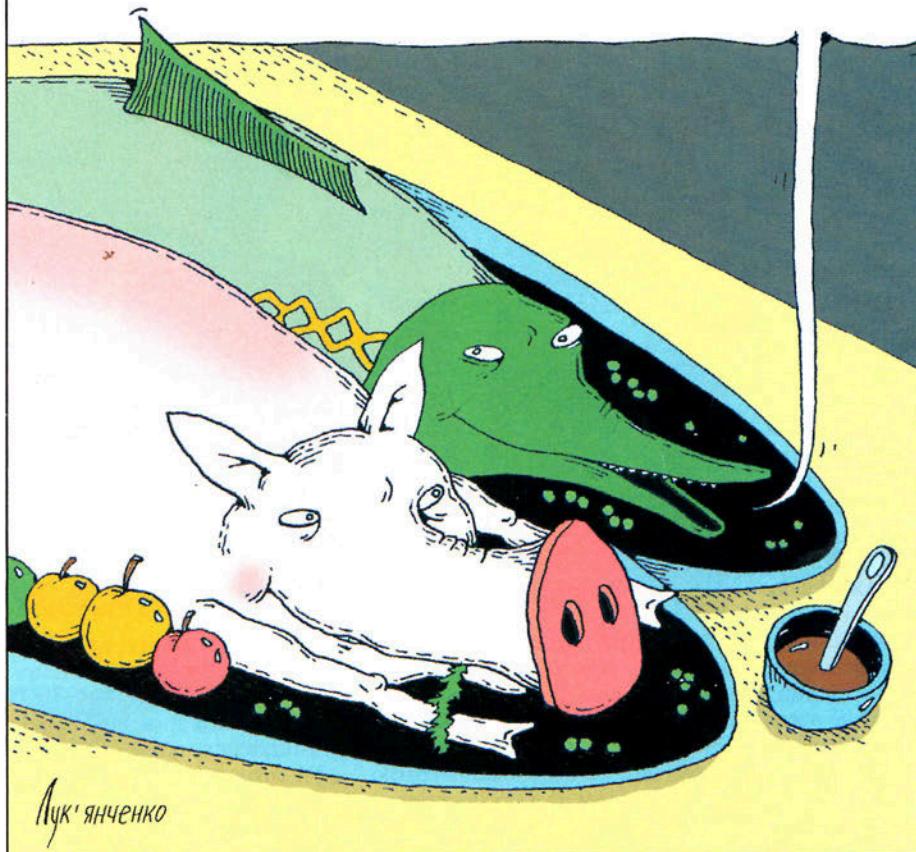

Верховна Рада узаконила формування парламентської коаліції «тушками»

10 березня

ВР перенесла набрання чинності пакета антикорупційних законів на наступний рік. Чомусь це не дивує...

ГОЛОВНЕ – ВМІТИ СЕБЕ ПІДНЕСТИ

процес із новообраним українським президентом, який зацікавлений у консолідації та суспільному порозумінні. А запопадлива заява Віри Іванівни продемонструвала потенційну амплітуду «прогину» команди колишнього президента. «Прогин» було проігноровано, і вже наступного дня довелось гнівно говорити про «захист» українських цінностей і норм Конституції від дій нового президента. Регіонали, визнаючи лише си-

лу, вочевидь, з неабияким задоволенням глузують із більшості тих, хто шукає їхньої ласки, граються з цими прохачами, як кіт із мишкою. Результат цієї гри кату відомий заздалегідь.

Водночас особливо активні й «перспективні» кандидати все ж можуть виявитися потрібними. Так, Арсеній Яценюк, грізно погравши м'язами перед Януковичем (висунув справжній ультиматум!), за погодженням з Віктором Федоровичем зайняв

ФОТО: УНАН

14 березня 1990 року

У м. Стрий на Львівщині вперше над адмінбудівлею піднято синьо-жовтий прапор

15 березня 1939 року

У Хусті проголошено незалежність Карпатської України

16 березня 1960 року

У Нью-Йорку представлено перший автомобіль на сонячних батареях

Народився Федір (Хедір) Вовк, видатний український антрополог, етнограф

1916 грн

становила середня зарплата українців у січні. На початку 2009-го – 1665 грн

10%

сягне інфляція-2010 в Україні, вважають експерти МВФ. Торік ціни зросли на 15,9%

2,3 млрд грн

чистого прибутку отримала НАК «Нафтогаз України» у 2009-му, що на 79,5% менше, ніж у 2008-му

5 ОБЛИЧ**ДМІТРІЙ МЕДВЕДЕВ****багато думас**

«З думкою про Україну ми прокидаемся і за- синаємо», – сказав президент РФ. Про зміст тих думок неважко здогада- тися: Митний союз, ЄП, ГТС, «ревізія історії»...

ВІКТОР ЯНУКОВИЧ
лякає гуманітарів

«Я особисто відповіда- тиму за ці питання, я сам займатимуся гуманітарною сферою», – заявив новообраний пре- зидент і поціновувач поезії Чехова й Ахметової.

ГАННА ГЕРМАН
сама скромність

«Сам Шевченко жив скромно, жив у потребі», – на- голосила вона, обґруntовуючи зменшення розміру Шевченківської премії.

ЛЕОНІД ЧЕРНОВЕЦЬКИЙ
роздрідує посольства

Київський мер ви- ставив на продаж будівлі, в яких розташовані іно- земні амбасади. Ноту протесту вже направила Чехія.

ДОМІНІК СТРОСС-КАН
пророкує нову кризу

Голова МВФ не зміг сказати, коли і чому почнеться нова економічна криза, але запевнив, що вона точно станеться.

ЗМІНА ОРІЄНТИРІВ**«Цукерки»
для російського
колеги**

У 2004-му тоді ще прем'єр Янукович частував прем'єра Медведєва цукерками. 6 років потому президент Янукович нагодував президента Медведєва обіцянками

2010**2004**

Свій перший візит до Росії в статусі президента Віктор Янукович почав із явних компліментів. Якщо не сказати «прогинів». Зокрема, він заявив, що Російська Федерація може бути орієнтиром для України в соціально-економічній царині: «Моє завдання – у хорошому сенсі слова – наздогнати Росію, підтягти рівень життя, пенсійного забезпечення,

соціальних умов до російського» (прикметно, що у РФ зараз котиться хвиля протестів, викликана соціальними умовами). Дмитрій Медведєв, своєю чергою, вже готовий без зволікань патронувати Україну, зокрема підтримувати нашу суверенну державу на міжнародній арені «для того, щоб була нормальна економічна співпраця». Звісно, тут не йдеся про всіляке

ОПИТУВАННЯ**Раду варто розпустити**

Більшість українців негативно оцінюють роботу чинного парламенту і виступають за його розпуск

Xоч би що робили народні депутати – чи просували недолугі закони, чи любіювали власний бізнес, чи збивалися у коаліцію «тушками», – вони прикриваються інтересами народу і порятунком країни. Водночас опитування свідчить: українці скількині вважати, що діяльність слуг народу інтересам того самого народу суперечить.

869 млрд грн

становили активи
українських банків на 1
березня – на 2,4% менше,
ніж 1 січня

€72 млрд

вимагають акціонери
концерну «ЮКОС» від
Росії у Європейському
суді з прав людини

ЗНАЙШЛИ СПЛЬНУ
МОВУ. Віктор
Янукович показує
ширину порозуміння
з російським
президентом

сприяння з боку Росії вступу України до зони вільної торгівлі з ЄС – на порядку денного залучення нашої країни до ЄСП, Митного союзу РФ, Білорусі та Казахстану. При цьому Росія, схоже, за ціною не постійть, оскільки, обіцяючи сприяння, зовсім не зважає на членство України в іншому союзі – Світовій організації торгівлі. І, схоже, процес пішов. Питання

української ГТС, перебування Чорноморського флоту в Україні, захисту мовних прав російськомовного населення та позбавлення Бандери й Шухевича звань Героїв Янукович пообіцяв вирішити в «інтересах обох народів». Словом, у Кремлі новий президент запевнив, що вирішить мало не всі болючі питання двосторонніх відносин. Ось тільки на чию користь?

Оцінюють діяльність Верховної Ради (%)

За результатами опитування Київського інституту проблем управління. Кількість опитаних – 1тис. осіб, можлива похибка +/-3,2%.

Що робити з парламентом (%)

КОРОТКО

Шухевич дістав Симоненка

Лідер Компартії України Петро Симоненко провів судовий процес дітям головкома УПА Романа Шухевича Юрію і Марії. Печерський райсуд Києва зобов'язав головного комуніста спростувати з трибуни Верховної Ради свою попередню заяву про те, що Шухевич буцімто отримав два Залізні хрести з рук Адольфа Гітлера. Попри те що сказане Петром Миколайовичем про Шухевича, грубо кажучи, є ахінесю, «вождь» КПУ зібрался оскаржити судову ухвалу.

Примара двохмовності

«В Україні розвиватиметься українська мова як єдина державна», – заявив дніами президент Віктор Янукович. Багато хто встиг розінити таку заяву як відмову Януковича від передвиборчої обіцянки зробити російську другою державною. Утім, щоб розпочати русифікацію, не обов'язково змінювати Конституцію й надавати російській мові статус державної. «Керуючись Європейською хартією про мови, ми підготували дуже хороший закон <...>, – зауважив регіонал Борис Колесников. – Там вписані всі права, які ми передаємо обласним радам». Ідеється про закон, який, за словами самого Януковича, «дозволить безперешкодно використовувати російську у всіх сферах». У разі ухвалення цього законопроекту українська залишиться державною лише на папері, оскільки депутати облрад зможуть на свій розсуд дозволяти використання недержавної мови скрізь, починаючи від документообігу й закінчуючи освітою і культурою, таким чином усуваючи потребу вивчення української. За такої законодавчої бази деукраїнізація загрожує всій Україні.

Дерусифікація Таджикистану

Незабаром у Таджикистані російська мова цілковито зникне з офіційного вжитку. Відповідний Закон «Про нормативно-правові акти» ухвалила нижня палата парламенту країни. За законом, вести листування й усне спілкування з органами державної влади, підприємствами і закладами, отримувати інформацію та документи можна буде лише державною мовою – таджицькою. Згідно з Конституцією російська в Таджикистані є «мовою міжнародального спілкування».

Кучма-2?

З'явилися низка ознак того, що регіонали готові ламати країну через коліно

Автор:
Олексій
Гарань,
професор

Ще до офіційного оприлюднення результатів президентських виборів секретар РНБО Раїса Богатирьова патетично заявила, що «перемогла прогнозованість курсу на збереження інститутів демократії, а також політика зовнішніх компромісів та порозуміння». Це про програму і політику Януковича?

Іміджмейкери докладали чимало зусиль, щоб представити Партию регіонів цивілізованою силою. І ніби спрацювало. Європейці швидко визнали результати виборів – боялися нестабільності. Запросили Януковича до Брюсселя, заявили про «відчинені двері» для України. Не обійшлося без парадоксів: те, що європейці мали зробити п'ять років тому, після перемоги Помаранчевої революції, вони зробили лише зараз. Одна з причин «відкритості» Європи – те, що Янукович використував під час виборів проросійську риторику, слів про інтеграцію з ЄС у його передвиборчій програмі взагалі не було! Тому, щоб новий президент не повторив шляху Кучми (який після касетного скандалу став ізгнем для Заходу) і не схилився в бік Москви, європейці й вирішили показати йому, що готові до діалогу.

За логікою європейців, Янукович та ПР також мали б демонструвати толерантність і здатність до компромісів. Із символічного погляду добре, що він зробив перший візит до Брюсселя. Але також з'явилися низка символів, як регіонали готові «ламати країну через коліно».

Російський напрям. Благословення Патріарха РПЦ Кирила перед інавгурацією в парламенті – демонстративний політичний плювок у бік половини населення країни. Так не вчиняли навіть Єльцин, Путін та Медведев, які йшли до храму РПЦ уже після прийняття президентської присяги.

Із сайта новообраного президента зник розділ «Голодомор».

Розуміючи, що зробити російську другою державною практично неможливо, регіонали обрали інший шлях: зробити російську регіональною. Зокрема, на половині території кра-

їни (де українська і так у загоні) українські школи перетворяться на двомовні, а університети будуть здебільшого російськомовні. Янукович не виключає, що в Севастополі після 2017 року може залишитися російська база.

I ось його перший візит до столиці РФ, заява, що «всі дороги ведуть до Москви», що путінську Росію нам треба «наздоганяти». Янукович може повторити шляхи Кучми: обраний у 1994 році на проросійських гаслах, той потім почав складне балансування і навіть проголосив курс на ЄС і НАТО. Але в Кучми, принаймні під час першого його терміну, був Горбулін, який, зокрема, порадив не записувати у Конституцію «позаблоковість». Це вже потім прийшли Медведчук і К°. А хто зараз радитиме Януковичу? Лобісти RosUkrEnergo?

Згортання демократії. Усе більшає «донецьких» у прокуратурі: столичну днями очолив Юрій Ударцов, відомий обвинуваченням безневинного у справі вбитого 2001 року в Слов'янську журналіста Александрова (а перед тим Ударцов висував обвинувачення і проти самого Александрова).

Партія регіонів голосує за скасування призначених, згідно з Конституцією, на 30 травня місцевих виборів.

I ось тепер зміна процедур формування коаліції всупереч вимогам ст. 83 Конституції і її тлумаченню Конституційним Судом від 17 вересня 2008 року. В українському політичному лексиконі з'являється

новий термін: депутатські «тушки», які доводатимуть до фракцій.

Професор Ратгерського університету (США) Олександр Мотиль у нещодавній статті в Moscow Times порівняв Януковича і Буша-молодшого: обидва розколювали країну, Буш отямився «занадто пізно, щоб урятувати власну репутацію». Чи зможе Янукович діяти інакше, пожертвувавши частиною власної електоральної бази заради об'єднання країни? У протилежному випадку його очікує ганебний провал. На жаль, на кону не тільки репутація нового президента – небезпеки занадто серйозні для всієї країни. ■

**У КУЧМИ, ПРИНАЙМНІ БУВ
ГОРБУЛІН, ЯКИЙ ПОРАДИВ
НЕ ЗАПИСУВАТИ У КОНСТИТУЦІЮ
«ПОЗАБЛОКОВІСТЬ».
А ХТО ЗАРАЗ РАДИТИМЕ
ЯНУКОВИЧУ?**

Умови роботи:

- Щодня щось нове
- Ненормований тиждень
- Високі вимоги до результатів
- «Творчий» персонал
- Власна база інвентарю

Надсилайте перелік своїх досягнень на електронну адресу:
head@discovery-club.com.ua

Ви вмієте
ефективно продавати
рекламу і легко
зalучати
нових клієнтів?

Надсилайте
перелік особистих результатів
на електронну адресу:
iv@presscom.kiev.ua

Відродження
ІНТЕРНАЦІЙНИЙ ФОНД
INTERNATIONAL JUNASSOC FOUNDATION

GOETHE-INSTITUT
УКРАЇНА
НІМЕЦЬКИЙ КУЛЬТУРНИЙ ЦЕНТР

Польський
Інститут

Національна Спілка
Кінотографістів України

arte

dragon forum

ЧЕСКИЙ ЦЕНТР
ČESKÉ CENTRUM

ddocu days. ua

www.docudays.org.ua

26 березня - 2 квітня
Будинок кіно (вул. Саксаганського, 6)

**МІЖНАРОДНИЙ ФЕСТИВАЛЬ
ДОКУМЕНТАЛЬНОГО КІНО
ПРО ПРАВА ЛЮДИНИ**

ГЕНЕРАЛНИЙ МЕДІА-ПАРТНЕР

ЕКСКЛЮЗИВНИЙ
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАРТНЕР

ГОЛОВНИЙ
АНАЛІТИЧНИЙ ПАРТНЕР

МЕДІА-ПАРТНЕРИ

ПЕРШИЙ
ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПАРТНЕР

ЛІГА.net

ReklMaster.com

5

Інвест
газета

Дело

advertising.ua

i-статус

mnr

Тиждень

Економіческие
известия

Уніан

TelePromedia

Епра fm

Головний МАРКЕТИНГОВИЙ ПАРТНЕР

Головний ДІЛОВИЙ ПАРТНЕР

Теорія української опозиції

Віце-спікер ВР Микола Томенко про коаліцію одноразового використання, слабкі ланки в БЮТ і «патріотизацію» Віктора Януковича

Спілкувалася
Мар'яна Олійник
Фото: Олександр Чекменьов

Уполітиці автор відомої книжки «Теорія українського кохання» аж ніяк не романтик. Микола Томенко чи не перший у Блоці Юлії Тимошенко заявив про необхідність визнати підсумки президентських перегонів й оголосити про перехід до опозиції. На його думку, цей час слід використати для очищення й оновлення БЮТ.

У. Т.: Парламент узаконив коаліцію «тушок». Це означає, що заручитися підтримкою більшості членів фракції НУ–НС регіоналам таки не вдалося?

— На мій погляд, є дві причини таких дій команди Віктора Януковича. Перша — об'єктивна: необхідність якнайшвидше увійти в уряд і призначити голів облдержадміністрацій, щоб закріпитися у владі і, якщо виникне невпевненість у мідності їхньої коаліції, йти на дострокові вибори, вже маючи під собою адмінресурс. Друга причина суб'єктивна: кадровий терор, який влаштувала частина НУ–НС, напевне, деморалізував ту нерадикальну частину Партії регіонів, що виступала за створення коаліції у конституційний спосіб, схиливши 37 нунсівців, тобто більшість, до ухвалення фракцією відповідного рішення.

У. Т.: Умовою НУ–НС було призначення «їхнього» прем'єра?

— Не тільки. Як жартував один із регіоналів, коефіцієнт часом доходив до 1:1, тобто за один голос із боку НУ–НС — одного міністра або губернатора. Звісно, такої кількості міністерських і губернаторських крісел просто немає, тим більше що не було консолідований позиції фракції: мовляв, для нас прин-

ципово важливо перше, друге, третє. Вели переговори ЄЦ, група УНП, Яценюк, Мартиненко, Жванія, деякі депутати теж намагалися застрахувати свої позиції... Якби регіонали задовольнили кадрові апетити НУ–НС, вони мали б свого президента, але на всіх інших посадах опинилися з людьми попереднього глави держави. Тому в ПР вирішили, що легше піти неправовим шляхом. Спочатку ми думали, що голосування за зміни до Регламенту в першому читанні — це такий собі важкіль впливу ПР на НУ–НС, щоб вони були поступливішими. Потім з'явилася інформація, нібито Микола Мартиненко з групою товаришів переконав Віктора Януковича в тому, що вони зможуть зібрати 37 підписів, і попросив часу до вівторка. Час вийшов, 37 голосів, як ми розуміємо, немає, тому реалізується сценарій коаліції «одноразового використання», створеної лише для того, щоб перебрати владу. Вочевидь, цього тижня (до 12 березня. — Ред.) вони сформують уряд на чолі з Миколою Азаровим і призначать голів обласних держадміністрацій. Крісла поділять ПР, Блок Литвина і комуністи. Кожен пе-ребіжчик із НУ–НС і БЮТ матиме свої преференції. Приміром, ціною за двох депутатів, яких «постачив» Йосип Вінський (Геннадія Задирка і Володимира Каплієнка), буде його призначення заступником секретаря РНБОУ, за когось — губернаторська посада тощо. Але це, зрозуміло, менше, ніж хотіли в НУ–НС за 37 підписів...

У. Т.: Напередодні ваш колега Остап Семерак заявив, що БЮТ використає всі парламентські засоби, щоб не допустити внесення змін до Регламенту ВР. Чому ж ви цьому не опираєтесь?

— Просто фізично заважати цьому процесу виглядало б так, ніби наша команда чіпляється за владу. Тому ми діялимо як опозиція європейська, інформаційним, правовим способом: оскаржуватимемо це рішення в Конституційному Суді, наводитимемо аргументи щодо сумнівної легітимності цієї коаліції і для української громади, і для світової спільноти.

У. Т.: Тобто зараз усе залежить від Конституційного Суду?

— Таке подання розглядається два-три місяці. Тим часом вони собі працюють, перебирають владу, потім КС, скажімо, виносить вердикт щодо неконституційності сьогоднішнього рішення Верховної Ради. Тоді починається відлік часу до розпуску парламенту, на який президент має право, але не зобов'язаний цього робити, або ж на створення нової коаліції. Не виконувати рішення КС буде ви-

кликом набагато серйознішим, ніж порушення Конституції під прикриттям змін до Регламенту ВР. Звичайно, можна прогнозувати й інше рішення КС, мовляв, такі конфлікти є внутрішнім питанням парламенту. Тобто я припускаю, що рішення суду може бути таким, що посіє сумнів, але не дасть відповіді.

ПОЄДНАННЯ НЕПОЄДНУВАНОГО

У. Т.: Чому ви вважаєте нову коаліцію одноразовою?

— Незаконне починання не повинно мати довгої історії. Навряд чи ця коаліція буде функціональною, адже комуністи і Блок Литвина — це дві ідеологічно різні сили. Петро Симоненко — за митний союз і ЄСП із Росією, натомість сьогодні ми розглядаємо законопроект литвинівця Олега Зарубінського, що передбачає відповідальність, зокрема звільнення, посадових осіб, які своїми діями та виступами принижують гідність українського народу. Отаке не забагнене поєднання в одному союзі фантастичної пропо-

сійськості з радикальним патріотизмом. Зрозуміло, що за такий законопроект ані регіонали, ані комуністи не дадуть жодного голосу (в середу парламент провалив законопроект Зарубінського. — Ред.). Тобто це продукт думання Блоку Литвина в іншій, попередній коаліції. Є такий жарт: Блок Литвина — найпослідовніша політична сила, суб'єкти коаліції навколо неї змінюються, а вона як стала у владі, так і стоїть.

У. Т.: Чи зменшує створення нової коаліції ймовірність дострокових виборів?

— Для команди Литвина і комуністів надзвичайно важливо в будь-який спосіб уникнути дострокових виборів, але не можна сказати, що цю проблему вони вирішили. Нелегітимна в суспільному і правовому сенсі коаліція може довго не проіснувати. Як приклад — сьогодні, фактично у перший день життя нової коаліції, у сесійній залі проголосовано один законопроект — тоді, коли голосував БЮТ. Адже перебіжчики приходять лише на принципові голосування, а решти голосів нової коаліції для ухвалення рішень не вистачає.

Зараз Янукович розпочне переговори з МВФ. Як ви думаете, комуністи підтримають? Ми, опозиція, теж не підтримаємо. Тобто жодного законопроекту, який вимагатиметься для співпраці з МВФ, уряд не проведе. Як йому далі рухатися? А в ідеологічній сфері? Приміром, комуністи наполягатимуть на радикальній пропосійськості, а Янукович не ризикуватиме — він у Каневі вже висловився за одну державну мову. Тобто якщо Віктор Янукович намагатиметься патріотизуватися, комуністи в коаліції щодня створюватимуть йому проблеми. Така коаліція протримається три місяці, півроку — якщо не восени, то навесні 2011-го, гадаю, ми бу-

демо свідками й учасниками одночасних, адже всі хочуть заощадити ресурси, і парламентських, і місцевих виборів. На часі й зміна виборчого законодавства. Я радикальніше налаштований, ніж мої колеги, тому за те, щоб вибори до сільських, селищних рад відбувалися за мажоритарною системою, обласних — за змішаною, до ВР — за відкритими списками. Партия регіонів, я знаю, скильна повернути змішану систему виборів до парламенту. Зміни до виборчої системи — це саме те, до чого, вважаю, має долучитися опозиція. Визначення правил гри не повинно бути привілеєм чинної влади.

У. Т.: У лютому ви зареєстрували законопроект щодо дострокових виборів у Києві, проте згодом парламент відклав місцеві вибори на невизначений термін...

— Верховна Рада загалом підтримує мій підхід щодо потреби достроково провести вибори в Києві й не прив'язувати їх до планових місцевих виборів. Парламентська спеціальна слідча комісія довела, що у столиці повсякчас порушуються закони. Проте більшість фракцій вважають, що спочатку потрібно внести зміни до закону про статус Києва в частині розподілу повноважень між КМДА і Київрадою. Закон про статус столиці ухвалено ще за мера Олександра Омельченка, авторитет якого був високим, тому суміщення посад столичного голови і голови міськодержадміністрації тоді вважалося доцільним. Потім побачили, що така фантастична монополія на владу в столиці є небезпечною, оскільки йдеться і про реалізацію серйозних повноважень щодо виконання столичних функцій. Тому дата виборів у Києві, думаю, визначиться після того, як буде ухвалено закон про розмежування повноважень. Але це буде максимум осінь 2009 року.

У. Т.: Подейкували, що Юлія Тимошенко сама може взяти участь у виборах мера столиці. Зважаючи на результати другого туру президентських виборів у Києві, перемога її була б забезпечена.

– Імовірність перемоги велика, але, на мій погляд, статусно правильним для Юлії Тимошенко, згідно з європейською практикою, буде не локалізуватися в Києві, а очолити опозиційний уряд і діяти як лідер об'єднаної демократичної опозиції. До того ж наші тестування свідчать: самі кияни частіше позиціонують Тимошенко як прем'єра чи президента, а не як міського голову. Тобто мешканці столиці воліють бачити її на одній із цих двох посад.

У.Т.: А правда, що регіонали хотіть поставити в Києві Бориса Колесникова?

– Важко сказати – Бориса Колесникова, чи Володимира Рибака, чи ще когось, але воїн точно призначатимуть свого представника на посаду голови КМДА, якщо буде ухвалено закон, що голову КМДА призначає президент за поданням прем'єра, а міський голова – це голова Київради і діє в системі представницької влади. Вони розуміють, що за таких умов на міського голову не проведуть свого кандидата... Таким чином буде створено баланс між головою КМДА – регіоналом і столичним мером, якого оберуть кияни.

СИЛА ПРОТИДІЇ

У.Т.: Голосування останнім часом семи бютівців в унісіон із регіоналами – ще одне свідчення певних прорахунків в кадровій політиці БЮТ. Як ви віднішли ефективність бютівської команди?

– Ситуація на порядок краща, ніж була 2007 року, коли до команди Януковича подалися понад 20 наших людей, причому, хоч як це парадоксально, не лише бізнесмени, а й партійні діячі. На жаль, це свідчить про те, що критерій формування наших виборчих списків не є ефективними, демократичними. Діють різні принципи: делегування від фінансово-промислових груп, від місцевих партійних лідерів тощо. Чому я і є прихильником відкритих списків, схиляючись до польської моделі, коли люди вирізняють з-поміж запропонованих партією діячів тих, кого справді знають і кому довіряють, стимулюючи таким чином партію до суворішого відбору кандидатур... Це дало мені тоді підстави говори-

ПОІНФОРМОВАНІЙ ОПТИМІСТ.

Томенко сподівається, що БЮТ віправить свої помилки

рити про необхідність серйозних кадрових змін, які частково було проведено.

Найбільша проблема для опозиції – якщо ми в парламенті налічуватимемо менш ніж 151 депутата. Ми маємо бути впевнені, що в нас достатньо голосів, щоб не допустити внесення змін до Конституції, які ставитимуть під сумнів принципи та цінності Української держави.

Інша справа, що, поки ми не повернулися до змішаної виборчої системи, яка передбачає вільнішу поведінку, наслідком голосування депутата з принципових питань всупереч із позицією фракції має ставати його виключення з неї. Слабких ланок треба позбуватися.

У.Т.: І все ж таки коли нова опозиція нарешті проявиться не лише окремими заявами окремих політиків?

– У природничих науках сила дії рівна силі протидії, у політиці – силі протидії, помноженої на два. Якщо опозиція системна, серйозна, треба спочатку дочекатися від нової влади дій – поки що були лише слова, за ви-

нятком голосування за зміни до Регламенту ВР. Під дією я розумію рішення уряду, зареєстрований у парламенті законопроект тощо. До речі, вважаю заслугою і нашою, і громадськості заяву Віктора Януковича щодо єдиної державної мови, оскільки наміри нової влади у мовній політиці є однією з великих світоглядних загроз. Щоправда, таку заяву можна ще й трактувати як спосіб заспокоювання суспільства, тому не слід розслаблятися.

У.Т.: Чи не вважаєте ви, що по-милкую БЮТ було віддати гуманітарну, мовно-культурну політику помаранчевої влади на відкуп екс-президентові, фактично усунувши від її реалізації?

– Рішення, що гуманітарна сфера буде сферою відповідальності Віктора Ющенка, справді було помилковим. Це був підхід «Нашої України» – визначати посади за так званим галузевим принципом: фінансово-економічну галузь – Тимошенко, гуманітарну – Ющенкові... Це принцип, на мою думку, хибний, і особисто я потерпав від нього як людина, котра реалізує ве-

їчних та успішних. Не менш важливим чинником є те, що жоден із задекларованих колишнім президентом проектів не було завершено, а ми змогли відкрити збудований історико-культурний комплекс «Запорізька Січ». Слід відзначити і парадоксальність української риторики Віктора Ющенка – він зробив Героєм України голову Рахункової палати Валентина Симоненка, жодного виступу якого українською мовою ми не чули. У нас була ідея іншому Симоненку – Василеві – присвоїти посмертно звання Героя, але після цієї історії ми вирішили перечекати, можливо, взагалі буде змінено ставлення до цього звання... Формалізований підхід до української справи – укази, настанови, лекції тощо – не дав результату, навіть зашкодив. Має бути гнучкіша просвітницька робота. Хоча я не знімаю з себе відповідальності через те, що не знайшов спільноти між підходами колишнього президента і нашими призвели до того, що за фантастичного запиту на українські цінності результати останньої п'ятирічки не були вражаючими.

У.Т.: Ваш прогноз: Віктор Янукович скасує укази Ющенка про присвоєння Шухевичу і Бандері звання Героїв України?

– Усе залежить від ступеня зобов'язань та обіцянок Януковича в Росії. Якщо святкування 65-річчя перемоги буде синхронізовано, тобто керівництво Росії буде в Україні, України – в Росії, така ймовірність висока. Для Росії це принципова політична вимога. Якщо рішення щодо статусу російської мови не підпрертв підтримкою більшості населення України, то у випадку зі звannями Віктор Янукович і його команда вважає, що не ризикує, якщо на 9 Травня скасує відповідні рішення.

У.Т.: БЮТ на час роботи в опозиції має план «провайдерства» в суспільстві українських цінностей, переваг європейського вибору тощо – усіх тих ідей, які є, за вашими словами, платформою?

– Для мене українська опозиція – це від серця, натомість європейська – від розуму. Іншого

місця, де відбулися б українська мова, державність тощо, немає, тому треба їх тут обстоювати. З європейською складовою важче, ми не маємо практики системної роботи в опозиції – не мітингової, протестної, а, так би мовити, дієво-творчої. Ми щодня мусимо показувати: якщо влада прийме рішення, це буде погано тому-то, а наш варіант такий-то. Маємо діяти так злагоджено й чітко, щоб у певних питаннях набирати 226 голосів, це цілком європейська практика. Не лише руйнувати рішення Партії регіонів, а й свої проводити. Мені здається, дуже важливо зараз визначити певну кількість ідей і проектів, над якими потрібно працювати. Невелике задоволення – радіти, що в опонентів немає 226 голосів, треба радіти з того, що ми проводимо суспільно значущі рішення. Нехай президент навіть накладатиме на них вето, нічого страшного, ми повинні доводити, зокрема і йому, що це цінності українські та європейські. Це можуть бути проекти в галузі охорони здоров'я, освіти, культури, геополітики... Для мене дуже важливі також серйозне партійне оновлення і пошуки професійних кадрів, адже серйозним недоліком уряду Юлії Тимошенко буда недостатня професійність навіть тих урядовців, хто потрапив туди за квотою БЮТ. Як і кадрів на місцях, далеких від стандартів, заявлених Тимошенко, і від тих завдань, які вона ставила перед ними. Часом вони діяли, м'яко кажучи, неефективно, а грубо кажучи – корупційно. Має відбутися переформатування команди – не за принципом лояльності, а за принципом ефективності. Власне, і в парламентських комітетах не всі наші депутати дуже успішно працюють з погляду законодавчої активності, парламентського контролю. Думаю, це одна з причин, чому ми недобрали голосів на виборах. Є готовність Тимошенко зараз активно займатися партією, передбачаються моніторингові поїздки Україною тощо. Впродовж кількох років у партії не відбувалося організаційних і кадрових змін, вона була практично законсервована. Наші активісти мають усіляко стимулювати прихід нових людей і творити оновлену партію. ■

лику кількість просвітницьких, культурологічних проектів. Чому я як відповідальний у Верховній Раді за гуманітарні комітети не спрацювався з міністрами з уряду Тимошенко? Не попівшив становища порівняно з часами уряду Януковича? Усі гуманітарні міністри прийшли реалізовувати лише проекти Ющенка. Й акцентуація на цих проектах не дала змоги системно підійти до проблеми. Гуманітарна політика Віктора Ющенка була елітарною, адресованою еліті, яку і не треба переконувати її «українізувати». Замість присвоєння звання Героя України Шухевичу і Бандері, краще було б, я абсолютно переконаний, зробити кілька якісних українських фільмів про діяльність ОУН-УПА. Адже присвоєнням звання не вирішується питання сприйняття суспільством. Я намагаюся йти іншим шляхом, реалізовувати не елітні, а масові проекти, доходити доожної школи, дитсадка... До того ж в основі ідеології Віктора Ющенка – акцент на трагічних неуспішних історичних традиціях, натомість у мене – на геро-

«Формалізований підхід до української справи – укази, настанови, лекції тощо – не дав результату, навіть зашкодив»

Образа

Автор:
Юрій
Макаров

З ким я найменше хотів би сперечатися, то це з колегою Віталієм Портніковим. Це журналіст, перед яким зазвичай хочеться зняти капелюху у німому здивуванні, як може стільки встигати одна-єдина людина. Але привід для суперечки все ж таки знайшовся. В одному з численних видань, із якими Віталій співпрацює, він висловився приблизно так: п'ять років тому на Майдані ніхто не переймався питаннями справедливості як такої. Інакше кажучи, нікому насправді не потрібна була законність, усім було потрібно лише одне: щоби президентом став Ющенко. Так ось, гадаю, що це неправда. Майданом рухала образа.

Ризику вже всоте переспівати рефлексії ветеранів, які ще трохи й нагадуватимуть за жанром спогади учасників Великої жовтневої соціалістичної революції. Мовляв, «я Леніна бачив!» Але разом із тим не можу забути різниці у виразі облич предствників двох таборів. Осередок біло-блакитних опонентів, зокрема, розташувався зовсім поруч, на Європейській площі. Звісно ж, деякі цікаві звідти заходили на Майдан – просто з нудьги. В очі впадав разючий контраст навіть у кольорі шкіри: рум'яна, мало не засмагла в людей з одного боку й бліда, якась почорніла – з іншого. Авжеж, на помаранчевому боці стояли, особливо в перші дні, молодь і середній клас, які й харчуються крашче, й за здоров'ям більше стежать. Волонтер Януковича, за іронію, набирали поміж найбільш ображених, найбільш знедолених представників робітничих слобідок. Однак головне було все-таки в іншому.

Я не був за лаштунками й не знаю, як поводилися люди, яким принесли перемогу на тарілочці, але добре пам'ятаю, як поводилися рядові стояльці Майдану. Жодної істерики, в чому зараз мстиво переконують нинішні переможці, жодної екзальтації. Чесно кажучи, навіть якогось надмірного збудження не було. Повторю вже вкотре: в тих людей було написано на обличчі те, що неможливо ані підробити, ані перепутати: вираз моральної правоти. Не претендую на відкриття Америки, якщо скажу, що цю внутрішню впевненість геть нічим не можна замінити. Якщо в країні це є, вона залишається країною.

Щоправда, за умови наявності «корпусу ісламських вартових» чи «вертикаль влади» це

**ДЕПУТАТ КАЛАШНИКОВ
ЗДАВАТИМЕТЬСЯ ВЧИТЕЛЕМ
ІНСТИТУTU ШЛЯХЕТНИХ
ДІВЧАТ**

відчуття можна штучно впровадити шляхом пропаганди, як робиться в Ірані, Венесуелі чи тій самій Росії. Але навіть у цьому разі рано чи пізно, до того ж завжди несподівано, народ здатен прозрівати. Щойно в російського прем'єра з президентом була підтримка мало не 80%, і раптом одна за одною масові демонстрації в різних містах (поки що проти місцевої влади, не проти центру), якісні акції непокори, інтернет гуде. Виявляється, збіглося кілька ізольованих подій: один мент розстріляв покупців у супермаркеті, другий за щось дуже подібне отримав рік, а тут іще один напівполігарх виїхав на зустрічку й убив двох жінок. І російське суспільство нарешті відчуло те, що мало б відчути давно: образу. До них ставляться не як до людей і не вважають за потрібне це приховувати. Я, звісно, не пророк і не аналітик, але від цієї точки надалі кремлівському режиму спокійне життя зовсім не гарантоване.

Повторюю, Майдан зібрався навіть не навколо Ющенка, а навколо відчуття образі. Люди зрозуміли, що їх, делікатно кажучи, згвалтували, і не схотіли з цим миритися. Потім їхні почуття випробовували багато разів, потроху привчаючи до згвалтування в гомеопатичних дозах, нарешті, здається, привчили, але на місці влади я на цьому не заспокоївся.

Нині на вахту заступив певний тип людей, які гомеопатії не визнають і які демонструватимуть свою зневагу до нижчих верств без

гальм і з будь-якого приводу. Запевняю вас, депутат Калашников здаватиметься вчителем інституту шляхетних дівчат. Хочете приклад? Журналістка запитує всім відомого кандидата на прем'єрську посаду щодо його перспектив. Кандидат страшенно ображаться й негайно починає ображати у свою чергу. Мовляв, коли ви порозумішаете, – добре, хоч на «ви», – то зрозумієте, що такі запитання ставити непристойно. Чому?! Ти публічний політик, тебе запитують не про коханку й не про те, з яким варенням ти чай п'єш, а про посаду, яку, швидше за все, ти й обймеш, і це стосується всієї країни. На що ти образився й що дає тобі право так розмовляти з журналісткою?

Якщо вони так починають, чим вони закінчать? Треба від самого початку вирішити, дарувати їм це чи ні. ■

**ПЕРЕДПЛАТІТЬ
«УКРАЇНСЬКИЙ ТИЖДЕНЬ»**

Вартість редакційної передплати журналу «Український тиждень»:

- 1 місяць – 20 грн;
- 3 місяці – 60 грн;
- 6 місяців – 120 грн;
- 9 місяців – 180 грн.

За детальною інформацією звертайтеся за тел. (044) 351-13-00.
Менеджер з передплати Семяновська Каріна
K.sem@ut.net.ua

повідомлення	отримувач платежу	26007026823721	35392656
касир	назва установи банку	поточний рахунок отримувача	
	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»	код отримувача	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника	322012	
	Адреса платника, телефон	МФО банку	
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»		
	період:		
	платник (підпис)	сума, грн	

квитанція	отримувач платежу	26007026823721	35392656
касир	назва установи банку	поточний рахунок отримувача	
	Печерське відділення КМФ АКБ «УКРСОЦБАНК»	код отримувача	
	Прізвище, ім'я та по батькові платника	322012	
	Адреса платника, телефон	МФО банку	
	вид платежу: за передплату на журнал «Український ТИЖДЕНЬ»		
	період:		
	платник (підпис)	сума, грн	

спеціалізована виставка

**"НАЙКРАЩЕ
В БРИТАНСЬКІЙ ОСВІТІ"**
ЧАС НАВЧАТИСЯ

26 березня
Донецьк

готель
"Донбас Палац"

27 березня
Київ

готель
"Прем'єр Палац"

За участі представників навчальних закладів Великобританії

Години роботи Виставки: 12.00 - 18.00

Організатор: освітня агенція "DEC" * www.dec-edu.com ukr@dec-edu.com (044) 390 76 24, вул. Підвісоцького, 16

За підтримки

Освітній партнер

Молодіжні
медіа-партнери

Генеральні
медіа-партнери

Генеральний
Інтернет-партнер

Ексклюзивні
медіа-партнери

Інтерактивний
партнер

Ексклюзивний
медіа-партнер в Донецьку

Медіа:

Герої свого часу

Найвищі державні нагороди в Україні перетворилися на придворні відзнаки

Автор: Уляна Тимчук

Останній місяць президентської каденції Віктора Ющенка минув під знаком «роздачі слонів» близьким до глави держави персонам: хтось отримав місце посла, як-от Роман Безсмертний у Білорусі, хтось – високе звання Героя України та медаль. З початку 2010 року Ющенко встиг відзначити майже 500 осіб. Нарівні з провідником ОУН Степаном Бандерою звання Героя України отримав народний депутат Григорій Омельченко, який торік роздмухав педофільський скандал, орденом Ярослава Мудрого II ступеня відзначено голову Нацбанку Володимира Стельмаха (Героя України він отримав ще в 2007-му), орденом Ярослава Мудрого IV ступеня – голову СБУ Валентина Наливайченка, V ступеня – заступника голови Секретаріату президента Олександра Шлапака. Список нагороджених яскраво свідчить про те, що чільники української держави наслідують найірші традиції радянської нагородної системи.

Звання Герой України – це президентська відзнака, і нагороджує нею особисто президент. «Довгий час за Кучми найвищою нагородою була Почесна відзнака президента, – розповідає історик Олексій Сокирко. – Проте під кінець 1990-х нагорода втратила свій ексклюзивний статус, оскільки Кучма відзначав усіх підряд. Почесну відзнаку мали навіть будівельники, які робили президентові ремонт. Тому 1998 року було запроваджено звання Героя України – такий собі мікс Героя СРСР та Героя соцпраці».

За законом про державні нагороди та відповідно до статуту нагороди, звання Героя України присвоюється за ге-

ройський вчинок або трудовий подвиг. Однак статут не тлумачить термінів «геройський вчинок» та «трудовий подвиг», що дає президентові змогу самостійно вирішувати, хто є героєм нашого часу. На 19 лютого 2010 року звання Героя України присвоєно 246 особам. Герою України вручається орден «Золота зірка» (22 кавалери) або орден Держави (224 кавалери). Леонід Кучма підписав 132 укази про присвоєння цього звання, Віктор Ющенко – 114. 219 українців нагороджено за життя, 27 – посмертно.

Героїв України умовно можна поділити на п'ять груп. Перша, чи не найменша, – прості громадяни: вчителі, шахтарі, ліквідатори аварії на ЧАЕС та

солдати радянської армії. Друга, чисельніша, – бізнесмени, керівники великих підприємств, найчастіше агропромислових. Їхні імена не відомі широкому загалу. Третя група – народні артисти, літератори, науковці та спортивні зірки. Четверта – керівники вищих навчальних закладів. Фактично кожен керівник більш-менш серйозного університету – Герой України. Наприклад, ректор Київського національного університету імені Тараса Шевченка Леонід Губерський, ректор Національного університету «Острозька академія» Ігор Пасічник, ректор Донецького національного медичного університету Валерій Казаков. I, нарешті, п'ята категорія – чиновники та політики, яких важко запідозрити у геройстві (див. «Сумінні герої»).

Поміж останніх є негласна черга на Героя України. Отримав посаду – одержуєш відповідну державну нагороду. Протримався на посаді певну кількість років – одержуєш нагороду ступенем вище. На ювілей – ще вищу, а то й на Героя можна потягти.

Друга і третя за престижністю державні нагороди – орден Ярослава Мудрого (за видатні особисті заслуги перед українською державою в галузі державного будівництва, зміцнення міжнародного авторитету України, розвитку економіки, науки, освіти, культури, мистецтва, охорони здоров'я, за благодійну, гуманістичну та громадську діяльність) та орден «За заслуги» (для відзначення видатних заслуг громадян в економічній, науковій, соціально-культурній, військовій, державній, громадській та інших сферах суспільної діяльності). Список кавалерів цих двох орденів шокує – тут і нинішній горе-мер Києва Леонід Черно-

вецький, і його заступник Анатолій Голубченко, і екс-прокурор Михайло Потебенько, який не спромігся розслідувати жодної резонансної справи, екс-міністр МВС Микола Білоконь, який утік із України, щоб уникнути кримінального переслідування після перемоги Помаранчевої революції (зараз працює в Міністерстві юстиції Російської Федерації), екс-мер Одеси Руслан Боделан, який також переховувався від слідства в Росії, екс-голова ЦВК «підрахуй» Сергій Ківалов, екс-прем'єр-

міністр Павло Лазаренко, екс-віце-прем'єр-міністр Микола Азаров, екс-генеральний прокурор Геннадій Васильєв, Віктор Янукович...

Чимало культурних та громадських діячів змушені відмовлятися від нагород, соромлячись потрапити в таку компанію. Зокрема, від ордену Ярослава Мудрого V ступеня свого часу відмовилася Ліна Костенко.

«У всьому світі в демократичних державах найвищими державними нагородами відзначають людей за виняткові

заслуги, які мають значення для суспільства загалом, – каже Олексій Сокирко. – Людина, удостоєна найвищої нагороди, має бути у всіх на вустах. Український механізм нагородної системи від початку успадкував найгірші радянські традиції. Героями України стають люди, які зовсім не є суспільними лідерами. На жаль, найближчим часом змін на краще годі чекати, тому що в Україні державний механізм взагалі неадекватно функціонує, а нагородна система є його заручницею». ■

СУМНІВНІ ГЕРОЇ

У списку Героїв України є чимало невідомих прізвищ, чимало сумнозвісних. Що геройчного зробили ці люди, знають, мабуть, лише Леонід Кучма та Віктор Ющенко, які видавали укази про нагородження. Для прикладу *Тиждень* відібрав понад десяток «героїв»

Юхим Звягільський
Народний депутат, генеральний директор орендного підприємства «Шахта імені О. Ф. Заєдька». У 1990-х роках перебував під слідством (зловживання службовим становищем тощо), у 1994–1997 роках переходив в Ізраїл. На шахті, яку очолює Звягільський, часто травлюються великі аварії з численними людськими жертвами: у травні 1999-го, серпні 2001-го, червні 2002-го, вересні 2006-го, листопаді та грудні 2007-го.

Нагороджений 20 лютого 2003 року «За визначні особисті заслуги перед Українською державою у розвитку вугільної промисловості, багаторічну законотворчу діяльність»

Григорій Омелченко
Народний депутат. Із середини 1990-х постійно підкидає пресі й правоохоронцям компромат: то проти Павла Лазаренка та Юлії Тимошенко, то проти Леоніда Кучми, то проти Володимира Литвина чи Дмитра Табачника. Торік роздмухав педофільський скандал. Звання присвоєно 8 лютого 2010 року «За визначні особисті заслуги в утвердженні незалежності Української держави, самовідданість у відстоюванні конституційних прав і свобод громадян України, багаторічну плідну законодавчу і громадсько-політичну діяльність»

Олександр Омелченко
Народний депутат, екс-голова Київської міської державної адміністрації, екс-мер Києва. Омелченко запам'ятався киянам хаотично забудовою центру столиці, руйнуванням історичних пам'яток, зведенням безглаздо скульптурної композиції на майдані Незалежності.

Нагороджений 21 серпня 2001 року «За визначні особисті заслуги перед Українською державою у соціально-економічному та культурному розвитку столиці України – міста Києва»

Юрій Мельник
Екс-міністр аграрної політики України, товариш Ігоря Таракюка (екскерівник Державного управління справами президента), зять Михайла Зубця. У ЗМІ не раз висувалися версії, що Юрій Мельник на своїй посаді міністра любить агропромислові інтереси Ігоря Таракюка. Звання присвоєно 23 листопада 2009 року «За визначні особисті заслуги у реалізації державної аграрної політики, організації забезпечення продовольчої безпеки Української держави»

Валентин Симоненко
Голова Рахункової палати Верховної Ради, товариш екс-голови Секретаріату президента Віри Улянченко. Нагороджений 3 грудня 2009 року «За визначний особистий внесок у державне будівництво України, становлення та утворення Рахункової палати як конституційного органу незалежного фінансового контролю»

**Михайло
Зубець**

Екс-віце-прем'єр-міністр. Президент Української академії аграрних наук, академік УААН, народний депутат України IV, V і VI скликань, один із найактивніших перебіжчиків в історії українського парламентаризму. Впродовж 2002–2006 років побував у фракціях «Єдина Україна», «Аграрники України», «Демократичні ініціативи», «Народовладдя», «Союз», фракції БЮТ. Будучи депутатом від БЮТ, Михайло Зубець приєднався до антикристової коаліції ПР, Соцпартії та комуністів. Після розпуску парламенту та досркових парламентських виборів повернувся до Верховної Ради вже з Партиєю регіонів.

Звання присвоєно 16 грудня 2009 року «За визначний особистий внесок у розвиток вітчизняної аграрної науки, активну громадську та політичну діяльність, багаторічну самовіддану працю з підвищення ефективності агропромислового виробництва»

**Олексій
Порошенко**

Генеральний директор акціонерного товариства «Укрпромінвест», батько кума Віктора Ющенка Петра Порошенка. Нагороджений 23 червня 2009 року «За визначні особисті заслуги перед Українською державою у розвитку агропромислового комплексу, запровадження сучасних технологій вирощування сільськогосподарських культур»

**Володимир
Стельмах**

Голова Національного банку України. Саме за його головування у 2008–2009 роках гривня знецінилася ледь не вдвічі. Стельмах і К° також не зуміли приборкати високу інфляцію. Крім того, його Нацбанк звинувачують у зловживаннях під час рефінансування банків і валютних спекуляціях.

Звання присвоєно 21 серпня 2007 року «За визначний особистий внесок у створення та розвиток сучасної банківської системи України, проведення ефективної грошово-кредитної політики, багаторічну плідну діяльність»

**Володимир
Литвин**

Голова Верховної Ради України. Політична сила Володимира Литвина є вічною золотою акцією в парламенті й голосує не згідно з переконаннями, а відповідно до кулуарних домовленостей і ситуативної користі.

Нагороджений 9 грудня 2004 року «За визначні особисті заслуги перед Україною у розвитку державного будівництва, реформуванні політичної системи, утвердження ідеалів громадянської єдності та злагоди в суспільстві»

**Іван
Вужинський**

Екс-начальник Укравтодору. Працював разом із покійним міністром транспорту Георгієм Кирпою. Нагороджений за спорудження автобану Київ – Одеса, хоча правоохоронні органи стверджували: під час його будівництва посадові особи Держававтодору розкрадали близько 200 млн грн. Крім того, Іван Вужинський поєднував державну службу з бізнесом – очолював фірму «Гарант», яка, за повідомленнями ЗМІ, отримувала багатомільйонні замовлення від Мінтрансу та інших державних органів.

Звання присвоєно 21 жовтня 2004 року «За визначний особистий внесок у розвиток дорожнього комплексу України, забезпечення будівництва та введення в дію швидкісної автомагістралі Київ – Одеса, багаторічну самовіддану працю»

**Володимир
Матвієнко**

Колишній голова НБУ (1991–1992), банкір. Був головою правління Промінвестбанку, який своєю необачною кредитною політикою фактично спровокував депозитну кризу в Україні в 2008-му. Змушений був віддати банкротій Промінвестбанку, що свого часу був одним із найбільших в Україні, росіянам.

Нагороджений 20 жовтня 2004 року «За визначні особисті заслуги перед Українською державою у розвитку банківської системи, багаторічну самовіддану працю і громадську діяльність»

**Сергій
Тулуб**

Екс-міністр палива та енергетики, екс-президент національної атомної енергогенеруючої компанії «Енергоатом». Звання присвоєно 6 серпня 2004 року «За визначні особисті заслуги перед Українською державою у розвитку атомної енергетики, багаторічну самовіддану працю»

**Юрій
Бойко**

Екс-міністр палива та енергетики. Разом із новим головою президентської Адміністрації Сергієм Левочкиним входить до так званої групи Дмитра Фірташа в Партії регіонів. Безпосередньо доклав руку до появи монополіста – компанії RosUkrEnergo, що свого часу контролювала вітчизняний ринок природного газу.

Нагороджений 22 серпня 2004 року «За визначні особисті заслуги перед Українською державою у розвитку паливно-енергетичного комплексу, багаторічну самовіддану працю»

**Тетяна
Засуха**

Народний депутат, дружина екс-губернатора Київщини та соратника Леоніда Кучми Анатолія Засухи, який наразі переховується в Росії (в Україні проти нього порушені дві кримінальні справи). Звання присвоєно 21 серпня 2003 року «За визначні особисті заслуги перед Українською державою у розвитку агропромислового комплексу, впровадження сучасних форм господарювання, активну громадсько-політичну діяльність»

**Сергій
Бондарчук**

Керівник державної компанії «Укрспецекспорт», що відповідає за торгівлю українською зброєю. Саме на період його керування компанією припала історія скандального продажу озброєнь до Грузії під час її воєнного конфлікту з Росією. Нагороджений 18 лютого 2010 року «За визначні особисті заслуги перед Українською державою у розвитку військово-технічного співробітництва, піднесення міжнародного авторитету України, багаторічну плідну працю»

Хартія для постколоніалізму

Європейська хартія регіональних мов дає політикам підстави для вигадування «зручних» мов і маніпуляцій із постколоніальними культурними поділами

Автор:
Лесь Белей

Унаш час, коли на зміну ідеологіям прийшли технології, мовне питання належить до найсильнішого арсеналу політичної боротьби, надто в країнах, чиселення далеко не однорідне. На жаль, Україна – цьому чудовий приклад. Колоніальне минуле під різними «сюзеренами» відобразилося на сучасній мовній карті держави. А кожен соціокультурний поділ потенційно може стати поділом електоральним, що, як маніна небесна, паде на столи передвиборчих штабів. Чинний стан справ ускладнюється ще й тим, що сьогодні у царині мовної політики на допомогу внутрішньо-легіслативному арсеналу приходить міжнародний.

ЛОГІКА НЕПІДПИСАНТІВ

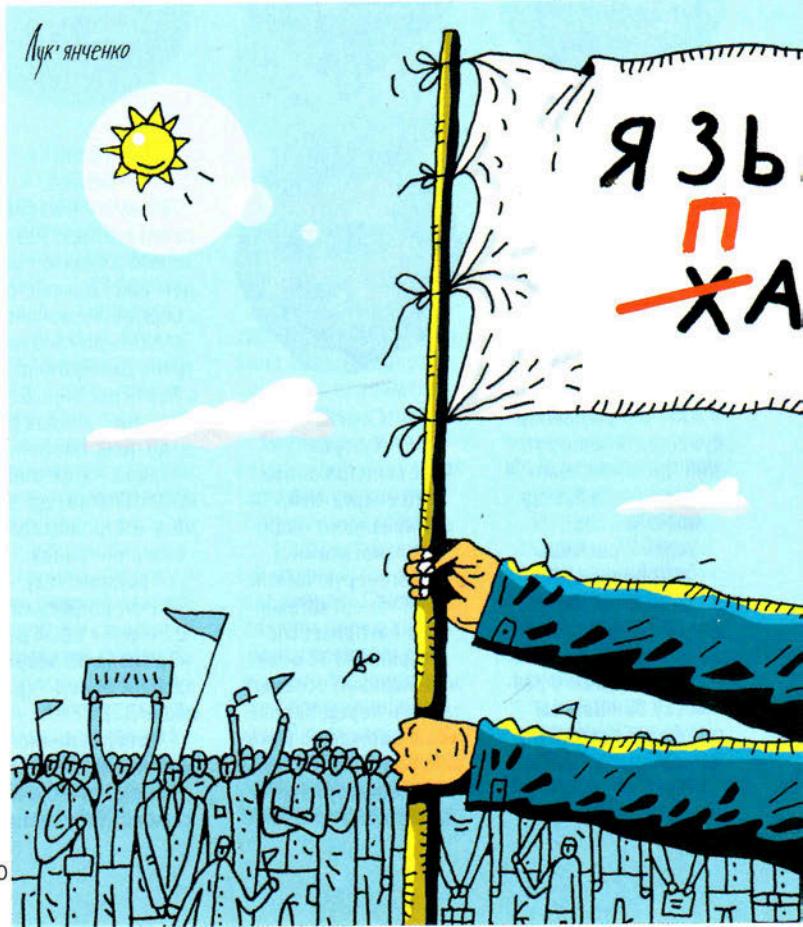
З останніх заяв новообраного президента можна зробити висновок, що у мовній політиці він спиratиметься на міжнародно-правову базу. Йдеться про Європейську хартію регіональних або міноритарних мов, метою якої є «захист і розвиток історичних регіональних мов і мов національних меншин у Європі». Вона повинна вберегти від зникання загрожені мови та забезпечити паралельне функціонування міноритарних мов (поруч із офіційною мовою) на територіях їх поширення.

Цей документ Ради Європи належить до найвпливовіших регуляторних міжнародних актів у мовному питанні. Однак попри, здавалося б, абсолютно благі наміри, чомусь не всі демократичні країни відразу кинулися його підписувати. Поміж непідписантів фігурують

Бельгія, Болгарія, Грузія, Естонія, Литва, Латвія, Ірландія та Туреччина. Всі ці країни є «мовно-вибухові» або такі, що мають суперечки на мовному ґрунті з сусідами. В Бельгії, як відомо, фландрсько-франкомовний конфлікт ледь не привів до розпаду країни в 2007 році. Болгарія має серйозні мовні претензії до Македонії й численну турецьку громаду. Туреччина бореться з курдським сепаратизмом. Мовна ситуація в країнах Балтії, Ірландії та Грузії – постколоніальна, подібна до української.

Підписання Хартії – це перший крок. Наступні кроки – ратифікація й введення у дію. До тепер її не ратифікували, пріміром, Італія, Франція та Росія, хоча підписали десять років тому. Всі три підписанти у мовному аспекті далекі від гомогенності й мають свої «лінгвально нестабільні» території.

У Європі цей міжнародно-правовий акт має гострих критиків. Скажімо, Івен Больман у своїй праці «Мовні війни в Європі» зауважує, що Хартія – це «німецька машина війни проти Франції». Якщо згадати

про Ельзас і Лотарингію, корсиканську, провансальську, окситанську й деякі інші мови та тверду унітарну мовну політику Франції, то такі побоювання можна зрозуміти.

ВПРИТУЛ ДО ТЕКСТУ

То, власне, що і як захищає цей документ? І чому його ратифікували далеко не всі члени Ради Європи? Звернімося до тексту Хартії, а саме статті 1:

Термін «*а) регіональні мови або мови меншин*» означає мови, які:

*і) традиційно використовуються в межах певної території держави **громадянами** цієї держави, які складають групу, що за своєю чисельністю менша, ніж решта населення цієї держави; та*

іi) відрізняються від офіційної мови (мов) цієї держави;

він не включає діалекти офіційної мови (мов) держави **або мови мігрантів;**

б) термін «територія, на якій використовується регіональна мова або мова меншин» означає географічну місцевість, де така мова є засобом спілкування певної кількості осіб, яка виправдовує здій-

снення різних заходів, передбачених у цій Хартії (*тут і далі виділено автором – Л.Б.*).

Хартія також спрямовує свою діяльність на підтримку міжетнічних контактів у межах однієї та кількох держав. Так, її країни-учасниці зобов'язуються гарантувати:

*Підтримання й розвиток стосунків з питань, що охоплюються цією Хартією, між групами, які використовують регіональну мову або мову меншини, та іншими групами населення держави, які вживають мову в **такій самій або схожій формі...** (стаття 7, 1:e)*

Розвиток відповідних форм транснаціональних обмінів з питань, що охоплюються цією Хартією та що стосуються регіональних мов або мов меншин, які використовуються в **такій самій або схожій формі** у двох або більше державах (стаття 7, 1:i).

Хартія не захищає мов нових економічних мігрантів. Теоретично вона також не опікуються діалектами.

РОЗДІЛЯЙ І ВЛАДАРЮЙ

Кожна країна, що ратифікувала Хартію, склала список мов, яким надається статус міноритарної (чи нетериторіальної). Всі дані, пов'язані з її реалізацією країнами-учасницями, можна знайти на сайті Громадської фундації компаративного вивчення європейських меншин. За даними цієї організації, Хорватія, Румунія, Сербія, Словаччина визнають як міноритарну українську мову. Водночас вони такий самий статус надали й русинській, яка чудово пасує до хартійного формулювання «*такої самої або схожої мови*». Польща надала такий статус українській та «лемківській». Це явище безпрецедентне в практиці застосування цього правового акта: вищезгадані держави свідомо розділяють українські громади за цілковитою мовчазною згоди нашої дипломатії. Аналогічна ситуація з ромською мовою. Так, Словаччина захищає мову Roma, Німеччина – Romany, а Румунія – Romanî. На відміну від України, мовні інтереси ромів немає кому захищати з об'єктивних причин: своєї держави й дипломатії вони не мають.

Підписанти Хартії здають періодичні формальні звіти про виконання взятих зобов'язань. Якщо проаналізувати звіт України від 2 серпня 2007 року, то складається враження, ніби мовна ситуація в нас абсолютно здорова. Хоча насправді це «пöttомкінське село», збудоване для європейських «ревізорів», за межами якого мовні групи гострять ножі. Думаю, звіти інших країн мають подібну якість.

Наглядові органи Хартії не мають навіть єдиного переліку всіх європейських міноритарних мов. Звідси й казуси на зразок паралельного визнання русинської або лемківської поруч із українською. Анекдотичним є також те, що в цьому документі серед міноритарних мов України фігурує «єврейська». Це лінгвістичний нонсенс: невідомо, про яку саме мову йдеТЬся – іврит чи їдиш.

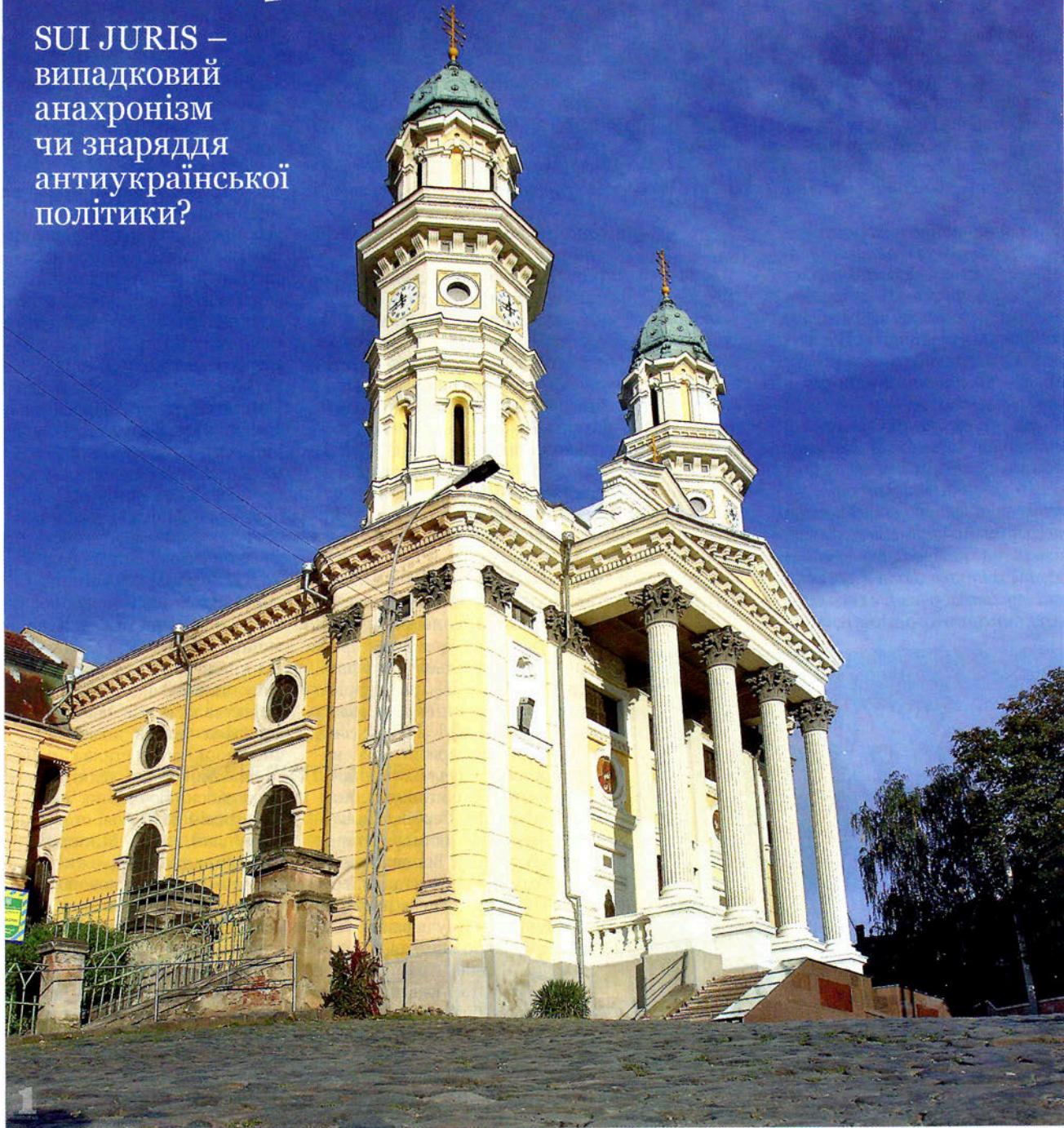
У світлі всіх наведених казусів, які можна помітити навіть неозброєним оком, важко повірити в якусь ефективність чи хоча б об'єктивну дорадчість Хартії в мовних питаннях Європи. Зате вона може послужити інструментом для політичних ігор. Україна, на відміну від країн Балтії та Грузії, 1996 року підписала, а 2005 року ратифікувала її. На наслідки не довелося чекати довго. Вже в 2006 році Хартія стала каменем спотикання, коли деякі місцеві ради, посилаючись на неї, надали російській мові статус регіональної. Тоді Міністерству юстиції вдалось оскаржити їхнє рішення. Однак новообраний президент уже встиг пообіцяти реанімувати це питання. Є реальна небезпека, що під прикриттям міжнародного документа нові керманичі країни розширять і без того широку сферу використання російської мови в південно-східних регіонах України, не завдаючи собі клопотів зі зміною статті 10 Конституції України.

У радянський період усі мовознавчі праці рясніли кліше «благотворний вплив російської мови», який та нібито справляла на українську й інші «малорозвинені» мови СРСР. Сьогодні Україна отримала новий «благотворний вплив». Цього разу – європейський. ■

Закарпатський казус

SUI JURIS – випадковий анахронізм чи знаряддя антиукраїнської політики?

ІСТОРІЯ ГРЕКО-КАТОЛІКІВ НА ЗАКАРПАТІ

XIV століття

у м. Мукачевому подільський князь Федір Корятович заснував Свято-Миколаївський монастир отців-vasilіян, майбутню резиденцію мукачівських єпископів

1491 рік

Перша документальна згадка про Мукачівську єпархію

24 квітня 1646 року

з ініціативи єпископа-vasilіянінина Василя Тарасовича, галичанина, було укладено Ужгородську унію

1663 рік

визначено умови, на яких Мукачівська єпархія може бути включена до Київської митрополії. Однак через спротив вдови Ференца Ракоці II, Мукачівська єпархія підпорядковується угорському Ягерському єпископу

Кінець XVII–XVIII століття

зловживачи фактом підпорядкованості Мукачівської єпархії, Ягерський римо-католицький єпископ вдався до систематичних спроб латинізації обряду та насильного переведення на григоріанський календар

Автор:
Любомир Белей

Особам, не втасманиченим у церковне право чи історію церкви в Україні, латинський правничий термін *sui juris*, тобто «свого права», скаже небагато. Натомість завдяки статусу *sui juris* Мукачівська греко-католицька єпархія, а це всі греко-католики Закарпатської області, послуговується «своїм правом» і не підпорядковується Верховному архієпископу Любомирові Гузару. Це означає, що не лише православні, а й греко-католики України виявляються розділеними між незалежними церквами. Однак факт існування в Україні двох помісних греко-католицьких церков маловідомий, про нього воліють мовчати. Апостольський нунцій Іван Юркович в інтерв'ю **«Тижню»** (№ 3, /2010) і словом не обмовився про наявність такої проблеми. Насправді збереження статусу *sui juris* за Мукачівською греко-католицькою єпархією має не просто піктантний, а дуже непримінний правовий аспект: визнаючи на території України існування двох незалежних греко-католицьких помісних церков, Ватикан таким чином або не визнає Закарпаття частиною України, або ж місцевих греко-католиків не вважає українцями. *Tertium non datur.*

ЧОМУ ОКРЕМО?

Від часу свого заснування чи визнання наприкінці XIV століття Мукачівська греко-католицька єпархія перебувала під безпосередньою юрисдикцією угорських єпископів та архієпископів, що оберталося для місцевого українського духовенства та звичайних вірних нещадним гнітом. Тому провідні церковні діячі Закарпаття завжди прагнули усамостійнити свою єпархію від негативних угорських впливів – як церковних, так і державних. Однак такий бажа-

ний статус *sui juris* Мукачівська греко-католицька єпархія здобула лише 1937 року, коли вона була остаточно виведена з-під залежності угорського Острогомського архієпископа та безпосередньо підпорядкована Ватикану, тобто здобула «свое право». Однак після окупації Карпатської України військами хортицької Угорщини єпархія втратила статус *sui juris* і її негайно було повернуто під контроль Острогомського архієпископа. Зрозуміло, що після насильницької ліквідації греко-католицької церкви на Закарпатті у 1948 році проблема її безпосереднього підпорядкування втратила будь-який сенс. Однак із легалізацією Української греко-католицької церкви в 1989-му та здобуттям Україною незалежності проблема підпорядкування цієї єпархії постала особливо гостро.

Статус *sui juris*, що гарантував збереження обрядової та національно-культурної самобутності закарпатських греко-католиків в умовах чужої держави (Угорщини або Чехословаччини), став щонайменше безглаздим анахронізмом у власній державі. Однак на початку 1990-х антиукраїнське крило духовенства Мукачівської греко-католицької церкви за активної підтримки неорусинів безкомпромісно стало на захист її незалежного статусу. Ватикан, перебуваючи тоді під шаленим тиском частини місцевого духовенства проугорського або тутешняцького спрямування, а також його численних впливових зарубіжних покровителів, погоджується тимчасово зберегти статус *sui juris* за Мукачівською греко-католицькою єпархією. Крім того, на початку 1993 року кардинал Акіле Сльвестріні, префект Конгрегації східних церков, рекомендує навіть призначити у Закарпатській області для вірних русинського (у той час офіційно русинами записалося близько 100 осіб) та

ОДІГІТРІЯ.
Мукачівська
чудотворна
ікона Матері
Божої

**ТЕОДОР
РОМЖА.**
Керував
Мукачівською
єпархією
(1944-1947).
Убитий через
спротив
приєднанню
до православ'я

українського походження окремих синклітів.

Збереження незалежного статусу Мукачівської греко-католицької єпархії від Української греко-католицької церкви на території Україні суперечило усталеній позиції Ватикану визначати територіальні межі окремих церков чи єпархій, зважаючи на чинні визнані міжнародним співтовариством кордони держав, на території яких діє та чи інша помісна церква. Тому на середину 1995 року завдяки активності тогочасного Апостольського нунція в Україні архієпископа Антоніо Франко Конгрегація східних церков підготувала проект Декрету про утворення Ужгородської (або Мукачівської) митрополії у складі Верховної Архієпископської церкви. З ухваленням цього декрету Ватикан готовий був визнати юрисдикцію глави Української греко-католицької церкви над усією територією України та покласти край спробам втягувати себе в різні політичні ігрища довкола існування в Україні двох помісних греко-католицьких церков.

Через шалений спротив частини місцевого духовенства цей проект декрету не був ухвалений, тому Мукачівська греко-католицька єпархія досі має абсурдний статус незалежної від Української греко-католицької церкви. Такий *status quo ante bellum* (за двозначності заключної частини латинської сентенції) влаштовує певні впливові сили у Ватикані, зокрема ті, що пов'язані із сусідніми до Закарпаття теренами Угорщини та Словаччини. У будь-якому разі секретар Конгрегації східних церков Василь Кирило (він же Васіл Ціріл) у велими розлогій проповіді, виголошенні у середині 2009 року з нагоди вшанування пам'яті жертв репресій греко-католицької церкви на Закарпатті, дуже детально проаналізував період другої половини ХХ століття в історії греко-

7 квітня 1707 року

Папа Климент XI признає Перемиського єпископа Юрія Винницького апостольським адміністратором Мукачівської єпархії

7 березня 1715 року

Єпархіальний синод висловив протест проти призначення генеральним вікарієм Мукачівської єпархії римо-католицького священика та зрікся підпорядкування Ягерському римо-католицькому єпископу

9 грудня 1716 року

Київський митрополит Лев Кішка висвятив на єпископа Юрія Бізанція, якого Папа Климент XI іменував «апостольським вікарієм у Мукачівській єпархії та інших здобутих територіях Мадярщини»

30–40 рр. XVIII століття

Мукачівська єпархія остаточно втратила свою церковну незалежність і потрапила під владу римо-католицького єпископа в Ягрі

1764 року

Єпархіальний синод у Мукачевому постановив «раз і назавжди розірвати свою залежність від Ягерського єпископа»

католицької церкви та жодного разу не вжив слова «українець» чи «український». Усе це не все-ляє великих надій щодо подолання організаційного розколу греко-католицької церкви в Україні.

ПРИВІД СЕПАРАТИЗМУ

Зрозуміло, світським особам зовсім недоречно розглядати теологічні аспекти незалежного статусу Мукачівської греко-католицької єпархії, проте ця проблема має дуже важливий національно-культурний вимір, який, на нашу думку, вартий на якнайпильнішу увагу загально-української громадськості. Адже під личною дотримання супо-церковної своєрідності криється звичайна політика, спрямована на дезінтеграцію української нації, деформацію її духовної культури.

Так, палкі прихильники незалежного статусу Мукачівської греко-католицької єпархії, щоб продемонструвати свою інакість порівняно з рештою українських греко-католиків, взяли на оброшення мовне питання. Ще з початку 1990-х років керівництво єпархії не втомлювалося повторювати, що старослов'янська мова є рідною для місцевих закарпатців, тоді як використання в богослужіннях української, на їхню думку, не спроможне забезпечити належної урочистості й суперечить місцевим традиціям. Дійшло до абсурду, але в кафедральному храмі Ужгорода близько 20 років діє громада, яку напівофіційно називають українською лише тому, що вірні цієї громади домоглися, щоб у неділі та святкові дні відправлялася одна літургія українською. Неприязнє ставлення до української мови в Мукачівській греко-католицькій єпархії таке велике, що, як зізнаються деякі священики, їх

скерували в певні парафії лише у разі відмови від ведення нео богослужіння.

Поширювані поміж закарпатських греко-католиків твердження про «рідність» та цілковиту зрозумільність місцевим вірним церковнослов'янської мови є великим лукавством. Як викладач старослов'янської мови з понад 20-річним стажем можу стверджувати, що навіть для студентів-філологів неабияк складно опанувати основи старослов'янської фонетики та морфології, тому не віриться, щоб кожен греко-католик-нефілолог без будь-якої спеціальної підготовки відчував семантичні й емоційні відтінки у значенні старослов'янських слів богослужіння.

Попри декларовану вірність церковнослов'янській традиції, у Мукачівській греко-католицькій єпархії все частіше з'являються масові видання «народною мовою жителів Закарпаття (русинським язиком)» або ж «церковно-народною мовою». Як приклад: «Однажды к Иисусу пришел человек и спросил его: Кто является моим ближним? Тогда Иисус рассказал следующее: Деяний человек отправился из Ерусалима в Иерихон. Це было длительное и трудное путешествие. Вдруг появился разбойник и напал на путешественника. Поблизости не было никого и никто не смог почутить его крик о помощи. Разбойники забрали у человека все, что он мав, даже одежду. Он защищаясь, а так как разбойники были сильнее, они избили его и он остался лежать коло дороги полумертвым».

Окраслені лише два аспекти мовної політики Мукачівської греко-католицької єпархії виявляють справжні пріоритети керівництва єпархії: тверде бажання не допустити у місцеві

ВЕЛИКДЕНЬ У 1920-Х.
У службі використовувалася не зрозуміла горячим Закарпаття церковнослов'янська мова

храми українську мову. Адже угорськомовним греко-католикам ніхто не забороняє відмовитися від столітніх традицій церковнослов'янської мови та не лише послуговуватися у богослужіннях тільки угорською мовою, а й перейти на григоріанський календар. Немає сумнівів, що така химерна мовна політика керівництва Мукачівської греко-католицької єпархії спрямована на штучне посилення відмінностей між українськими греко-католиками по різni боки Карпат.

Самостійний статус Мукачівської греко-католицької єпархії провокує частину духовенства також до відвертого антиукраїнського реваншу, що нерідко набирає брутальних форм. Так трапилося, наприклад, у випадку публікації споминів Стефана Бендаса «П'ять років за ключом дротом», які побачили світ на початку 2009 року за під-

ІСТОРІЯ ГРЕКО-КАТОЛИКІВ НА ЗАКАРПАТІ

19 вересня 1771 року

Папа Климент XIV булою Eximia Regalium Principum вивів Мукачівську єпархію з безпосереднього підпорядкування римо-католицькому єпископу в Ярі, надливши наглядовими функціями над нею угорського римо-католицького Острігомського архієпископа

1773 рік

Львівський єпископ Лев Шептицький запропонував об'єднати всі руські греко-католицькі єпархії Габсбурзької імперії. Найрезультативнішим кандидатом на сан митрополита був єпископ Мукачівської єпархії Андrij Бачинський. Проте угорські церковні та державні коля не допустили створення єдиної руської митрополії

1815 рік

72 парафії Мукачівської єпархії прилучено до Велико-варадинської єпархії

22 вересня 1818 року

На базі 194 парафій Мукачівської єпархії було засновано Пряшівську єпархію

18 березня 1838 року

У Львові львівський митрополит Михайло Левицький у співслужінні з єпископом Іваном Снігурським висвятив майбутнього Мукачівського єпископа Василя Поповича. На честь цієї події на Галичині опубліковано два панегірики

1888 рік

Папа Лев XIII оприлюднив план об'єднання Мукачівської та Пряшівської єпархій із Галицьким митрополією. Угорський примас, кардинал Янош Сімор оголосив, що реалізація такого плану була в великою образою національних почувань угорців

тимки, зокрема й фінансової, найвищого керівництва Мукачівської греко-католицької єпархії та Ужгородської греко-католицької богословської академії. Кількох цитат із цих мемуарів цілком достатньо, щоб виявити їхню неприкриту українофобську сутність. «Українців можна поділити на три групи: радянські (або великі) українці, українці-галичани і так звані волиняни, які належали до першої Росії. До цих пір я гадав, що найчестернішими є галичани, але волиняни перевершують їх у цьому. Найбільш терпимими є велиki українці. За 33 роки вони позбавилися багатьох характерних для них особливостей. Серед галичан ще можна знайти винятки, але волиняни просто нестерпні» (С. 170). Ім'я автора цих споминів викарбуване на меморіальній дошці, що увіковічує мучеників Мукачівської греко-католицької єпархії,

АНДРІЙ БАЧИНСЬКИЙ.
Мукачівський єпископ (1772–1809 рр.)
мав шанс об'єднати усіх українських греко-католиків

а їхній упорядник – Даниїл Бенда, священик і викладач богословської академії. Можна лише здогадуватися, яким духом просякнуті проповіді популяризатора людиноненависницьких поглядів та насільки науковими можуть бути його лекції. Ксенофобським духом просякнуте навіть офіційне оголошення про прийом та зарахування студентів до Ужгородської греко-католицької богословської академії: «До академії приймаються неодруженні юнаки віком від 18 до 30 років, які постійно проживають у Закарпатській області». Ось таке чітке окреслення канонічної території.

В УКРАЇНСЬКОМУ ДУСІ

Репрезентативним символом українських греко-католиків Закарпаття стала видатна постать єпископа-мученика Теодора Ромжі, якого в 2001 році Папа Іван-Павло II разом з ін-

шими 27 українськими мучениками оголосив блаженим. У Хресто-Воздвиженському кафедральному соборі Ужгорода є ікона мученика, де він зображеній із розгорнутим Євангелієм у руках, на сторінках якого написано грецькою і церковнослов'янською, латинською та угорською мовами: «ДА ВСИ ЄДИНО БОУДОУТЬ». Ці євангельські слова, написані чужими мовами на іконі українського мученика в храмі на території України, на нашу думку, втрачають свій християнський символізм і мимоволі можуть сприйматися як вельми непривабливий політичний лозунг.

Подвижництво закарпатських українців на тернистому шляху до України варте захоплення та широкої популяризації, однак жодним чином не може бути підставою для їх автономізації, зокрема в церковній сфері. Ні юридичний статус *sui juris*, ні облудні заклики до збереження старовини, ні погано приховані марення за до-тріанонськими чи міжвоєнними чехословакськими реаліями не можуть змінити того факту, що Закарпаття – невід'ємна частина незалежної України, а близько 80% населення області – українці. Тому нині як ніколи актуальними є слова видатного закарпатця, уродженця Пряшівщини, греко-католицького отця-vasiljanina та українського поета Севастіяна Сабола (Зореслава), виголошенні далекого 1935 року: «Перед закарпатським духовенством стоїть дилема: або станути одверто при своєму українському народі, шануючи його мову й національну свідомість, або самим пропасти, лишаючи Богом повірений нам народ на поталу ворогам Церкви». ■

1898 рік

У Будапешті засновано «Краєвий комітет греко-католиків-мадярів», який поставив завдання перевести богослужіння на угорську мову, викреслити з церковного календаря імена св. Параскеви, св. Бориса, св. Гліба, св. Володимира, св. Теодосія та Антонія Печерських, бо вони, мовляв, не мають нічого спільного із Закарпаттям

8 червня 1912 року

Папа Пій X «у зв'язку з раптовим зростом греко-католиків-угорців та з надією на мир та єдність між вірними одного обряду, що говорять різними мовами», заснував Гайдудорозьку єпархію (сучасна Угорщина), до складу якої включено 68 парафій Мукачівської та вісім парафій Пряшівської єпархій

2 вересня 1937 року

Ватикан остаточно звільнив Пряшівську та Мукачівську єпархії від підпорядкування угорському Острігомському архієпископу, надавши їм статус *sui juris*

15 листопада 1938 року

Ватикан призначив Криківського єпископа (Югославія) Діонісія Няраді Апостольським візитатором Карпатської України

28 серпня 1949 року

Скасування Ужгородської єпархії

1993 рік
Ватикан тимчасово зберіг за Мукачівською греко-католицькою єпархією статус *sui juris*

1995 рік

Конгрегація східних церков підготувала проект Декрету про утворення Ужгородської (або Мукачівської) митрополії у складі Верховної Архієпископської церкви, який мав покласти край роздробленості греко-католиків України. Однак через шалений спротив частини місцевого духовенства цей проект декрету не був ухвалений

ВПРИТУЛ | ПЕРСОНА

Фронтмен революції інтелектуалів

Письменник, дисидент, останній президент Чехословаччини і перший президент Чехії Вацлав Гавел про уроки звільнення від комуністичного тоталітаризму і вічний абсурд життя

ФОТО: АР

Спілкувалася Олена Чекан

Після перемоги Оксамитової революції 1989 року дехто з державних діячів тодішнього СРСР зневажливо називав Вацлава Гавела та його однодумців кочегарами, мийниками вікон, вантажниками, ніби не помічаючи, що то були високочолі інтелектуали, які ставали двірниками через своє дисидентство. Їм закидали брак досвіду державотворення і керування країною та прокували швидкий кінець їхньої «авантюри». Однак історія розпорядилася інакше: під керівництвом тих «непрофесіоналів» Чеська Республіка досягла значних успіхів на шляху політичних та економічних реформ і побудови демократичного суспільства.

ВЧИТИСЯ НА ЧУЖИХ ПОМИЛКАХ

У. Т.: Чи здатні європейці сприймати Україну не як частину колишнього СРСР або Російської імперії, а як державу, що має власну історію та культуру?

— З погляду Заходу, можливо, деякі відмінності плутаються. Чехів західноєвропейці, напевно, також особливо не відрізняють від поляків, словаків чи угорців. Так само вони плутають і країни Балтії. Думаю, сучасна українська молодь теж не відрізняє центральноєвропейські або кавказькі країни так, як їхні батьки, що виросли за Радянського Союзу, проте Україну з Росією ніхто не переплутає.

У. Т.: Як ви оцінюєте можливість вступу України до Європейського Союзу?

— На мій погляд, Україна належить до Європейського Союзу, однак тільки від самих українців залежить, коли вона стане членом ЄС і чи стане взагалі. Це має бути вільний вибір впевнених у собі громадян, які знають, чого вони хочуть і чому. Цей шанс, звичайно, ще не втрачений, навпаки, потрібно добре підготуватися.

У. Т.: Чи вважаєте ви доцільним вступ України до НАТО?

— Саме НАТО, а не ЄС, є головним гарантам безпеки Чехії та усієї Європи. Якби у 1999 році не відбулося розширення

НАТО, ніякого розширення ЄС у 2004-му просто не могло бути. А щодо того, чи варто Україні рухатися у напрямку НАТО і ЄС, це мають вирішити самі українці.

У. Т.: Політика після деколонізації: чи може досвід Чехії допомогти Україні?

— Проблеми Чеської Республіки були і є дещо іншими, ніж проблеми України. Кожна країна має власний історичний досвід, і його непросто застосувати, оскільки наштовхується на ментальність суспільства, його інтереси і скепсис, природній соціальні передумови. Україна мала б спробувати зробити висновки з наших успіхів і особливо з наших помилок під час переходу до демократії та ринкової економіки.

У. Т.: Що для вас означає національна самосвідомість? Яке її місце в діяльності головних інституцій держави?

БІОГРАФІЧНА НОТА

Вацлав Гавел, письменник, драматург, дисидент, правозахисник, державний діяч.

5 жовтня 1936 року народився у заможній родині дипломатів.

1948 р. — комуністичний режим позбавив родину Гавелів усіх статків, а її молодше покоління — права на вищу освіту.

1951 р. — початок трудової діяльності: учень теслі, лаборант хімічної лабораторії Вищого технічного училища Праги, де пропрацював п'ять років, водночас навчавський у вечірній гімназії.

1957 р. — перші літературні спроби.

1957–1959 pp. — служба в армії.

1959–1966 pp. — працював у празьких театрах «ABC» та «На забрадлі» робітником сцени, асистентом режисера, режисером, драматургом.

1965 р. — початок співпраці з літературно-мистецькими журналами «Тварж» та «Літературні листи», що друкували його публіцистичні статті.

1966 р. — заочно закінчив театральний факультет Празької академії мистецтв.

Після подій Празької весни 1968 року був неодноразово заарештований, понад п'ять років провів у в'язниці за політичні погляди.

1975 р. — опублікував «Відкритий лист Густаву Гусаку», брав участь у підписанні «Хартії-77».

Осінь 1989 р. — початок Оксамитової революції, Гавел один з ініціаторів створення головної опозиційної сили — «Громадянського форуму».

29 грудня 1989 р. — одноголосно обраний президентом ЧССР.

20 липня 1993 р. — став першим президентом Чехії.

20 січня 1998 р. — повторно обраний президентом Чехії. Вацлав Гавел — володар великої кількості престижних міжнародних нагород і державних відзнак багатьох країн світу, почесний доктор десятків знаних університетів у Європі й Америці

— Самосвідомість народу розвивалася і розвивається далі в його історії. Сучасні нація й держава в епоху глобалізації є чимось іншим, ніж, наприклад, у XIX столітті. Ми це добре бачимо на прикладі Європейського Союзу. Сучасна демократична держава надає всім народам, зокрема й національним меншинам, можливість вільного розвитку. Водночас головним носієм свободи є сам громадянин, ідентичність якого формується багатьма чинниками: сім'я, мова, професія, церква, державна належність.

РУЙНЮЮЧИ ТОТАЛІТАРИЗМ

У. Т.: Понад 20 років тому в Празі на Вацлавській площі ви звернулися до маніфестантів зі словами, що правда і любов мають перемогти брехню й ненависть. Що стало вирішальним у перемозі?

— Чехословацький комуністичний режим наприкінці 1980-х був, напевно, найконсервативніший з усіх, і здавалося, що ані зміни в сусідніх країнах, ані передбудова в Радянському Союзі його суттєво не торкнулися. Події 17 листопада 1989 року в Празі, коли поліцейські брутально розігнали мирну студентську маніфестацію, справді певною мірою стали несподіванкою для чехословацької опозиції. Однак позаяк опозиція діяла і мала свою, хоча й дуже вільну, структуру, то протягом кількох десятків годин змогла взяти ініціативу в свої руки і стати на чолі революційних громадянських змін.

У. Т.: Якою ви бачите ретроспективу шляху, котрий пройшла Східна Європа з моменту падіння Берлінського муру?

— Коли впала «залізна завіса» і зник двополюсний поділ світу, — а це ми вважали головним чинником усілякого зла, — це були, поза сумнівом, події історичної значущості, бо залишилися в минулому насильство й небезпека Третьої світової війни. Та до таких швидких змін ніхто з нас не був цілком готовий. Тому певний час поміж нас панувала розгубленість, тривав пошуки різних альтернатив. Згодом за рахунок нових членів із Центральною та Східною Європи відбулося розширення НАТО, що стало гарантією безпеки цих

країн та допомогло їм зосередитися на підготовці до вступу в ЄС.

У. Т.: Відомо, що нові члени ЄС завдають багато клопоту старій Європі...

— Так. І зрозуміло чому. Демократичну культуру неможливо створити за один день. Це довгий шлях, на якому треба вирішувати безліч проблем. Але будь-яка інша альтернатива сучасному розвитку подій була б принципово гіршою, а може, й небезпечною.

У. Т.: Чого, на вашу думку, вчить досвід країн, що вивільнилися з ярма тоталітаризму?

— Тоталітарні й авторитарні режими інколи мають непомітний початок, і це зобов'язує нас бути пильними, щоб пережите нашими країнами ніде більше не повторилося. Для цього потрібна солідарність з усіма, хто зараз бореться з такими режимами. Жодні економічні чи інші корисливі інтереси не повинні стати на заваді цієї солідарності. Хибою є думка, що коли йти шляхом компромісів і не провокувати сил зла, то вони самі собою зникнуть. Навпаки, вони стануть сильнішими, бо кожну нашу поступку обернуть собі на користь.

РАЗОМ І ОКРЕМО

У. Т.: Не секрет, що в країнах ЄС на рівні і політичного інстеліменту, і пересічних громадян не віщає полеміка щодо межі об'єднання, до якої вартойти...

— Європа може стати сильним, гідним партнером у світовій політиці, тільки якщо буде єдиною і зробить ставку на планетарне позиціонування. Країни ЄС мають розібратися, чому їм краще бути разом і до якої межі їм вигідно об'єднатися. Держави, які міцно стоять на ногах, впевнені в собі і не стурбовані своїм суверенітетом, мають вкорінену самосвідомість і не підтримують націоналістів та сепаратистів. Проте в деяких країнах Європи збільшуються націоналістичні тенденції, і це лише підтверджує наявність у них комплексів.

У. Т.: Ви маєте на увазі передусім нових членів ЄС?

ПОМАРАНЧЕВА ІНАВГУРАЦІЯ.
2005 рік, Київ.
Лідер
Оксамитової
революції
в полоні
журналістів

ТВОРЧИЙ ДОРОБОК

П'єси

- «Свято в саду» (1963)
- «Сповіщення» (1965)
- «Важко зосередитись» (1968)
- «Заколотники» (1971)
- «Жебрацька опера» (1972)
- «Аудієнція» (1975)
- «Вернісаж» (1975)
- «Проблема» (1975)
- «Протест» (1978)
- Largo desolato (1984)
- «Спокуса» (1985)
- «Реконструкція» (1988)
- «Відхід» (2007)

— Так, вони справді зараз проходять стадію зростання і дуже опікуються своєю самоідентифікацією та незалежністю, яку не так давно здобули. Це можна вважати хворобою дорослішання. Однак їхнє прагнення якнайшвидше інтегруватися в європейську сім'ю не означає втрату національної самосвідомості. Це не відмова від себе, а вихід на новий рівень розвитку. Також мені здається дуже важливою розбудова відносин справжнього партнерства між країнами. Річ у тім, що в Європі та світі є практика подвійних стандартів. Деякі країни заплющують очі на прорахунки у внутрішній та зовнішній політиці деяких держав, щоб забезпечити собі безперебійні поставки нафти і газу. Я не вважаю це справжнім партнерством. Га-даю, потрібно відкрито говорити про те, що в країнах, звідки над-

дження незрозумілі й викликають роздратування.

НЕ ЗРАДЖУВАТИ СЕБЕ

У. Т.: Чи були у вас ситуації, коли у політиці чи творчості ви мусили діяти не так, як хотіли, а так, як треба, тобто відповідно до реалій життя?

— Звісно, на високій державній посаді ви використовуєте трохи іншу мову, ніж ту, якою послуговуєтесь, наприклад, у приватному житті, ю дотримуєтесь дипломатичного ставлення до своїх партнерів. Але це не означає, що ви маєте перед ними лицемірти і брехати. Якщо я був чітко переконаний у тому, що саме так потрібно зробити і саме так слід поводитися, то робив це, навіть якщо мене не розуміли, навіть якщо підсміювалися з мене.

У. Т.: У ваших ранніх п'єсах життя людини видається театром абсурду. Чи зник цей абсурд із падінням тоталітарного режиму?

— У своїх п'єсах я цікавився не так комуністичною системою, її ідеологією і конкретними людськими долями, як радше загальною поведінкою людини в різних ситуаціях, системних манипуляціях і сліпій бюрократії. У тому, що відтоді нічого не змінилося, мене переконує інтерес до моїх п'єс в інших країнах, нерідко дуже віддалених. Вочевидь, у моїх творах представники інших культур здатні розглядіти власний досвід, що для мене як автора є підбадьорливим.

У. Т.: Чи є у вас авторитети в політиці та мистецтві?

— У мистецтві ю політиці є багато особистостей, які мали на мене вплив, адже вони допомогли усвідомити і сформулювати деякі основоположні речі. Але все ж найбільше я отримував із загального актуального контексту й атмосфери.

У. Т.: Яку найбільшу несподіванку подарувало вам життя?

— На це я зможу відповісти лише наприкінці свого життя. ■

Тиждень висловлює подяку Офісу Вацлава Гавела і раднику Посольства України в Чехії Олексію Зарицькому за сприяння інтерв'ю

ФОТО: ВІКТОР СУВОРОВ

ходять нафта і газ, убивають журналістів і точиться жорстка боротьба з опозицією. ЄС має стати гарантам демократії в Європі та світі.

У. Т.: На яких засадах, на вашу думку, має будуватися економіка Європи?

— Європейська економіка має ґрунтуватися не так на економічних розрахунках, як на моральних засадах. Ми живемо в умовах культу економічного зростання та культу зростання потреб, а повинно бути на впаки. Потрібно зробити ставку на збереження клімату планети, енергетично відновлювані джерела енергії, хоч як це важко в часи кризи. Це запорука стабільності Європи на багато десятиріч. І навпаки, максимальна експлуатація ресурсів та безмірне споживання

призведуть до краху в досить близькій перспективі.

У. Т.: Назвіть, будь ласка, на-
гальні проблеми політики, з
якими стикаються ЄС і Чехія?

— На мій погляд, і чеська, і європейська політика мають виявляти більше зацікавлення суспільними проблемами та потребами простих громадян, подоланням байдужості й безтурботності. Дуже важливим також є спрощення в системі керівництва ЄС. Зараз Європейський Союз перетворився на технократичну, бюрократичну структуру. Складається враження, що всередині ЄС весь час відбуваються переговори, і перелік тем, які обговорюються, чи не безкінечний. Звісно, цей діалог є підтвердженням вірності демократичним традиціям, але для пересічного громадянина всі ці довгі узго-

Жити у правді

Автор:
Олексій
Зарицький,
радник
Посольства
України
в Чехії

Вацлав Гавел добре відомий як президент Чехословаччини і Чеської Республіки, знатою є його діяльність як політичного та державного діяча, драматурга й публіциста. Водночас відходять роки, коли він був політ'язнем, працював робітником або зовсім не мав роботи. Важкі періоди є в житті кожної людини, і тоді особливо важливо пройти оту «чорну смугу» гідно. У цьому сенсі біографія Вацлава Гавела є безцінним досвідом, який може допомогти будь-якій людині пережити скрутні дні, місяці, роки з високо піднятою головою...

Після окупації Чехословаччини 1968 року в країні настали часи політичних репресій та масових порушень прав людини. Цей етап у суспільно-політичному розвитку Чехословаччини ввійшов в історію як період так званої нормалізації, яку проводили чеські та словацькі комуністи під проводом радянських функціонерів.

Країною прокотилася хвиля політичних процесів, що стосувалися тих, хто відмовлявся зрадити своє переконання. З політичних мотивів втратило роботу близько чверті мільйона осіб. У 1970-ті роки в Чехословаччині були найосвіченніші у світі вантажники, мийники вікон, прибиральники, кочегари, оскільки ті посади обіймали колишні університетські професори, вчені, діячі мистецтва, вчителі тощо.

До чеських видавництв, книгарень і бібліотек «нормалізатори» надіслали так званий чорний список заборонених художників слова, в ньому значився Й. Вацлав Гавел. За ним стежили, його телефонні розмови прослуховували. Щоб заробляти собі на життя, письменник працював вантажником на Трутновському пивзаводі неподалік невеликого чеського містечка Градечек.

Керуючись міжнародними угодами щодо прав людини, патріоти (поміж яких були і чехи, і словаки) створили групу, що мала на меті обороняти свої народи. Программним документом цього об'єднання, яке не було ані політичною партією, ані якоюсь підпільною організацією, стала Хартія-77. Уже в перший рік після оприлюднення цього документа (1977) кількість тих, хто його підписав, зросла втрічі. Публікація Хартії спровокувала нові політичні репресії. У Вацлава Гавела робили обшуки, його викликали до поліції на допити, а після одного з них він не повернувся додому. Його заарештували, а згодом засудили за «підривну діяльність».

Однак, попри це, у самвидаві тоді побачив світ один із найкращих публіцистичних творів письменника «Сила безсильних», в якому йшлося про диктатуру й посттоталітарну систему, своєрідність ідеології та політичну боротьбу. Головна тема есе: глибокі роздуми автора над проблемою опозиції, дисидентського руху, місця та ролі дисидентів у тодішньому суспільстві. Якщо людина підтримує стан речей, який панує в тоталітарному комуністичному режимі, то вона «живе в брехні», підсумовував письменник.

Говорячи про «життя в правді», Вацлав Гавел мав на увазі не тільки прямий захист правди як протест або лист, підписаний групою інтелектуалів. Реальним проявом «життя в правді» може стати будь-яка діяльність, за допомогою якої людина або група людей повстає проти маніпулювання собою. На його думку, протистояння «життя в правді» й «життя в брехні» мають небияке політичне значення і є джерелом для здійснення змін у суспільно-політичній системі.

Саме таких людей, які живуть у правді, вважають рушійною силою історії, саме за ними майбутнє їхніх держав. Навіть під час комуністичного режиму вони виступали відкрито, з дотриманням положень міжнародних документів, таких як: «Загальна декларація прав людини», «Заключний акт Гельсінської конференції» тощо. Для таких людей, зазначав Вацлав Гавел, «найважливішим мотивом, що визначає все інше, є природне бажання створювати й підтримувати незалежне

життя суспільства як чіткий прояв «життя в правді» й таким чином узгоджено і цілеспрямовано служити правді та забезпечувати цю службу».

Крім послідовних захисників прав людини – дисидентів, до яких належав і Вацлав Гавел, під час комуністичного режиму більшість простих людей також намагалися жити по совісті, а не продаватися за посади, квартири, пайки. Такі люди не вступали до комуністичної партії, не прагнули обійнятися якісь посади, а надто в партійних органах, органах безпеки, структурах виконавчої влади тощо. Для таких людей існував моральний кодекс поведінки, якого вони дотримувалися.

Згадуючи про важкі для Вацлава Гавела часи, я не хотів би проводити будь-які паралелі. Однак усе-таки слід наголосити, що завдяки Гавелу Чехія перезавантажилася за історично короткий період. Заради цієї мети варто долати будь-які труднощі й, попри все, жити у правді. ■

**«НАЙВАЖЛИВІШИМ МОТИВОМ,
ЩО ВИЗНАЧАЄ ВСЕ ІНШЕ,
Є ПРИРОДНЕ БАЖАННЯ СТВОРЮВАТИ
Й ПІДТРИМУВАТИ НЕЗАЛЕЖНЕ
ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА ЯК ЧІТКИЙ
ПРОЯВ «ЖИТТЯ В ПРАВДІ»**

Фото: Діана Чорнека

ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД: ПОЛЬЩА

КНИГАРНЯ

ПОЛЬСЬКИЙ
ІНСТИТУТ
КІЇВ

13 березня (субота)
17.00

Книгарня «Є»:
Київ, вул. Лисенка, 3
(ст. м. «Золоті ворота»)

Книгарня «Є» та Польський Інститут у Києві представляють новий спільний проект **ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД: ПОЛЬЩА**

Наш перший гость – міністр ВАЛЬДЕМАР ДОМБРОВСЬКИЙ,
відомий реформатор польських культурних інституцій

Засновник і директор студентського клубу Riviera-Remont (1973–1978), заступник директора Відділу культури Міської ради Варшави (1979–1981), багаторічний директор Центру мистецтва Studio (з 1982-го), віце-міністр культури і мистецтва, шеф Комітету кінематографії (1990–1994), президент Державної агенції закордонних інвестицій (1994–1998), генеральний директор Національної опери (1998–2002, з 2008-го і дотепер).

Продюсер понад 70 вистав Театру Studio, співзасновник оркестру Sinfonia Varsovia, ініціатор Міжнародного фестивалю зірок у Мендзиздроях.

Міністр культури Республіки Польща (2002–2005)

«... один із небагатьох міністрів, які закінчують виконання своїх обов'язків із позитивним балансом».

- Ухвалено Закон про кінематографію (рушійний для розвитку польського кіно).
- Засновано нові державні інституції культури, серед них: Інститут книги, Польський інститут кіномистецтва, Театральний інститут.
- Запущено загальнодержавні програми «Знаки часу», «Шопен-2010» та ін.
- Створено державні стипендії для підтримки творчої молоді: MBoda Polska (для польських митців), Gaude Polonia (для митців із Центрально-Східної Європи).
- Нові схеми фінансування культури, залучення коштів із нових джерел.

МИНУЛЕ ТА МАЙБУТНЕ.
Японські дітлахи розглядають
Атомний купол — залишки
виставкового центру в місті
Хіросіма, який зруйнували
ядерна бомба «Малюк»
(Little Boy) 6 серпня 1945 року

Хокку про відродження

Японські уряди відбудовували й модернізували країну пліч-о-пліч із великими корпораціями. У підсумку виграли всі: бізнес, влада, люди

**Спецпроект
«Історії
прориву»**

у межах спецпроекту «Історії прориву» **Тиждень** розповідає про досвід країн, які, переживши глибинні кризи, болючі поразки й національні катастрофи, зуміли відродитися й модернізуватися часто не завдяки, а всупереч своїм стартовим політичним та економічним реаліям. За допомогою конкретних прикладів країн із різними ресурсними потенціалами, геостратегічними позиціями та історичним досвідом ми спробуємо уточнити, що означає для країни вибір тієї чи іншої моделі розвитку. Це та-ж спроба вибудувати рейтинг найкорисніших стратегічних пріоритетів у становленні модерної нації, яка априорі відмовляється від ролі аутсайдера на регіональній та світовій арені. Географія спецпроекту охоплюватиме різні континенти й цивілізації. А його прем'єрна публікація присвячена успіху Японії

Автор: Павло Сивоконь

Четвертий інженерний корпус американських військ увійшов до Хіросіми через 60 днів після атомного бомбардування. Його керівник Вільям Зевіш у звітах писав, що земля, дерева, будинки за п'ять кілометрів від вибуху почорніли – у місті ніщо не ростиме впродовж 75 років. Але до 1948-го на місці вибуху збудували ферми, а з 1955-го почали зводити багатоповерхівки. 1974 року мер Хіросіми заявив, що місто цілковито відновлено. І коли у 1983-му 39-й президент США Джиммі Картер відвідав меморіал загиблим унаслідок атомного удару, колишній епіцентр вибуху розташувався в саду посеред хмарочосів у діловому центрі Хіросіми.

За 50 років розбита й понівечена країна змогла відбудувати власний індустріальний потенціал та оснастити економіку найновішими досягненнями наукової революції. Японія використала західні досягнення й сформувала ринкову економіку, яку активно підтримує держава. А вроджена працьовитість та оптадливість громадян дали країні змогу зібрати величезні валютні ресурси й відносно спокійно пережити світові економічні кризи. Коли японський уряд допомагав великим корпораціям, ті у відповідь підтримували високий рівень добробуту громадян. А наукові досягнення зробили з напівфедальнкої країни один із глобальних наукових центрів. На сьогодні Японія посідає восьме місце у світі за рівнем людського розвитку і майже не має депресивних регіонів. І все це почалося з капітуляції країни в 1945 році.

БІЛЯ РОЗБИТИХ МІСТ

Японська імперія програла Другу світову війну зі зруйнованими промисловістю та соціальною інфраструктурою. Бомбардування зруйнували із землею

чверть усіх будинків на островах, унаслідок чого 2 млн осіб втратили житло. На початку 1946 року, за даними Програми сталого розвитку ООН, ВВП країни становив \$14,2 млрд, що дорівнювало 4,2% ВВП США. Згідно з умовами капітуляції, країна втратила важливі промислові райони: Корею та Маньчжурую. У них до 1944 року Японія вклада 12 млрд єн. Усе це призвело до занепаду державної валюти. Рівень інфляції сягав 15 000%. А повернення майже 5 млн військово-полонених спровокувало масове безробіття.

Американське окупаційне командування не поспішало допомагати Японії. Державний секретар США Дін Ачесон 1947 року прямо заявив, що Японія має залишатися послабленою країною. Адже в такому стані вона буде не спроможна відновити свою військову потужність у регіоні, а разом із нею і мілітаристські амбіції. У зовнішній політиці Вашингтон більше покладався на гомінданівський уряд Китаю. Комуністичну загрозу в цій країні тоді не розглядали як серйозну: Мао Цзедун мав вплив лише в кількох північних регіонах. Наприкінці 1948 року допомога Сполучених Штатів Японії становила лише \$149 млн, тоді як Західна Німеччина отримувала по \$1,2 млрд щороку. Водночас американська окупаційна адміністрація розпустила великих фінансово-промислові корпорації – дзайбатцу. У США були переконані, що ці компанії спонсорували японських військових. Але разом із тим, за даними Азійської фундації Інституту Брукінгса, вони також забезпечували 60% робочих місць у країні.

ЗМІНА ОРІЄНТИРІВ

Усе змінилося після двох подій, що відбулися за межами країни і, за словами прем'єр-міністра Японії Йосіда Сігеру, були ви-

значальними для долі Японії: проголошення 1 жовтня 1949 року Китайської Народної Республіки та початок війни у Кореї в 1951-му. Одразу змінилася політика США щодо переможеної держави: 1951 року Дін Ачесон заявив, що Токіо має стати головним партнером Америки в Азіатсько-Тихоокеанському регіоні. На практиці це означало, що Японія отримає потрібні для відновлення економіки гроші.

Так, США збільшили допомогу в 1951-му до \$592 млн. Також було призупинено рішення про цілковите скасування дзайбатцу й проголошено намір реформувати їх. Країни Азіатсько-Тихоокеанського регіону під тиском Вашингтона почали відновлювати дипломатичні й торговельні відносини з Японією. 1949 року Філіппіни першими визнали її новий уряд і підписали торговельну угоду. Водночас США посприяли приєданню Японії до Генеральної угоди з тарифів і торгівлі (1995 року переименована в СОТ.

– Ред.), попри те що Велика Британія цієї ідеї не підтримала. Завдяки членству в торговому співтоваристві, за даними Центру Гувера, японський експорт лише за один рік – з 1948-го по 1949-й – подвоївся й сягнув \$500 млн. Зокрема, 60% експорту країни надходило до Сполучених Штатів. Після того як у Кореї почалося воєнне протистояння, США активно долучилися до відбудови Японії. Половину грошей, витрачених Штатами на війну з Кореєю, а саме \$402 млрд, отримали японські заводи й фабрики за вироблену ними для американських військових продукцію. При цьому 50% капіталовкладень США у японську економіку спрямовувалися в металургійну промисловість та на відбудову портів на півночі країни. Саме ці порти приймали американські кораблі.

У цей час Японія фактично перебувала на роздоріжжі: вона або могла перетворитися на сировинний придаток США, або ж здійснити масштабну трансформацію національної економіки й відновити своє лідерство в регіоні, цього разу вже завдяки грошим, а не зброй.

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПО-ЯПОНСЬКИ

1954 року прем'єр-міністр Ітіро Хатояма оприлюднив програму модернізації японської економіки: держава має акумулювати великі золотовалютні резерви та створити внутрішній попит, надаючи кредити на переоснащення промисловим корпораціям.

Реформування країни почалося з девальвації національної валюти: курс єни щодо долара було встановлено на рівні 360 до 1. Це мало стимулювати експорт: компанії продавали свою продукцію на зовнішньому ринку і конвертували долари в єни, отримуючи великий прибуток. Але вони зобов'язувалися вкладати у розвиток національної промисловості до 30% чистого прибутку. Уряд, своєю чергою, намагався запровадити конкретні механізми, завдяки яким компаніям було вигідно інвестувати у власну промисловість.

На початку 1955 року уряд Хатоями ухвалив Закон «Про стартові кошти»: держава стала інвестувати невелику частину бюджету в проекти, що мали високі ризики. Для цього уряд використовував гроші, накопичені населенням у мережі державних банків. Щоб контролювати кошти, створювали спеціальні акціонерні товариства, котрі одержували державні інвестиції як пільговий кредит. Держава надавала їм безвідсоткові позики на 15 років. За даними Міністерства торгівлі Японії, такі акціонерні товариства працювали переважно в машинобудуванні, металургії та хімічній промисловості. Приватний капітал отримував вплив на них, викуповуючи акції, коли справа починала приносити прибутки. Держава сприяла переходу товариств у приватні руки й підтримувала становлення великих компаній, бо вони могли гарантувати фінансування підприємств в умовах спаду промисловості. Тож, із

одного боку, така схема давала змогу реалізовувати конкретні суспільно значущі проекти, зачучаючи приватні інвестиції, а з іншого – сприяла створенню масштабних промислових корпорацій, які об'єднувались навколо певного великого банку, що фінансував їх. Саме в цей період відродилася така потужна корпорація, як Mitsubishi, її постала Nippon Steel.

Завдяки цьому промисловість країни стрімко відновлювалася. За інформацією Програми розвитку ООН, до 1970-го ВВП Японії сягнув \$203,1 млрд. Для порівняння: ВВП Німеччини цього самого року становив \$184 млрд, Великої Британії – \$124 млрд. Проте державні інвестиції в промисловість залишилися меншими, ніж у Європі. Так, із 1960-го по 1971-й вони становили тільки 33% загального обсягу вкладень.

На початку 1970-х років Японія все ще дуже залежала від сировини (вугілля, нафти, газу, залізної руди тощо), яку отримувала з інших держав. Японські політики розуміли, що саме через брак сировини їхня країна не зможе вийти у світові економічні лідери. Вдруге після війни Японія опинилася на роздоріжжі. Екстенсивний шлях розвитку призвів до зростання ресурсної залежності. Особливо небезпечними були зриви поставок нафти й газу, бо це спричиняло зупинку майже всієї промисловості. Країна Вранішнього Сонця ставала все більше залежною від Вашингтона, бо саме США постачали переважну частину нафти в країну. Знову потрібно було робити якісний рывок в усіх сферах життя. І ось на цьому етапі Японія вибрала науку як стратегічний пріоритет номер один.

КОРОЛЕВА НАУКА

1976 року прем'єр-міністр Такео Фукуда проголосив, що відтепер основним чинником економічного зростання Японії має бути наука: у її розвиток вкладатиметься третина ВВП. До того часу країна накопичила достатньо ресурсів, щоб зосередитися на наукових розробках. Пільгові кредити почали надавати компаніям, що впроваджували нові технології. Приміром, у металургійній га-

АМЕРИКАНСЬКІ ГІРКИ ЯПОНСЬКОЇ ІСТОРІЇ.
Без своєчасної допомоги з боку США Японії неймовірно важко було упоратися зі своїми проблемами

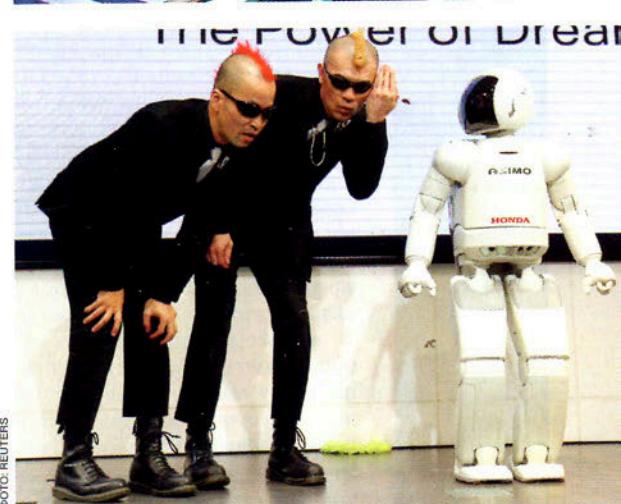

ФОТО REUTERS

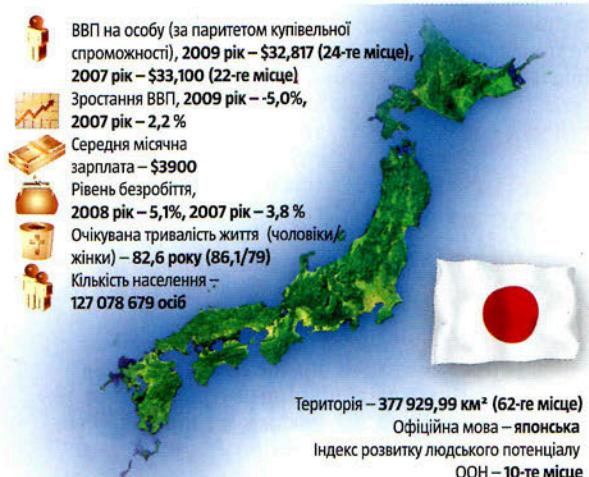
ЛЮДИ Й РОБОТИ.
Робот Асіма, «народжений» компанією Honda Motors, «святкує» свій 9-ий День народження

лузі інвестиції отримували підприємці, що купували нові киснево-конверторні домни.

До розвитку науки держава знову застосувала принцип стартових грошей. Цікавим прикладом є програма з поширенням науки по всій країні, прийнята 1978 року. Вона передбачала створення 23 нових інститутів і наукових центрів у різних регіонах. Для побудови їхньої інфраструктури створювалася компанія-підрядник, яка продавала власні акції на ринку. 30% її активів обов'язково викуповувала держава, ре-

ФОТО: REUTERS

шту – місцеві органи влади та приватні компанії. Побудована таким чином густа мережа дослідницьких установ сприяла тому, що в різних районах країни виховувалися висококваліфіковані наукові кадри.

Ще в 1970-х Японія помітно відставала у прикладних науках. Патенти, які реєстрували японські винахідники, зазвичай не мали особливої наукової новизни. Вони здебільшого удосконалювали вже наявні винаходи. Але японці зуміли випередити інших у впровадженні наукових розробок у життя.

Лише протягом 1978 року на це було витрачено 2,8% ВВП.

Впровадження винаходів у виробництво покладалося на невеликі компанії: з 156 державних грантів у 1980-му лише 16 отримали великі конгломерати. Хоча, за даними Міністерства статистики Японії, більшість із тих, хто отримав державні гроші, де-факто теж були пов'язані з великими корпораціями.

Тоді ж Японія звернула увагу на охорону довкілля. У 1988-му було засновано Агенцію, що опікувалася дослідженнями нетрадиційних джерел енергії та подальшим використанням їх у виробництві. Компаніям, що співпрацювали з нею, уряд обіцяв надавати безвідсоткові кредити терміном на 15 років. У результаті в 2004-му викиди оксиду вуглецю в Японії становили лише 1,2 млрд тонн на рік. Для порівняння: викиди КНР у цей період сягнули 5 млрд тонн.

Новий віраж розвитку економіки Японії супроводжувався зростанням ВВП з 1989 по 1997 рік на 4–7% щомісяця.

ДОСВІД «МИЛЬНИХ БУЛЬБАШОК»

У липні 1997 року, після падіння фондового ринку Таїланду, розпочалася азійська фінансова криза. Економічний спад був новим викликом японській моделі розвитку. На нього треба було реагувати швидко. Зійшли на пси три найпотужніші японські фінансові інституції: Yamaichi Securities, Long Term Bank і Trust. Приміром, Long Term Bank втратив за три місяці \$45 млн, оскільки його дочірні компанії мали багато боргів у країнах Південної та Південно-Східної Азії.

Це був період «мильних бульбашок». Донедавна непохитні великі корпорації зазнавали багатомільйонних втрат і не могли виплачувати дівіденди акціонерам. ВВП Японії за 1998 рік знизився на 2,8%; рівень безробіття становив 4,9% – найвищий показник починаючи з 1953-го.

Тоді уряд ухвалив антикризову програму допомоги проблемним банкам вартістю \$150 млрд. Найбільші борги фінустанов було списано чи реструктуризовано. При цьому держава мала націоналізувати 10% вели-

ких фінансових компаній. Уряд запобігав їхньому банкрутству, бо вони були частинами великих корпорацій і їхній крах позначився б на всій економіці. Водночас Токіо спільно з Вашингтоном виділив \$43 млрд азійським країнам, що постраждали від фінансової кризи. До такого кроку Японію спонукало стрімке зниження її експорту в Південні та Південно-Східній Азії. До 2003 року кризу загалом було подолано: приріст ВВП становив 2,8%. За словами доктора економічних наук з університету Сінчжжу Акіо Макаді, регіональна криза лише змінила японську економіку.

З початком глобальної кризи в 2008-му японський уряд одразу збільшив державну допомогу великим компаніям і врятував їх від націоналізації та банкрутства. Крім того, після кризи «мильних бульбашок» японські корпорації стали обережніше та реалістичніше планувати свою діяльність. За даними МВФ, впродовж 2008–2009 років вони втратили \$8 млрд. Для порівняння: загальні втрати світової економіки оцінено в \$1 трлн.

КВІНТЕСЕНЦІЯ УСПІХУ

Японський уряд відбудував свою країну, спираючись на керовану ринкову економіку й підтримуючи взаємовигідні відносини влади та бізнесу. Чиновники були зацікавлені в розвитку промисловості, адже держава сама вкладала чималі гроші у спеціальні акціонерні товариства.

Водночас холодна війна й протистояння Китаю та США безпосередньо посприяли перетворенню Японії на плацдарм американської могутності в регіоні. Країна здобула надійного союзника й відтоді не боялася зовнішньої агресії. Щоб не перетворитися на сателіта Америки, японці зробили ставку на науку. Ринкова конкуренція в цій галузі посприяла швидкому зростанню кількості винаходів. Саме Японія перша впровадила комп’ютери та робототехніку в промисловість. Таким чином, зруйнована й травмована 64 роки тому країна нині перебуває на вершині людського прогресу, з якої її не скинула жодна економічна криза останніх десятиліть. ■

Острови розбратау

Прагнення адміністрації Обами подобатися всім обертається політичними втратами для найближчих союзників

Автор:
Едвард
Лукас,
Велика
Британія

На перший погляд, безпека далікіх Фолклендських островів у Південній Атлантиці жодним чином не пов'язана з безпековими проблемами України. Але нешодавній візит Гілларі Кліnton до Південної Америки унаочнив неабиякі прогалини в стратегічному мисленні адміністрації Обами, які так чи інакше зачіпають інтереси України.

Слабкою рисою цього мислення є нерозуміння того, яке велике значення мають союзники, які нерозуміння їхніх почуттів. Пані Кліnton висловила в бік Британії образливе зауваження: мовляв, США втішилися б із того, якби Об'єднане Королівство та Аргентина сіли б, нарешті, за стіл переговорів та обміркували разом майбутнє Фолклендів. Для зовнішніх незацікавлених спостерігачів це може не видаватися чимось надто важливим і вагтим уваги. Для британських вух це еквівалентно зраді.

Ми, британці, справді пишаємося, що є найближчим союзником Америки. Більше, ніж будь-яка інша країна, ми несли політичний та військовий тягар війн в Іраку та Афганістані, всечіно підтримуючи США.

Ми не очікуємо надто багато навзамін. Наші агенти та експерти з ядерного озброєння співпрацюють таємно. Ми вітали те, що Америка підтримала мирний переговорний процес у Північній Ірландії. Ми також розраховуємо на дещою комфорту в двосторонніх торговельних відносинах.

Позиція Британії є простою: острови мають самостійно вирішити своє майбуття. Якщо вони захочуть тіснішого зв'язку з Аргентиною, то це буде добре. Але ми не підготувхуватимемо їх силоміць до такого рішення. Словом, допоки вони самі не воліють вести перемовини, розмовляти просто немає про що. Це не так складно, проте для Аргентини така логіка неприйнятна. Аргентинці на Фолклендах немає. Острови належать Британії з 1833 року. Місцеве населення обирає власну адміністрацію та дає собі раду самотужки, спеціалізуючись на розведенні овець.

Однак для носіїв антиколоніального світогляду британське правління на островах апріорі є болісним. Перспективи економічно вигідної розробки газових та нафтових родовищ на морському шельфі навколо Фолклендів ще більше розбурхали емоції Аргентини.

Ніхто не очікує, що сьогодні Аргентина знову може наважитися на війну за острови (і не тільки тому, що військова перевага залишається на боці Великої Британії відтоді, як остання відновила

контроль над островами внаслідок короткої та доброго війни 1982 року). Аргентина об'єктивно зацікавлена в переговорах, бо вони неуникно приведуть до встановлення спільногопротекторату чи якихось інших облудних рішень.

Але без підтримки Америки Аргентина нічого не досягне. Якщо США підтримуватимуть далі ідею перемовин, Британія ризикує залишитися на одніці. Британцям вдалося перемогти в 1982 році завдяки американській військовій допомозі. Якщо Америка справді змінить свою політику щодо цього питання, ми не зможемо відстояти свою нинішню позицію. Отож навіть незначна корекція американського погляду на проблему для нас тривожна.

Яке значення все це має для України? Цей при-

**АМЕРИКА СПИРАТИМЕТЬСЯ
НА НОВУ УКРАЇНСЬКУ
ВЛАДУ, АБІ ЗРОБИТИ
ПРИЄМНІСТЬ КРЕМЛЮ**

кілька добрих слів на адресу Аргентини щось можуть змінити на краще. А британці, мовляв, як незмінно найнадійніші союзники, на те не зважатимуть. Що ж, час покаже, як вони реагуватимуть на такий розвиток подій.

Якщо поведінка Гілларі Кліnton є симптоматичною, то надалі Америка спиратиметься на нову українську владу, аби зробити приемність чекістам у Кремлі. Ми вже спостерігали приголомшливу низку образливих вчинків щодо Польщі минулого літа й осені: очевидний брак підтримки кандидатури Радослава Сікорського на посаду генсека НАТО; нез'явка американців на церемонії з нагоди 70-х роковин від початку Другої світової війни в Гданську; ухвала рішення про зміну планів щодо розміщення ПРО в Польщі 17 вересня, в річницю радянського вторгнення в цю країну. Після того адміністрація Обами демонструвала щонайприязніше ставлення до Польщі та зробила чимало, аби залагодити свою провину. Хотілося б думати, що ця зміна – не лише позірний PR-хід. Але спосіб, у який нова адміністрація ставиться до Британії, союзника навіть більшого й близчого, ніж Польща, позначений необачністю, цинізмом і наївністю. ■

WWW.FLYUIA.COM

Україною на крилах МАУ

- Сучасні літаки Боїнг 737-800 next generation
- Два класи обслуговування: бізнес та економ
- Вишуканий європейський сервіс

Львів
Сімферополь
Донецьк
Одеса

Інформація рекламна, можливі зміни

0 44 581 50 50 566 МТС, КІЇВСТАР,
LIFE!, BEELINE

МТС - згідно з тарифним пакетом як двійки на міський телефон/ Київстар та Life) - 1 грн за хвилину/
Beeline - 0,95 грн за хвилину. Ліцензія МАУ ДАА № 368673 серія АВ від 20.02.2009 р.

МАУ

В обіймах III Риму

Подарований Вікторові Януковичу перстень символізує перебування Києва в політичному та ідеологічному просторі великої сусіда

Автор:
Андрій
Плахонін,
кандидат
історичних
наук

На тлі урочистостей, пов'язаних із інавгурацією новообраного президента, сталася подія цілком другорядна, можна сказати навіть приватна, але така, що набула певного розголосу. За кілька годин до інавгурації під час урочистого молебню в Києво-Печерській лаврі за участю Патріарха Російської православної церкви Кирила та предстоятеля Української

православної церкви митрополита Володимира останній подарував Януковичу копію Пересопницького Євангелія та благословив дар від колекції «Платар» – «каблучку-печатку Київського князя Все-волода».

ФАЛЬШИВКА-СИМВОЛ

Історія цього незвичайного подарунка викладена в промові прес-секретаря митрополита

Володимира протоієрея Георгія Коваленка та в дипломі, що супроводжував цей надзвичайний історичний дар: «Каблучку зроблено візантійськими майстрами на замовлення візантійського імператора Константина IX Мономаха й подаровано на честь примирення, підписання мирної угоди 1043 року між Візантією та Київською Руссю, скріпленої шлюбом між донощкою Константина й сина Вели-

кого князя Київського Ярослава Мудрого та внука князя Володимира – Всеволода. Син Володимир, який народився від цього шлюбу 1053 року, отримав від батьків прізвище за дідом – Володимир Мономах».

Така докладна (хоча й історично малодостовірна) легенда, викладена в дипломі, свідчить, що дарителям надзвичайно важливим здавався навіть не так подарунок, як те, що він знаменує для них та нового президента. Тому не має сенсу зациклюватися на факті, що ця каблучка є навіть не копією, а бездарною з точки зору сферагістики фальшивкою – на це вказує, зокрема, археолог Максим Левада. Важить не річ – важить символ, який вона несе – так можна сформулювати один із законів сферагістики та геральдики – наук, що вивчають такі речі, як знаки, герби, печатки тощо.

ОСТАННЯ РУСЬКО-ВІЗАНТИЙСЬКА ВІЙНА

Війна 1043 року, про яку йдеться в дипломі, остання в двохсотрічній історії походів руських князів на Візантію. Ці походи знаменували собою вихід новопосталої держави Русь у світ тогочасної великої політики – наслідком стало не лише укладання торговельних та політичних угод між Руссю та Візантією, але й, врешті-решт, прилучення Київської держави до християнства та поступове поширення здобутків більш ніж тисячолітньої історії грецького світу на її терени. Похід 989 року Володимира Святославича на Корсунь (Херсонес) спричинив шлюб між київським князем та порфирородною сестрою імператора – акт, який в очах тогочасної Європи та в очах самого Володимира дозволяв руському монархові наблизитися до імператорів Візантії та Священної Римської імперії германської нації.

Ta з Візантії статус нової християнської держави бачили трошки інакше – Русь заразовували до низки напівзалежних від імперії держав, якими були Болгарія, Угорщина, Сербія, Вірменія чи Грузія. Київські та головні удільні князі мали придворні візантійські ранги, які відповідали статусу варварських

«ШАПКА МОНОМАХА». Ще одна фальшивка на службі російських міфів

царьків, що мали допомагати Імперії військом. Та найголовніше, підлеглий статус таких держав гарантувала церква: місцева верхівка церковної ієрархії – митрополит – призначався з Константинополя, де представитель церкви – патріарх – за давньою традицією політично залежав від імператора.

Саме ці два різних погляди на статус Русі в міжнародній політиці й стали головною причиною міждержавного конфлікту 1043 року. По-різному оповідають про цю війну руські та візантійські джерела. В останніх йдеться про першопричину конфлікту. Виявилося, що імператор намагався розпустити русько-варязький корпус наїманців, аби позбутися військо-

она змістили, його місце посів митрополит-грек. Хоча син Ярослава Всеволод отримав у дружини візантійку з імператорської сім'ї, проте статус її незрозумілій – науковці так і не змогли відшукати жодного історичного джерела, в якому б ішлося про те, що дружиною Всеволода була саме порфирородна дочка імператора (доля кожної з них добре відома). Тож дослідники дійшли згоди, що дружиною Всеволода стала або непорфирородна (що надзвичайно принижувало статус шлюбу), або навіть побічна дочка імператора. Про передачу імператорської печатки навіть і мови йти не могло – адже всі дипломатичні церемонії імператорського двору детально описані в тогочасних політичних трактатах.

ЧВАРИ ЯРОСЛАВИЧІВ

Тож через кілька років після конфлікту 1043 року бунтівна Русь була змушенна змириться з приниженим статусом залежної від Візантії держави, що й було зафіксовано в угоді 1046 року. В 1054-му помер Ярослав Мудрий, а з його смертю розпочалися чвари між його спадкоємцями. Так сталося, що внаслідок християнізації Русі поступово відмерла архаїчна традиція вбивства родичів-конкурентів у боротьбі за князівський стіл. Тож усі сини Ярослава, на відміну від його братів, незважаючи на майже постійні міжкнязівські конфлікти, померли своєю смертю, хоча чвари між Ярославичами були не на життя. Старший із них – Ізяслав – двічі втрачав київський стіл і двічі його повертає. Основними його конкурентами були двоє середніх братів – Святослав та вже згаданий нами Всеволод. Після смерті Святослава, який відбрав київський стіл у Ізяслава, Всеволод посів його місце. Та не так сталося, як гадалося – з польською допомогою повернувся Ізяслав, який склав вальну присягу не імператорові Візантії, а папі та імператорові Священної Римської імперії. Всеволод не виказав особливого спротиву, залишив Київ брату, а сам сів у Чернігові. Ізяслав простирав молодшого брата. А коли сини померлого раніше Святослава привели проти Всеволода половців із наміром забрати в

РОКИ ПРАВЛІННЯ ВСЕВОЛОДА ЯРОСЛАВИЧА – ТРІУМФ ВІЗАНТИЙСЬКОГО ВПЛИВУ НА РУСІ ТА РОКИ «ВІЗАНТИЙСТВА» У ВНУТРІШНІЙ ПОЛІТИЦІ

вої залежності від Києва та посилили політичний тиск на нього. З іншого боку, відомо, що саме в ці роки митрополитом Русі без згоди Константинополя призначено русина Іларіона – таким чином Ярослав хотів позбутися церковної залежності від Візантії.

Вінцем цих суперечок і став військовий конфлікт 1043 року. Ярослав зазнав у ньому поразки – варязький корпус розпустили, а коли князь помер, Іларі-

нього батьковий Чернігів, київський князь виступив йому на допомогу. В битві на Нежатиній Ниві старий і молодий Ярославичі здобули перемогу, але дорою ціною – Ізяслав наклав головою. Так Всеволод остаточно посів велиокнязівський стіл.

Роки його правління – тріумф візантійського впливу на Русі та роки «візантійства» у внутрішній політиці київського князя. «Лъстивие грекі» (підступні греки) – казали на Русі. Прикладом такої підступності стало вбивство тмуторканського князя Ростислава – сина того самого Володимира Ярославича, який зазнав поразки від греків 1043 року. Ростислав утверджився в Тмуторкані як незалежний володар, але був отруєний на бенкеті особисто правителем сусіднього грецького Херсонеса (Корсуня). За не менш таємничих обставин загинули й інші племінники Всеволода – хто в битвах, а хто був вбитий підкупленими Всеволодом половцями. Інший спосіб боротьби – протиставлення одних племінників іншим. Син Ізяслава Ярополк отримав по смерті батька Волинь. Всеволоду вдалося налаштувати проти нього синів отруєного Ростислава та

ДАР.
Перстень,
подарований
Віктору
Януковичу,
та диплом
до нього від
скандално-
відомої
колекції
археологічних
скарбів
«Платар»
(власники
бізнесмени
Микола
Платонов та
Сергій Тарута)

ще одного зі своїх племінників – сина Ігоря Ярославича Давида. Багаторічний конфлікт завершився загадковим убивством Ярополка. «Розділяй та володарюй» – це справжнє гасло правління візантійця Всеволода.

МОНОМАХ. НАРОДЖЕННЯ ПОЛІТИЧНОГО МІФУ

Син Всеволода Володимир, який носив прізвище Мономах, був візантійцем не тільки в сенсі підступності. Він єдиний із давньоруських князів, хто лишив по собі наративну пам'ятку – так зване «Повчання Володимира Мономаха» – твір, що характеризує київського князя як людину грецької культури, за політичними поглядами близького до ліберального напрямку візантійської політичної думки.

**ЗНОВУ СИМВОЛИ ВЛАДИ
МАЮТЬ ЗНАМЕНУВАТИ
НАСТУПНІ СТОРІЧЧЯ
ПЕРЕБУВАННЯ КІЄВА
У ПОЛІТИЧНОМУ ТА
ІДЕОЛОГІЧНОМУ ПРОСТОРІ
ВЕЛИКОГО СУСІДА – ЦОГО
РАЗУ ВЖЕ НЕ ДРУГОГО РИМУ,
АЛЕ РИМУ ТРЕТЬОГО**

Ta, на жаль, в історію він увійшов не цим, а як складова політичного міфу – про так звані дари Мономаха. Наприкінці XV сторіччя у новопосталій Московській державі з'явився міф про те, що візантійський імператор Константин Мономах передав на Русь символи влади – зокрема й «шапку Мономаха». Після зруйнування Візантійської імперії турками 1453 року ця легенда долучилася до міфу про правонаступництво влади імператорів величими князями московськими як спадкоємцями імператорів, з одного боку, через Володимира Мономаха – нібіто внука імператора Константина Мономаха, а з іншого – через шлюб Івана III з Софією Палеолог – родичною останніх імператорів Візантії. Ця легенда швидко перетворилася на політичну доктрину про Москву – Третій Рим, яка зусиллями московського православ'я стала фундаментом російської державності.

ІСТОРІЯ ПОВТОРЮЄТЬСЯ

Загальновідомо, що «шапка Мономаха» й досі зберігається в Москві. Наукові дослідження вже давно спростували її візантійське походження, проте вона й сьогодні належить до головних символів російської державності. Важлива не річ – важливий символ, що вона несе. Претендуючи на символізм, чужоземний носій (чи, може, власник) імператорських інсигній (хай і сфальшованих) передає новопосталому володарю київського столу (принаймні, він себе вважає за такого) символ влади – каблучку-печатку. І знову ці символи влади, а також спільні віра мають знаменувати наступні сторіччя перебування Києва в політичному та ідеологічному просторі великого сусіда – цього разу вже не Другого Риму, але Риму Третього.

І не важливо, чи справжній той перстень, так само як не важливо, чи справжня та «шапка Мономаха», – важливий той сенс, який вкладають політики у, здавалося б, буденні речі – жести, ритуали або подарунки. Така же, мабуть, доля ментальності православного світу – середньовічні символи та традиції тут і досі живі. ■

Ігри в історію

Польща потрапила у розставлені Москвою тенета

Московською обіцянкою позбавити Степана Бандеру та Романа Шухевича звання Героя України Віктор Янукович не лише засвідчив вірнопідданство перед Кремлем, він фактично погодився брати участь у великій кампанії повернення імперсько-більшовицької концепції історії. Україна є найважливішим майданчиком для реалізації цього плану на пострадянських теренах. Для багатьох поляків, які протестували у зв'язку з січневою «героїзацією» Степана Бандери, але які не озняють особливостями українсько-російського історичного «діалогу», стало неприємним усвідомлення, що вони таким чином грають на руку Москви й фаворизують Януковича в європейських очах.

Путінський підхід до історії, передусім до драматичних моментів останньої великої війни, детально проаналізувало польське Бюро національної безпеки, ѹ одним із висновків є побудова Росією історичної політики на «антитемах». Для прикладу: антитемою українського Голодомору є «масовий голод в інших регіонах СРСР»; антитетою чи навіть обґрунтуванням трагедії розстріляних у Катині польських офіцерів є масова загибель більшовицьких солдатів, інтернованих після програшу над Віслою в 1920 році, –

тепер російські історики стверджують, що начебто був спеціальний наказ маршала Юзефа Пілсудського для знищення радянських полонених. Досить примітивний метод, званий у народі «сам дурень». Але, хоч як парадоксально, дієвий. Будь-яка критика чи навіть підведення під сумнів постулатів Кремля в історичній політиці суворо карається. Приміром, російське МВС мало не закрило історичний сайт www.hrono.info через критику ліквідації пільг жертвам облоги Ленінграда – думка про всеохоплююче піклування над ветеранами має і далі домінувати. Тоді ж було проведено конфіскацію архівних матеріалів, що стосуються жертв політичних репресій, зібраних петербурзьким відділом російського «Меморіалу».

Починаючи з 2004 року при Кремлі працює група істориків на чолі із Александром Філіпповим, яка спершу видала на-гора посібник для вчителів історії, за яким періоди сильної держави в російській історії (Петра I, Сталіна, Путіна) підносилися, а ліберально-демократичні (Хрущова, Ельцина) критикувалися. У грудні 2007 року з-під пера цієї групи вийшов уже по-

вноцінний підручник, за яким сталінські репресії було визнано «необхідним кроком» для утвердження позиції держави у світі. На додачу російський Мінкульт разом із підконтрольними олігархами фінансує фільми, у яких сталінські часи є золотим періодом посилення патріотизму та торжества сили російської зброї. Приміром, у фільмі «Смерш» Зіновія Ройзмана «правильні» енкаведисти на білоруських теренах допомагають радянським громадянам звільнитися від «аківських банд». Чи дочекаємося фільму про «правильних» гебістів, які вистрілюють «бандерівські банди» у лісах Волині, невідомо – наразі дієвішим вважається підкреслення слов'яно-православної єдності (як приклад – «Тарас Бульба») і замовчування невигідних для Росії тем.

За даними тих самих польських спецслужб, у Росії кількість неофашістів оцінюють у 70–90 тис., що означає: кожен другий неофашіст у світі проживає в РФ. День національної єдності – 4 листопада, що попервах мав об'єднати росіян

перед західною загрозою, – перетворився на свято російських шовіністів і неофашістів, засноване на гаслах проти емігрантів із Кавказу та Середньої Азії.

Президент Європарламенту Єжи Бузек, який стоїть за зверненням з

приводу Бандери у день інавгурації нового українського президента, не мав би зачіпати це неоднозначне питання. Річ у тім, що Бузек походить із польських етнічних теренів у Чехії, званих Заолжям, які в 1938 році під впливом Мюнхенської змови Польща окупувала. Тепер же цей факт є для кремлівських інтерпретаторів історії «доказом», що Польща підігрівала Гітлерові. Крім того, влітку 2009 року Міністерство оборони Росії озвучило тези, згідно з якими Польщу звинувачували у розв'язанні Другої світової війни, фактично нівелюючи наслідки пакту Молотова – Ріббентропа. Створюючи Комісію протидії спробам фальшування історії на шкоду інтересів Російської Федерації, Кремль аж ніяк не прагнув об'єктивізації історичного пізнання, навпаки, його задурманення. Героїзація в Україні Степана Бандери, зважаючи на десятиліття докладання советами зусиль на його дискредитацію, є чудовим моментом, щоб очорнити національно-визвольні змагання України для її повернення до російської парадигми. Постає питання: чи Польща сліпа, що потрапила у розставлені Москвою сіті? ■■■

Автор:
Роман
Кабачій,
Тиждень

Європейський гетьман

Цьогоріч минає 260 років від призначення Кирила Розумовського останнім гетьманом України

Автор:
Олексій
Сокирко

Зпоміж українських гетьманів останній – Кирило Розумовський (1728–1803) – виглядає чи не найекзотичнішим. Із портретів позирає не звичний для тих часів вусань у кунтуші, а елегантний вельможа в стильній перуці та європейському строї. Цей гетьман-граф-генерал-фельдмаршал заклав основи модерної України – його поступ парадоксально перервала послужливість кошацької старшини, яка попрохала Петербург закріпити за Розумовськими спадковість на гетьманську булаву.

ПОПЕЛЮШКА З ЛЕМЕШІВ

Історія з карколомним вивищеннем синів козака Київського полку Грицька Розума вкотре підтверджує прадавню істину – випадок таки відіграє в історії свою парадоксальну й часто-густо неперебачувану роль. Історія з Олексієм Розумовським (братью Кирила) межує з казковою одіссеєю Попелюшки: він в одну мить перетворився з півчого придворної капели на царського улюблена і поважного можновладця. Фаворитизм у по-

літичній практиці XVIII ст. був відгомоном архаїчної, але все ще живої системи володарювання, в якій ані Україна, ані Росія не були винятками на загальноєвропейському тлі. Якби не він, у поєднанні зі щасливим збіgom обставин, можливо, обидва парубки й далі б пасли овець у батьківській господі.

1742 року Олексій Розумовський узяв таємний шлюб із новоспеченою російською імператрицею Єлизаветою Петрівною. Судячи з повідомлень сучасників, шлюб був плодом справжнього кохання, до того ж випробуваного часом і серйозними небезпеками: Олексій познайомився й став коханцем Єлизавети, коли та була ще принцесою й перебувала в ізоляції при дворі попередньої імператриці – Анни Іоанівни. Прецеденти такого роду «можновладніх» шлюбів поміж верхівкою Російської держави та Гетьманщини траплялися й раніше, але стати родичами правлячої династії українцям випало вперше. Для російської аристократії, власне як і для кошацької старшини, Розумовські – лише безродні високочні, каденція яких при дворі визначалася наймінливішим з-поміж усіх інших житейських чинників – амурним. Немовби передчуваючи це, Олексій невтомно зміцнював свої позиції, здобуваючи прихильність і підтримку чільних петербурзьких вельмож, духовенства та генералітету.

Оскільки тогодчасна владна модель значною мірою ґрунтувалася на сімейних звязках, у пригоді малистати й інші представники численної рідні Розумовських. Тож першу й найвід-

У РОДИННОМУ
ГНІЗДІ.
Церква
у с. Лемеші,
збудована
Кирилом
Розумовським

ФОТО СЕРГІЙ КІМЕНКО

повідалальнішу ставку в розбудові власного родинного клану зробили, природно, на молодшого брата Олексія – Кирила. Розумовського-молодшого терміново «вписали» з рідних Лемешів до Санкт-Петербурга, звідки вириядили в навчальну подорож до Європи. Судячи з програми мандрівки, до якої доклав руку старший брат і котра в загальних рисах копіювала університетські маршрути тодішньої «золотої молоді», Кирило мав здобувати не стільки освіту, скільки вихо-

вання й аристократичні манери. Задум спривівся повною мірою. 1745 року до російської столиці повернувся не просто синьоокий блондин, котрий вражав наповал розбещених петербурзьких красунь, а галантний кавалер, одягнений за останньою модою, з чудовою французькою й задатками вправного інтригана-придворного.

Наступного року на Кирила чекало перше серйозне призначення – президентство в Російській академії наук. Попри по-

КИРИЛО РОЗУМОВСЬКИЙ.
Портрет, оприлюднений родичкою гетьмана Марією Розумовською у 2004 році

чатково іронічне ставлення частини вчених мужів, призначення Розумовського не стало банальною синекурою – за його врядування (воно тривало до 1798 року) ухвалили Регламент академії наук, вдвічі збільшили її фінансування, впорядкували роботу друкарень і канцелярії. Сам же президент, до речі, перший із керівників Академії, який мав ненімецьке походження, виявився напрочуд ефективним адміністратором, завдяки дипломатичному хистові якого полагоджувалися бурхливі «розборки» поміж академіками. Авторитет і поважність Розумовського неодноразово втихомирювали буйну вдачу професора Михайла Ломоносова, котрий, за свідченням очевидців, міг прийти до Академії «нашившись п'яним», «не поздравивши никого и не скинув шляпи», зробивши водночас колегам по храму науки «безчестний и крайне поносний знак».

Утім, найголовніша посада чекала Кирила Розумовського попереду. Під час подорожі на батьківщину свого чоловіка, в 1744 році, Єлизавета Петрівна прийняла петицію від української шляхти й старшини про відновлення гетьманської посади, що протягом 10 років по смерті гетьмана Данила Апостола лишалася вакантною. Російські монархи від Петра I не шанували чільників Козацької держави, вважаючи їх «истинними в своем непостоянстве изменниками». Після ж мазепинського повстання 1708 року обрання гетьманів перетворилося на фікцію. Булаву отримував той лідер, кандидатуру якого козацький верхівік вдавалося погодити з Петербургом. У цій ситуації Кирило Розумовський влаштовував чи не всі сторони.

ЧОВНИКОВЕ ГЕТЬМАНУВАННЯ

Кирила засватали на гетьманство заочно. В травні 1747 року Олексій Розумовський рукою імператриці підписав указ «О бытии в Малороссии гетману по прежним правам и обыкновениям», а в лютому 1750 року старшинська рада в Глухові обрала новим гетьманом Кирила, котрий на той час перебував... у Петербурзі. Нехіть Розумовського пояснювалася не стільки

ігноруванням провінційного життя Гетьманщини, скільки побоюванням втратити контроль над придворною ситуацією, а відтак і змаргніалізуватися як політикові. Перші кілька років його правління нагадували «човникове гетьманування», коли ясновельможний вряди-годи наїжджав до України, аби дати лад ранговим маєтностям, підписати укази й відвідати родичів. Цей стиль урядування цілком влаштовував козацьку аристократію – Марковичів, Лизогубів, Скоропадських, Безбородьків, які поділили між собою владний простір гетьманату, користувалися високим заступництвом гетьмана в Петербурзі, вільно порядкуючи державою у власних інтересах. Треба віддати належне цій олігархії – в своїй масі вона жила не лише власними «резонами», але й далекосхідними стратегіями.

У середині XVIII ст. козацька знать ототожнювала себе з малоросійською шляхтою, знатність і заслуги якої перед царями ніяк не поступалися, а то й перевершували статус російського дворянства. В її уявленнях про «свою» ідеальну державу химерно переплелися давні річнополітські звичаї з козацькими традиціями: виборність володаря, яку скріплювали договірними угодами, республіканський устрій, вищість козацтва над іншими станами. Ба навіть відносини з протектором – російською монархією – попри лояльні декларації, трактували як добровільні й договірні, мовляв, підданство підданством, але «не шаблею ви нас узяли». Саме цим небезпечним духом, у якому промовисто відлунювали ноти мазепинства, зрештою й заразився петербурзький гетьман.

Від початку правління Розумовські подбали, аби Гетьманщині повернули відібраний раніше політичний «дах», що гарантував її окремішній статус в імперії. Всі відносини з Козацькою державою було переведено до відання Колегії іноземних справ, що фактично ставило контакти між Петербургом та Глуховим на рівень мало не міждержавних стосунків, юрисдикцію гетьмана було поширене на Київ, котрий раніше мав над собою лише владу російського губернатора й місцевого магі- ▶

ських справ – Розумовський здавна був її добрим приятелем. Ситуацію змінив з'їзд старшини, який зібрався в Глухові восени 1763 року, аби покласти початок традиції «козацьких сеймів». Новоявлений старшинський парламент ухвалив петицію, яка нагадувала Петербургу про договірний характер стосунків із Україною, й просила закріпити право успадкування гетьманської булави за родом Розумовських, що було вже відвертим викликом імперському централізовому. Справу залагодили без зайного галасу – російські війська в Гетьманщині привели в бойову готовність, а некоронованого козацького «монарха» викликали до столиці, де переконали добровільно зректися гетьманства. Ще якийсь час ця посада лишалася вакантною, коли в листопаді 1764 року Катерина II підписала указ, що ліквідовував її назавжди.

Чимало істориків трактували скасування гетьманства як наслідок роздратування Катерини II династичними претензіями Розумовських. Насправді це був привід, тоді як справжні причини ховалися в побоюваннях посилення Гетьманщини внаслідок реформ, із перспективою петріврення її на удільне Малоросійське князівство під владою Розумовських. Далекоглядність Петербурга виявилася пророчою: менш ніж за десять років така ж доля спіткає й сусідку Гетьманщини – Річ Посполиту, яку спрітні сусіди почнуть ділити саме після успішного старту внутрішніх реформ, що віщували посилення Польщі та відновлення її впливу в європейській політиці. Приклад Розумовського видався спокусливим для наступного фаворита – князя Григорія Потьомкіна, котрий мріяв про власну вотчину в межах майбутньої Візантійської імперії, відновленої перемогами російських військ над турками. 1790 року Катерина II навіть подарувала йому титул «Великого гетьмана» кошацтва, але далі невиразних планів справа так і не пішла. Швидкоплинне XVIII ст. завершувалося глобальною зміною пріоритетів у державній політиці – на зміну клановим інтересам знаті й фаворитизму приходили стратегічні інтереси держави. ■

**УКРАЇНСЬКИЙ
ВЕРСАЛЬ.**
Свою ре-
зиденцію
Розумовський
переніс до ма-
зепинського
Батурина

страту, а також на степове лицарство – Запорозьку Січ. Ще раніше київському першоєписенному повернули давній титул митрополита Київського, Галицького та всієї Малої Русі.

КОРОНА Й БУЛАВА

З кінця 50-х років XVIII ст. Розумовські беруться зовсім в інший спосіб облаштовувати своє кошацьке гніздо. Гетьман прагнув перекроїти архаїчний державний організм України за європейським взірцем. При дворі й у Генеральній військовій канцелярії розробляють проекти реформування владної вертикали держави – інститут генеральної старшини планували перетворити на аналог ради міністрів, у полковників хотіли вилучити частину функцій, аби чіткіше відділити військову владу від адміністративної, фінансової та судової, що цілком узгоджувалося з принципами європейської бюрократії. Символом оновленого «європейського гетьманату» мав стати Батурин, куди, як і за часів Мазепи, гетьман збирався перенести свою столицю. Тамтешня резиденція ясновельможного мала нагадувати маленький Петербург або Версаль, із пишним двором, із враною в мундири гербових барв Розумовських гвардією (жолдаками й компанійцями), з урядовими будинками («національними строеннями») й першим в Україні світським університетом, статут якого ґрунтувався б на тогочасних німецьких аналогах, добре відомих гетьманові.

У 1760–1763 роках за гетьманським указом реформується

судова система. Нечисленній певантажені справами судові установи поділяють на три типи, відповідно до галузевої спеціалізації, як це було за часів Речі Посполитої – земські (цивільні), гродські (кrimінальні) та підкормські (межові). Реформована в такий спосіб система судочинства переживе свого творця до часів Миколи I. Користуючись участю військ Гетьманщини в Семирічній війні, Розумовський заходився переоблаштовувати один із найважливіших державних інститутів, із яким були пов’язані головні владні механізми – військо. Розуміючи, що створення професійної регулярної армії вимагало довшого часу, гетьман намагався реформувати тодішнє кошацьке ополчення – реєстром полки перевдягають в однострої, переозброяють уніфікованою зброєю, розробляють перші муштрові статути. За поданням лубенського полковника Івана Кулябки, засновують спеціальні школи, які навчали кошацьких дітей грамоти й вояць-

ГЕТЬМАН ПРАГНУВ ПЕРЕКРОЙТИ АРХАЇЧНИЙ ДЕРЖАВНИЙ ОРГАНІЗМ УКРАЇНИ ЗА ЄВРОПЕЙСЬКИМ ВЗІРЦЕМ

ких вправ. Паралельно з цим проводиться ревізія артилерійського парку й стану фортечних укріплень у містах.

Тим часом клімат для бурхливого реформаторської діяльності Розумовського змінився. Сходження на російський престол нової імператриці Катерини II попервах не зачепило україн-

К Н И Г А Р Н Я

**З 12 по 18 березня
чекаємо Вас на таких заходах
у Книгарнях «Є»**

◆ У Києві (вул. Лисенка, 3):

13 березня о 17.00 – започаткування проекту «ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД: ПОЛЬЩА»: зустріч із міністром Вальдемаром Домбровським.

15 березня о 18.30 – зустріч із французьким письменником камерунського походження Гастоном Полем Еффа.

◆ У Києві (вул. Спаська, 5):

17 березня о 18.00 – презентація збірки поезій «На вдих і на видих» Юлії-Ванди Мусаковської, видавництво «Факт».

◆ У Львові (просп. Свободи, 7):

12 березня о 18.00 – лекція заступниці голови Західноукраїнського центру Марти Чумало на тему «Жіночі перспективи» «Насильство над жінками». Лекція відбудеться в межах маніфи-2010 «За рівні права жінок та чоловіків».

14 березня о 15.00 – лекція канд. фіол. наук, фахівця з жіночої літератури Христини Стельмах на тему «Жінки в рекламі». Лекція відбудеться в межах маніфи-2010 «За рівні права жінок та чоловіків».

◆ У Харкові (вул. Сумська, 3):

12 березня о 17.00 – презентація книжки професора Юрія Ковтуна «Сузір'я Симиренків», присвяченої Льву Симиренкові: селекціонеру, авторові славетного сорту яблуні «Ренет Симиренко».

13 березня о 16.00 – круглий стіл «Що таке ФРІ і з чим її ідти», презентація харківської міської організації ВМГО «Фундація Регіональних Ініціатив».

16 березня о 18.00 – творче засідання українського культурно-мовного центру «Апостроф». Втомулися від надміру емоцій та епатажу молодих письменників? Прийдіть і послухайте розмірені та класичні поетичні тексти.

17 березня о 18.00 – FRI – D – Club . Дискусійний клуб для тих, хто хоче покращити власну розмовну англійську мову.

18 березня о 18.00 – «Румунія є тайм-менеджмент»: тренінг від Богдана Боцану в межах міжнародного освітнього проекту Crazy skills matter. Дізнайтесь більше про Румунію й навчіться грамотно планувати свій час.

◆ В Івано-Франківську (вул. Незалежності, 31):

12 березня о 20.00, 1 поверх – виступ гурту «Мертвий Півень».

12 березня о 14.00, 4 поверх – презентація книжки Богдана Логвиненка «Про життя видатних дітей» (Махна, Шухевича, Дудаєва, де Голля, Бердника).

14 березня о 18.00, 4 поверх – Rock&Roll party. Обов'язково: dress-code.

17 березня о 19.00, 4 поверх – показ фільму реж. Роберта Родрігеса «Планета Терор», фільм перший.

18 березня о 18.00 4 поверх – творча зустріч із письменниками Мирославом та Мар'яном Лазаруками.

Інформаційний партнер **Тиждень**

Із повним переліком заходів та його змінами Ви можете ознайомитися в Книгарні «Є» у вашому місті та на сайті book-ye.com.ua

ЄВГЕН МАЛАНЮК

ШЛЯХ ДО ШЕВЧЕНКА

(друкується зі скороченням)

Ніде правди діти: постать Т. Шевченка була муміфікована віддавна й наміцно. [...] Не варто ніколи забувати, що ще живий голос пізнього Шевченка фактично лунав у порожнечі петербурзького усамітнення поета та, чим далі – тим більш, з малоросійщеної далекої України, яка вже не в силі була дати його творчості живий і оживлюючий резонанс. [...]

Сімдесяті й вісімдесяті роки – «прощаючий час» – порожнечу ту поширяють і усталюють. В Україні одумирає шевченківське покоління.., що, в кожнім разі, було фізичними сучасниками Великого Вигнанця, що, в той чи інший спосіб, досвідчило на собі громи й блискавиці «Чигиринського Кобзаря» та «Гайдамаків».

На зміну приходить покоління «сінів»... Воно вже не ставило собі батьківської дилеми «родина – отечество» чи проблеми «перти проти рожна» (мовляв Шевченко) чи, врешті, національно гинути, але гинути з повною свідомістю тієї загибелі. Ні, воно пішло по лінії новонародженого, вірніш, «новонадуманого» в уже зарисованій (по 1856 р.) будівлі імперії, імперського ж, безнаціонального й анаціонального «лібералізму», лібералізму таких Герцена й Чернишевського, учнів та спадкоємців засновника російського націонал-комунізму й батька пізнішого большевизму – Біссаріона Белінського. [...]

Спершу згоголізовані, згодом препаровані чернишевськими та нєкрасовими, переважно «мало»-російського ж походження, ці «патлаті нігілісти» з недовчених студентів і недокінчених семінаристів напливали на північ утворованим здавна шляхом українського культуртрегерства, щоб замінити здегенеровану еліту попушкінської й помиколайської Росії. [...]

Однаке Шевченківське зерно виявилося правдивим і повновартісним: не оживеть, аще не умреть. І воно справді вмерло в поколінні кінця минулого віку, щоб воскреснути, вибухнути цілою потугою своєї несмertельності в поколіннях пізніших, вже на наших очах.

Тільки геть пізнішим поколінням дано було вповні зрозуміти й пережити враження перших читачів Кобзаря. [...]

Справді, людям мого покоління, незалежно від того, чи були вони т. зв. «мартівськими» українцями, чи з дитинства чули вірші Шевченка з уст батьків, – образ поета, що відкрився на тлі [19]17 року, викликав, перш за все, образ вибуху, вулкану, Везувія... образ підземного полум'я самої нашої землі, що раптом прорвало якісь віковічні

ПРО АВТОРА

ЄВГЕН МАЛАНЮК (1897–1968). Український поет, критик, культуролог. Під час Визвольних змагань – ад’ютант при командувачі Армії УНР. З 1920 по 1949 рік жив у Польщі, потім – у США. Один із найяскравіших інтелектуалів українського націоналізму. Як критик прославився «Книгою спостережень». У поетичній царині звертається до витоків української державницької традиції

надмогильні плити і стрільнуло ввісі, і розіллялося вогненним морем, і зарокатало пломінною карою, запалюючи й пропалюючи наскрізь.

Образ чуда. [...]

Пригадую собі, як всупереч фотографіям і, мовляв, «науковим даним», – серце, що пережило епопею 18–19 років, ніколи не могло погодитися, так би мовити, з «кожухом і шапкою» – аксесуарами, що, здавалося, раз на завше увійшли в канон Шевченкової іконографії... І саме цей підвідомий бунт змусив по-дилетантському попортатися в книжках і конспектах, щоб знайти раціональне підтвердження ірраціонального зодгаду. І виявилось, з цілою певністю, що і отої кожух, і ота шапка, хоч і задокументовані на фотографіях, в дійснім житті Шевченка були, справді-таки, випадковою дрібницею: всього лише даниною моді, до речі – моді виразно-панській, що в зв’язку з пізнім слов’янофільством та раннім народництвом запанувала була по петербурзьких салонах та на Невськім проспекті кінця 1950-х років. «Маркевич ходить по Петербурзі в жупані, в шароварах, в кучмі й кобеняку... Макаров теж замовляє такий костюм», – писав р. 1857 Куліш до дружини в Мотронівку. Тим Маркевичем, до речі, був син відомого нашого історика. Або: «Навіть убрання його (Шевченка) – щось вроді жупана й високої шапки – не могло тоді (блія р. 1860) вразити мене екзотизмом: такі людові строї щодня попадалися на Невськім (проспекті), як рівно ж у товаристві, серед пишних пань і фраків...» Так пише в своїх спогадах про Шевченка відомий на свій час російський поет Яків Полонський.

Але з якою ж підступною зручністю панове Белінські і їх нащадки використали оті злощасні кожух і шапку! З якою цупкістю вчепилися вони в цю зовнішню дрібницю, щоб нею, власне, стягнути Шевченка з його національної височини і поставити на спільній «всеросійській» рівень з якимись Кольцовими чи Нєкрасовими. І той спотворений і спрепарований образ нав’язали вони землякам разом з хитрою легендою про «мужика-самоука», «крестянського», мовляв, цебто провінціального, а пізніш – «класового» поета.

Для справедливості варто зазначити, що про «дъготь» у Шевченковій поезії першим висловився ніхто інший, лише тією поезією здемаскований землячок – Гоголь. [...]

Велетенське явище нашої культури й новітньої історії нашого народу, явище, що його ототожнююмо з прізвищем Шевченка, є занадто велике і

складне, щоб по-старому підходити до нього з примітивними засобами святочної лірики з вчорошньою просвітнянською традицією. Височина цієї постаті, виростаючи на очах покоління все вище й вище, змушує одночасно й нас до постійного зросту, вимагає від нас постійного напруження духа, постійного зарядження духовною енергією.

І може, саме в цім корениться найглибша таємниця цього єдиного в своїм роді поета, що являє собою ніби мікрокосмос нації, що стається її сердцем і душою, вулканічним джерелом її життєвих сил, врешті, її судьбою, її призначенням. [...]

Року 1935 у київській академії наук вийшла спеціальна публікація під заголовком «Шевченко і російська революційна демократія» пера Є. Шабліовського. [...] Вже сам рисунок на окладинці книжки вимовно говорить про її завдання: там в один ряд, ніби «злучені єдиним поривом», Шевченко з... Добролюбовим та Чернишевським як менторами. А над їх головами мальовничо віс спільній стяг з написаним на нім гаслом «К тому пору зовите Русь!». Автором же того гасла, як виникає зі змісту книжки, і був саме «червоний» Ніколай Чернишевський, про якого відомий письменник Н. Леонов, людина мудра й чесна (автор прецівих київських оповідань), пише, що «ї сам Н.Г. Чернишевський шукав співробітництва у видачах М.Н. Каткова (реакційного редактора і публіциста-«чорносотенця». – Е.М.), – та заходи ці були марні» («Загадочный человекъ»).

От в яке товариство, виконуючи одержане завдання, пошив п. Шабліовський нашого генія, що фігурує на портреті на початку книжки, при такій озазії, розуміється, в неодмінних кожусі й шапці!

Завдання втягнення Шевченка за всяку ціну в лоно славнозвісної російської «інтелігенції» (та ще й 60-х років!), пришиваючи йому стичність з різними ліберал-всеросійськими «демократичними» обрусителями, – то було ударне завдання советської пропаганди, особливо від часу зліквідування Хвильового та його плеяди, коли-то усунено було, як здавалось, останні рештки невигідних свідків, отже, можна було «культурне будівництво на Україні» розгорнути на цілу всесоветську широчину... Найретельніший виконавець цього завдання в добі Постишева – п. Шабліовський, дійсно, зі шкіри вилазив, щоб довести, що Шевченко, можна сказати, дновав і почував з «учителем» Чернишевським та нашими «бесами», змальованими Достоєвським у його знаному романі. Але в усій своїй брошурі, оперуючи навіть сумнівними документами та цілком шulerськими аргументами, він так-таки й не міг довести навіть звичайного знайомства Шевченка з обидвома «патлатими нігілістами», що то так інтимно позують разом з Шевченком на окладинці брошури. Розуміється, для кожного, хто хоч трохи уявляє собі характер Шевченка та його форми життя у Петербурзі, праця п. Шабліовського видається справді сизифовою. Шевченко, який вибачав все, опріч фальшу та ництості, тим більш підлоти й дволичності «нігілістів», ніколи б на поріг до себе не пустив того роду людського примірника. [...]

**Статтю Євгена
Маланюка
вперше було
надруковано
1942 року
в празькому
щомісячнику
«Пробоєм»**

Немає більшого заперечення справжнього Шевченка, як ота, вульгаризацією і своєрідною «традицією» вироблена суміш «крестянського поета» з Тарасом (теж своєрідна «помста» Гоголя!) Бульбою, як отої «дядько в шапці», просвітнянська ікона, перед якою, як перед символом зубожіння нації, відправлялося рік-річно некрофілічно-слізливі «академічні» відправи.

Він був не лише пророк і Кобзар Нації, не тільки поет і не тільки маляр, і не тільки діяч чи історична постать... Це щось зовсім інше. І в плані лише історії, і в плані лише культури – він все виглядатиме сплющеним і обкрайним. Він, що якось дивно сполучував у собі Гонту, і Мазепу, і тайну української жіночості, і втілення чоловічості, він, що увесь шарів найчуйнішого ніжністю і що за хвилину вибухав бурею пекельного гніву, він, що до кінця любив і так само до кінця ненавидів, і що в нім ненависть і любов, помста й ласка якось гомерично зливалися в одну потужну мелодію, – то соборний витвір самих землі, підсоння, краєвиду, повітря нашої Батьківщини. То – найглибший вибух раси, що в добі історичного занепаду – саме ним – відновила душу й тіло народу.

І ще одне. Не треба забувати (бо це прикро омертвляє його живу постать), що він був і талановитим портретистом, і чарівним співаком, і до тепері товариєскою людиною, що мала слабість до гарного одягу (звідсіль же й ота шапка з козуходом!), розумілася на добрих стравах, закохувалася (не завше щасливо, але завше – повно)...

Чи складав він читанку для майбутніх (ой, як же майбутніх!) шкіл, чи шкіцуєвав проект власної хати, чи вибирав собі місце для садиби, чи студіював ритівництво і пишався заслуженим титулом академіка гравюри, – у всьому він був повною, довершеною людиною, повним, до-

вершеним українцем, без сліду національного каліцтва, хоч у життєписі його багато було б для того каліцтва підстав.

Музичною мовою кажучи, то був велетенський діапазон: від «погибнеш, згинеш, Україно» до «Поставлю хату і кімнату», від сцени Гонти з синами, від якої мороз іде поза шкіру, до анакреоністично-безжурного «Великомученице-кумо». І в усьому шумує побідне життя, уніте в несмертельну вічність геніального твору.

81 рік тому фізично тяжко хворий, але духовно одержимий непереможною жадобою праці й творчості, – бо він мусив творити сам за мільйони незрячих, – раннім ранком 9 березня він спішив із своєї кімнати вниз до майстерні, де чекали його недокінчені мідерити.

Зламаний засланням та виснажений хворобою організм нараз зрадив: він впав зі сходів, щоб тілом вже не встати.

У цьому пориві до творчості в останній смертний час, у цьому творчому русіувесь він. Він, що був живою Обітницею і що залишив нам і досі нездійснений заповіт.

Збережена мова оригіналу

Посол української культури

Віра Річ: «Я вивчила українську, щоб перекладати Шевченка...»

Автор:
Ганна Косів

20 грудня 2009 року Україна втратила свого сподвижника – Віру Річ – найталановитішого і найбільш плідного перекладача української художньої літератури англійською мовою. Ім'я англійської поетеси й перекладача, а водночас і літературознавця, публіциста, редактора, видавця, на жаль, маловідоме в Україні. Хоча те, що вона зробила для популяризації серед англомовного читача нашої країни та її культури, не має аналогів.

Народилася Віра Річ 24 квітня 1936 року в Лондоні в англійській родині – у її жилах не було й краплі української крові. Закінчила Оксфорд за спеціальністю давньоанглійська й давньоскандінавська мови. До захоплення Україною, українською культурою, зокрема поезією, що стало смыслом її життя, молоду

англійку привело знайомство з поезією та життєвим подвигом Тараса Шевченка. Ще під час навчання в університеті дівчина відвідувала курси української мови. Тоді ж, до свого 20-річчя, 24 квітня 1956 року, вона зробила собі оригінальний подарунок: переклава англійською «Пролог» до поеми Івана Франка «Мойсей». Це був дебют, з якого все й почалося.

З ЧОЛОВІЧИМ ХАРАКТЕРОМ

Шевченківський ювілейний комітет Великої Британії, який заздалегідь готувався до відзначення ювілеїв Кобзаря у 1961-му та 1964 роках, шукав перекладача, аби здійснити грандіозний задум: видати якомога повніше зібрання творів Шевченка англійською мовою. Проводили конкурси. Симпатії та сподівання значної частини української

громади пов'язували з молодим, «буйним» талантом, Віри Річ. Але провідний шевченкознавець української діаспори професор Павло Зайцев ніяк не погоджувався: «Та де! Молода дівчина, без досвіду, без належного знання української мови не може перекладати Шевченка». Проте навіть не це було головним аргументом: «Жінка в принципі не здатна перекласти Шевченка. Тут потрібен твердий, чоловічий характер». У справу втрутилася Слава Стецько (на той час голова Антибільшовицького комітету народів, згодом народний депутат України від КУН – Ред.). Вона сказала, що цілком підтримує міркування професора щодо чоловічого характеру й вислала вченому добірку перекладів Віри Річ, не вказуючи автора. «Бліскуче, – прорік професор, ознайомившись із перекладами. – Це те,

що нам потрібно, тут і справді відчувається чоловічі рука...»

Збірка творів Шевченка, до якої ввійшли 38 поезій, стала першим великим перекладацьким проектом Віри Річ. Вона була названа *Song out of Darkness* («Пісня з темряви») під впливом статті Івана Франка «Темне царство». Українська вільна академія наук нагородила перекладачку Почесним дипломом шевченкознавця. Згодом у рецензії одного з англійських літературознавців говорилося: «Ця молода, мужня та «сердита» праця знайде відгук у серцях нашого молодого покоління».

У радянській Україні, звісно, цю працю зустріли як ворожий випад. У рецензії, опублікованій у «Літературній Україні», читамо: «Починаючи від заголовка, крізь вступи і передмову і аж до кінцевих приміток, – все прошито чорною ниткою: умисним намаганням використати ім'я і твори Шевченка для антирадянської пропаганди в дусі холодної війни й підтримати погляди збанкрутих українських буржуазних націоналістів».

НЕДОВІРЛИВІ УКРАЇНЦІ

«Як? Чому Шевченко? Чому таку талановиту англійку, яка могла б досягти успіху та й кращого заробітку в інших формах занять, цікавить Україна?» – з недовірою запитували її насамперед самі українці. «Бо лише українці, – за словами перекладачки, – є аж надто скромними щодо усвідомлення величі свого національного генія». «Це було в Хайфі, – згадувала пані Віра, – офіцер органів безпеки проводив зі мною обов'язкову для цієї країни співбесіду. Під час розмови виявилося, що я знаю українську мову. «Але чому, – здивувався офіцер, – чому ви вивчили українську? – Для того, щоб перекласти Шевченка, – відповіла я. На тому співбесіда закінчилася. Коли його секретарка принесла тістечка і чай, ми вже співали, як брат і сестра після довгої розлуки, «Реве та стогне...», «Думи мої...», «Гетьмані, гетьмані...», «Тече вода...» та ще щось, що могли згадати. Офіцер безпеки Ізраїлю, який народився в Києві, більше не запитував, чому я вивчила українську. Ані шведський митник, який побачив «Кобзар» у моїй торбі. А українці продовжують питати».

Найкраще про перекладача зможуть розповісти його праці. Наприклад, інтерпретації творів Тараса Шевченка «Мені однаково, чи буду...» або «Огні горять, музика грає...» Вони невеликі за обсягом, але відразу демонструють індивідуальний перекладацький стиль Віри Річ, який помітно вирізняє її з-поміж інших перекладаців української літератури англійською мовою. Йдеться про увагу до кожної деталі оригіналу на всіх рівнях, прагнення якомога повніше передати всі тонкощі змісту й форми, високу адекватність першотвору

«Моя мама, – веде далі розповідь Віра Річ, – стала фанаткою Шевченка. Вона цитує його в моїх перекладах за кожної нагоди. «Гамалію» – під час весняного прибирання (They tear the walls down...), «Чигрине, Чигрине» – під час прополювання городу (Rue, rue has grown and choked our freedom down...)... Ці туманні спогади – невелика частина того, що з роками стало для нас сімейним культом».

В Україні твори Шевченка в перекладі Віри Річ вперше вийшли окремою збіркою в лютому 2008 року у видавництві «Мистецтво» під назвою: «Т. Шевченко. Вибрана поезія. Живопис. Графіка». Дуже позитивним є те, що книжка двомовна, де поряд із перекладами розміщені оригінали. Це, звичайно, розширяє контекст інтерпретаційних можливостей для читача – як англомовного, так і україномовного. Адже зіткнення двох культур відкриває повніший доступ до прихованих смислів, не помітних при звичайному прочитанні текстів в оригіналі.

У доробку Віри Річ є також низка драм і поезій Лесі Українки та Івана Франка. В сукупності перекладачка відтворила англійською твори 50 українських письменників від Івана Котляревського до сучасної поезії. Це без перебільшення викінчений монумент української літератури, культури, історії трьох останніх сторіч.

1999 року Віра Річ організувала в Лондоні літературну групу *Manifold Voices*, яка готувала й представляла публіці поетичні програми на різні теми. Так, наприклад, у програмі *From Maidan to the Maydan* розповідається про боротьбу українців за свободу й незалежність від часів Мазепи до всеукраїнського Майдану. В програмі органічно переплітаються як поезії-спостереження самої авторки, так і вірші Івана Мазепи, Тараса Шевченка, Лесі Українки, Василя Симоненка, Василя Стуса, українські народні пісні. Неймовірно захопливий, оригінальний жанр, у якому поєднані віки, стилі, автори.

Українська тематика завдяки впливу перекладацької діяльності постійно присутня в оригінальній поезії Віри Річ.

Слід згадати такі твори, як «Елизавета, дочка Ярослава Мудрого», «Пам'ятна дата» – поезія, приурочена до 250-річчя Полтавської битви, вірш-присвята Степанові Бандері. Тут до самої поезії додається глибоке дослідження про значення, місце та роль Київської держави поміж інших держав Європи, про давні українські звязки із Західним світом. Ще молодою дівчиною вона надрукувала в *The Ukrainian Review* велику статтю *The Second «Captive Nations» Week* (1960, №3–4), в якій міститься гострий політичний аналіз ситуації в Україні та заклик до всього вільного Західного світу не залишати українців напризволяше в лабетах комуністичного тоталітарного режиму, а допомогти їм у боротьбі за свободу. Це тільки один із прикладів.

ДРУГА БАТЬКІВЩИНА

Уперше побачити Україну Віра Річ змогла в 1991 році. Виступаючи зі словом про англомовні переклади поезії Тараса Шевченка, вона, відійшовши від вузької наукової теми, натхненно заговорила про необхідність державної незалежності України, що тоді для неї не обійшлося без клопотів на дипломатичному рівні. 24 серпня 1992 року, вона вже приїхала на святкування першої річниці незалежності. Віра Річ завжди вірила в краще, вірила, що з Україною все буде добре. «А як ви хочете, – казала вона, – демократія – це складний багаторічний процес». 24 серпня 2006 року Указом президента України Віра Річ нагороджена орденом княгині Ольги III ступеня.

У неї було ще багато планів, які вона мріяла реалізувати. Мала намір перекласти весь «Кобзар» до 2011 року – 150-ї річниці з дня смерті поета. Віра Річ – дивовижна постать в історії світового українства. Її часто називали послом української культури в англомовному світі. Ніколи, ніде, нікого подібного до неї в нас не було. Її життя й праця – це без перебільшення, мужній подвиг в ім'я такоїдалекої й такої близької для неї України. В своєму заповіті Віра Річ написала, що хоче бути похованою в Каневі. ■

Наш партизан

Тарас Чубай про львівський саунд, артистів-бюроботів, добру музику та загальмованість українців

Якщо твір стає народним, це є найвищою нагородою для будь-якого музиканта. Особливо коли така трансформація відбувається за життя. Проте не менш важомою відзначкою є й випадок, коли авторська версія народної пісні стає популярнішою за оригінал. Співрозмовник *Тижня* унікальний тим, що має обидва прояви визнання. Його суперхіт «Вона» став справжнім ліричним архетипом бурено-романтичних 1990-х. Завдяки йому ж молодь по всій країні заспівала повстанську «Лента за лентою». Її автором більшість донині вважає Тараса Чубая, лідера та фронтмена легендарного гурту «Плач Еремії», який нещодавно відсвяткував своє 20-річчя. Чубай запросив *Тиждень* до свого затишного дерев'яного будинку під Києвом. Ми спілкувалися, милуючись ще засніженим двором, де бавилися двоє маленьких дівчаток – доњки пана Тараса.

У дитинстві було дуже важко пилити скрипку, коли твої друзі за вікном грають у футбол. Якось, років у десять, я записав на магнітофон годину своїх занять, потім увімкнув його, а сам вистрибнув у вікно і побіг ганяти м'яча. Потім повернувся і увімкнув – ніхто нічого не помітив. Я повторював це разів п'ять, а потім мама увійшла, і все розкрилося. Батьки так сміялися з цієї витівки, що мене навіть особливо й не покарали.

Коли мені було 25 років, я страшенно нервував від того, що всі прихильники і журналісти постійно запитували лише про пісню «Вона». Думалося: ну як можна тільки однією піснею цікавитися, ви що, кретини, якіс, що іншого взагалі не помічаєте?

Записав
Богдан
Буткевич

Фото
Макс Левін

ДИСКОГРАФІЯ
ГУРТУ «ПЛАЧ ЕРЕМІЇ»

Останній Грім,
1992

Двері, які
насправді є,
1993

Най буде все як
є..., 1995

Хата моя, 1997

Добре, 1998

Тепер цей період минув, та і я загалом трохи заспокоївся. Єдине місце, де я лаюся, – за кермом.

Музика – це така штука, якою неможливо займатися без задоволення. Тому недарма люди із заздрістю і дещо зневажливо ставляться до музикантів. Не впевнений, що ті, хто заробляє на життя кошнням траншеї, справді люблять цю важку і марудну працю. Якщо займатися справою, від якої кайфуєш, то, ще навіть нічого не заробивши, ти вже у виграни. А якщо за це ще й непогано платять? Той, хто працює лопатою, все одно сприйматиме митця як того, хто заробляє дурні гроші.

Не хочеться з'являтися поміж сміття, що звуться «український шоу-бізнес». Мені на фізичному рівні непримінні люди, які ним займаються. Грати за їхніми правилами – це прирівняти себе до них. Я на сцені приблизно з 1987 року. І бачив, як починалося все те, що називається «сучасна українська музика», які люди це робили. Те, що ми зараз маємо, можна було передбачити ще тоді. Тим більше що в нас працює російська шоубізнесова схема, априорі створена для того, щоб калічти людей, бо є калікою.

Діячі шоу-бізу нагадують бюроботів. Шоу-бізнес – то взагалі якесь неукраїнське й неміловзвучне словосполучення. За свою суттю це обман. Починаючи від зовнішнього вигляду артистів – люди на сцені виглядають не так, як у житті – й закінчуючи тим, що вони співають – зовсім не про те, що їм справді болить. Ти не можеш у таких умовах бути тим, ким є насправді. А якщо захочеш ним бути, тебе швидко змусять не

робити «дурниць» або викинуть геть. Конвеєр завжди залишається конвеєром незалежно від якості його складових частин.

Культуру треба створювати самому, без Міністерства культури. У жодній країні світу, окрім постсовкових, такого органу й близько немає. Фактично це просто спосіб заробітку для певної категорії чиновників. Зрозуміло, сама культура їм глибоко байдужа. Усі це знають, але міністерство і далі існує. Кожен, хто потрапляє в лещата цієї системи, змушений гррати за її правилами, бо в ній керує не міністр, а вся чиновницька братія. Навіть якщо міністр каже тобі «так», потім купа якихось тіток у кабінетах каже «ні». На цьому закінчується співпраця з Мінкультом.

Моральний занепад дуже характерний для молодих країн. Ми просто маємо пережити цей період. Взагалі якість влади досить легко оцінюється крізь призму музики, що грає в публічних місцях. На «жирному» курорті «Буковель», наприклад, крутья російський шансон. Які ще коментари потрібні?

Треба визначитися для себе, чого ти хочеш: бути по-популярним чи написати щось справді добре, що почують хоча б кілька осіб. І зробити це потрібно ще на старті. Чи ти цим займаєшся тому, що просто не можеш не займатися, чи ти хочеш потрапити на «М1».

Ми не знімаємо кліпів і не носимо грошей на радіостанції. Це радіо має до мене приходити, ще й платити за використання моєї пісні. Впевнений: ми все одно

рано чи пізно дійдемо до цієї єдиної правильної системи. Де я візьму зайві \$30–50 тис. на кліп, ще й не маючи жодної гарантії їх повернення? А головне – навіщо?

Я щотижня «відшиваю» по кілька запрошень на телесеріали. В Україні дуже мало журналістів, з якими хочеться про щось говорити. Загалом більшість «акул пера» своєю поведінкою досить схожі на тих музикантів, що висять на білбордах. Журналістська молодь готова буквально на все, щоб відрівати свій кусень, абсолютно не думаючи про суспільні функції своєї професії.

Я не хочу заради грошей жити за чужими правилами. «Плач Еремії» – один із небагатьох гуртів, що працює «за касу», тобто за чесні гроші. Це означає, що нам не платять за концерт заздалегідь визначеній і гарантований авторський гонорар. Наш заробіток безпосередньо залежить від кількості розкупленіх глядачами квитків. При цьому, враховуючи українські реалії, ми не можемо, та й не хочемо, ставити дуже великі ціни на концерт. Тож гонорари досить скромні. Головне, що не ставало на спокійне ходо, що був час підступів до інструментів, якщо діти занутя. І птиченьку робити свою справу.

Українці у своїй м'якості дещо загальмовані. До нас усе тут доходить. Люди, які народалися в часи ссср, є деформованими. Я також не виник, адже півжиття прожив у ті часи. Ось у Польщі, тільки ю ураган приймає якесь незроуміле рішення, одразу всі на вулицях, перекидають машини. Адже для здобуття справедливості країні недостатньо постоюти кілька тижнів на морозі. Таким чином слід поводитися протягом найближчих кількох десятиліть. Власна, треба захищати себе і свою країну постійно. Брозуміло, що родюча земля та спокійний характер спонукають до осілого родинного життя – корівка, будиночок, дітки. Але саме через цю заспокоєність різноманітна сволота в нас постійно пролізає до влади і робить з нами все, що за-

вгодно. Хоча після Майдану, я сподіваюся, прихід до влади будь-якого монастра, навпаки, стимулюватиме людей до дій.

Коли музикант лізе в політику, його країна хвора. Звісно, музиканти – це теж громадяни, і вони цілком мають право на свою позицію. Але це не має бути в тій формі, як у сучасній Україні. Наприклад, музиканту подобається якийсь політик. Тоді він за свої гроші організовує концерт на його підтримку. Саме так вчинив Брюс Спрінгстін (відомий американський рок- та фолк-музикант. – Ред.) у Філадельфії влітку 2008 року – влаштував власним коштом виступ на підтримку Барака Обами. А в нас із музикантів роблять проституток, спопатку доводячи їх до стану, коли вони не в змозі своєю працею облаштовувати собі життя, а потім купуючи їх за гонорари чи ефіри. Усе це виглядає напрочуд гайдко. Якщо брати в такому участь, то потім не відміниться.

Місце еліти в Україні по-сідають скоробагатьки, які вдало розікрали залишки совкового «народного майна». Це тепер вони воліють називатися гордим і таємничим словом «олігархи», а по суті, просто колишні комсомольці, які самі себе по своїх телеканалах та газетах назвали елітою. Справжня еліта в Україні є, вона живе своїм непомітним загалу життям. Так само, як це відбувається в Європі та США.

Європа в мене не викликає жодних симпатій, бо вона на сьогодні – це щось гниле. Європа втрачає свій шарм – елементарно навіть кухня зіпсуvalася. А ситуація з «шентгенаами» – це просто цирк. Мені влаштовують допит щоразу, як я збираюся туди пойхати. Та пішли ви під три черти з вашими візами, якщо заради них потрібно стільки приниження! Не хочу я не буду до вас іздити, і не треба, щоб Україна була у такій Європі. Натомість слід говорити про європейські цінності, які сама Європа вже втрачає. Україна – це величезна країна з величезними можливостями. Ми маємо будувати свою країну в себе. Впевнений, що це вдасться.

Час – єдиний лікар. Україна йде еволюційним шляхом. Помаранчева революція працює. В'яло, повільно, та все ж працює. Класична революція, звісно, швидша, але тоді треба пролити кров і воювати. Я маю бажання воювати за свою державу. Але чи пішов би реально стріляти – не факт, бо тепер маю дітей. А це вже зовсім новий рівень відповідальності.

Українство накочується певними хвилями. Перша, 1990-х років, була породжена ще радянськими утисками. Наприкінці 1990-х вона відкотилася. Наступна була породжена вже Помаранчевою революцією. Але й вона з передбачуваною цикличністю відійшла. Коли хвилі відходять, завжди на поверхню виринає купа сміття та непотребу. Впевнений, що невдовзі люди втомуляться жити поміж культурного бруду і це породить українське цунамі, яке нарешті накриє нас із головою. І це цунамі вже зре.

Держава має створити правила гри на ринку поп-музики. Потрібно ввести досить тривалий період штучного обмеження іноземного продукту такого штибу. Себто проста схема: максимальні переваги для україномовної музики – обмеження для іншомовної. Як російсько-, так і англомовної. Власне, не потрібно вигадувати велосипед – можна просто взяти приклад Франції чи Канади, які мають позитивний досвід таких кроків. Джо Дассен, до речі, починав співати англійською, але завдяки такій ось програмі заспівав французькою. Зараз же Україна в музичному плані – не більше ніж придаток Росії, весь Київ заляплений афішами по-психових російських артистів. Вмикаєш телевізор – хочеться бловати.

Українська культура буде в гетто, доки ми не спілкуватимемося українською. Святе місце пустим не буває, ось тому й пре або російський продукт, або російськомовний, хоча й українського походження. Не можна дозволити власникам медіа-холдингів диктувати свої культурні уявлення населенню. На жаль, більшість із них не є украї-

їнцями ні етнічно, ні морально. Тому українська культура їх не цікавить або цікавить як культура якихось аборигенів з острова Пасхи. Вважаю, що не маю морального права підтримувати інші мови, коли моя рідна у занепаді. Саме тому я не збираюся перекладати свої пісні іноземними мовами.

Українці талановитіші за росіян у плані музики. Про це свідчить хоча б купа українців у російському шоу-

НЕ МОЖНА ДОЗВОЛЯТИ ВЛАСНИКАМ МЕДІА-ХОЛДИНГІВ ДИКТУВАТИ СВОЇ КУЛЬТУРНІ УЯВЛЕННЯ НАСЕЛЕННЮ

бізі. Я мав кілька концертів у Росії, але ще в кінці 1980-х. Хоча нещодавно нас запрошували до Санкт-Петербурга, де ми не виступили лише тому, що саме в цей час мали концерти в Канаді. До речі, є навіть сайт казахських прихильників «Плач Еремії», причому це не етнічні українці, просто люди цікавляться нашою культурою.

Львівський саунд – це імпровізація, що є справжньою візиткою будь-якого західноукраїнського проекту. Ця імпровізаційність має дві причини. Перша – елементарна лінія доводити партії до конкретики, друга – це більше, ніж у колег з інших регіонів, відчуття внутрішньої свободи. Львівський репетитор написання пісні – придумати її за 5 хвилин до концерту, потім на наступних виступах вигравати, доки не викристалізується щось справді вартісне. Заходноукраїнський рок вирізняється ще й тим, що люди, які там пишуть тексти, спілкуються українською. Саме тому цей рок має шарм справжності.

Я задихався у Львові на-прикінці 1990-х. Він почав втрачати статус культурної столиці. За кілька років те саме відчуття повторилося і в Києві, тому тепер я мешкаю в селі. Головна проблема більшості українських міст – у них живе переважно неміське населення, яке не набуло рис місця, але втратило весь позитивний набір сільського мешканця. Корінне міське населення було винищено або вигнане. У найкращі

ДИСКОГРАФІЯ ГУРТУ «ПЛАЧ СРЕМІЙ»

Я піду в далекі гори, 1999

Як я спала на сені, 2000

РОК-легенди України, 2002

Світло і сповідь, 2003

квартири в'їхали НКВДисти, тому в центральних кварталах Львова та інших міст досі можна почути лише російську мову. А жити в місті ще треба вміти. Потрібно вміти любити свою браму, підвіконня, кам'яницю.

Рецептів написання хіта немає. Завдяки своїм дітям я щодня дивлюся мультику «Панда кунг-фу». В ньому постійно повторюють фразу: «Немає секретних інгредієнтів». Цілком згоден. Пісня або є, або її немає. Натхнення повинно прийти. Шляхи, звісно, можуть бути різні. Хтось годинами вичавлює з себе депресію нотами. А є такі, як Кость Москалець (автор пісні «Вона». – Ред.), який бере гітару до рук раз на п'ять років, але якщо бере, то його, що називається, справді накрило.

Я люблю добру музику. Добра – це зроблена від душі, інших жанрових уподобань я не маю. Взагалі кожна композиція має оцінюватися тільки за одним принципом: зачіпає або ні. Хоча, на жаль, багатьох влаштовують і бумчики на кшталт: «Я тебе любила».

Мені не подобаються ре-чі, які за собою тягне попу-лярність. Занадто впізнавана особа перетворює своє життя на кошмар, бо якщо ти не можеш вийти на вулицю як нормальна людина, отже, ти не є і не є. Тобто потрібно себе добровільно заганяті в тюрму – оточувати охороною, їздити в лімузині. Миготінням мордякою досягається одне – натовпи малолітків, які бажають роздерти тебе на автографи.

Україна викликає інтерес на Заході. Мене, наприклад, у межах культурної програми нещодавно запрошували до кількох університетів США із серією концертів. Наша ж попса там не цікава, бо в ній немає нічого, власне, українського. Її максимум – це виступити перед іммігрантами з СРСР на Брайтон-Біч або самому собі замовити там концерт у піар-цілях.

Рок – це музика бунту у віці статевого дозрівання. Старі волохаті дядьки, які називають себе рокерами, виклика-

ють посмішку, хоча по-своєму вони симпатичні. Я вважав себе рок-музикантом у 18 років. До того ж назвати себе рокером – це страшнє обмеження, адже я люблю музику загалом, а не якусь її конкретну частину. Так само, як рок-н-рольний, мені подобається і джазовий, фольковий, класичний драйв. Тому я просто музикант.

Раніше мені здавалося, що тільки на пострадянському просторі CD-диски втратили сенс через повалене піратство. Але тепер бачу, що це загальносвітова тенденція. Планую створити досить простий сайт, де за смішні гроші можна буде купити наші треки або скачати їхні демо-версії.

Втрачаю форму як класичний музикант. Адже класика дуже трудомістка. Якщо бажаєш бути у формі, то маєш проводити з інструментом по чотири години на день. Але ми з дружиною (закінчила Київську консерваторію за класом «Музикознавство». – Ред.) іноді влаштовуємо домашні концерти: я – на альті, вона – на фортепіано. Діти слухають, відкривши роти.

Я не знаю досконало української мови, тому маю певні комплекси щодо написання книжок. Ось я товаришую з Кузьмою (Андрій Кузьменко – фронтмен гурту «Скрябін». – Ред.) ще з радянських часів. І завжди критикую його за мову, бо він створив свій суржик, яким співає і пише книжки. Сам собі не можу такого дозволити. Колись, як і кожен юнак, я писав вірші. Але потім, на щастя, припинив і почав писати музику. І коли я знаходжу ті старі віршки, стає дуже смішно.

Кожна людина має вміти грati хоча б на одному музичному інструменті. А також написати віршовані рядки і щось більш-менш нормальне намалювати. Ці вміння свідчать про достатній рівень розвитку особистості. До речі, майже кожен американець вміє грati на гітарі, або на якомусь іншому інструменті – це при тому, що ми звичли вважати їх тупими. Натомість у нас завжди було важливішим уміння ремонтувати унітаз. ■

Оскар

Чьогорічний кінофестиваль продемонстрував, що реальні соціальні проблеми турбують американців значно більше за екологічну боротьбу в уявному світі Пандори. Воєнна драма «Повелитель бурі» з натиском блискавичного урагану знесла всі основні статуетки головної кінопремії США, залишивши фантастичному «Аватару» втішні технічні відзнаки. Прогнози «Оскара-2010», підігріті інтригою змагання між стрічками колишнього подружжя – Джеймса Кемерона та Кетрін Бігелоу, справдилися частково – адже кіноkritики пророчили, що головні призи режисери поділять хоча б по-рівну. «Аватар», що став рекордсменом за касовими зборами і вкоренив 3D-технології як обов'язкій елемент розважального кіно, отримав три другорядні нагороди, хоча претендував на перемогу в дев'яти категоріях. «Повелитель бурі» відзначили шістьма статуетками, поміж яких і приз «За найкращу режисуру». Тож Кетрін Бігелоу стала першою жінкою в історії фестивалю, котра здобула нагороду в цій номінації. Її фільм, що оповідає про небезпечну роботу американських саперів під час війни в Іраку, вже назвали «найоб'єктивнішою і найповнішою» стрічкою на не-просту для американців тему. Це вже друга поспіль (після минулорічного звитяжця «Мільйонера з нетрів») малобюджетна стрічка, що обійшла значно дорожчого її видовищного конкурента (в 2009-му ним був фільм Девіда Фінчера «Загадкова історія Бенджаміна Баттона»).

Ще однією несподіванкою цьогорічної урочистої церемонії стала перемога аргентинського фільму «Таємниця її очей» Хуана Хоце Кампанелли в номінації «Найкраща іноземна стрічка». Цей мелодраматичний трилер залишив позаду значно потужніших конкурентів – французыку кримінальну сагу «Пророк» Жака Одіяра та «Білу стрічку» австрійського метра Михаеля Ханеке. Натомість визнання найліпшою актрисою Сандро Баллок – цілком очікуване рішення журі Американської кіноакадемії, адже вона постійно фігурує у списках найулюблених акторів Штатів. До речі, Баллок здобула цьогоріч і «Золоту малину» (премія за найгірші досягнення, своєрідний «АнтиОскар») за гру в фільмі «Все про Стіва», ставши таким чином першою актрисою, яку одночасно відзначили в двох полярних кіноконкурсах. Австрієць Крістоф Вальц, котрий став найкращим актором другого плану за роль німецького полковника в «Безславних виродках» Квентіна Тарантіно – теж цілком прогнозована й стовідсотково заслужена перемога.

Кетрін Бігелоу
Марк Боал

**«Повелитель бурі»
(The Hurt Locker)**

Найкращий фільм

Найкраща режисура

Кетрін Бігелоу

Найкращий монтаж

Найкращий монтаж звуку

Найкращий звук

Найкращий оригінальний сценарій
Марк Боал

Мауро
Фіоре

«Аватар» (Avatar)

Найкраща робота художника-постановника

Найкраща операторська робота

Мауро Фіоре

Найкращі спецефекти

Джефф
Бріджес

**«Божевільне серце»
(Crazy Heart)**

Найкраща чоловіча роль

Джефф Бріджес

Найкраща пісня до фільму
«The Weary Kind»

Сандра Баллок

**«Невидима сторона»
(The Blind Side)**

Найкраща жіноча роль

Сандра Баллок

Джеффрі
Флетчер

«Цінний» (Precious)

Найкраща жіноча роль другого плану

Мо'Нік

Найкращий адаптований сценарій

Джеффрі Флетчер

2010

«Безславні виродки» (Inglourious Basterds)

Найкраща чоловіча роль другого плану
Крістоф Вальц

«Вперед і вгору» (Up)

Найкращий повнометражний мультфільм
режисери – Піт Доктер і Боб Пітерсон

Найкраща музика до фільму
Майлз Джаккіно

«Молода Вікторія» (The Young Victoria)

Найкращі костюми

«Нові мешканці» (The New Tenants)

Найкращий короткометражний
фільм
режисер – Хаакім Бек

«Музика Пруденс» (Music by Prudence)

Найкращий документальний
короткометражний фільм
режисер – Роджер Росс Вільямс

«Бухта» (The Cove)

Найкращий документальний
повнометражний фільм
режисер – Луї Псіхойос

«Таємниця її очей» (El secreto de sus ojos)

Найкращий іноземний фільм
режисер – Хуан Хосе Кампанелла,
Аргентина

Логорама (Logorama)

Найкращий короткометражний
мультфільм
режисери – Франсуа Але,
Харві де Кресі, Людовік Уплан

«Зоряний шлях» (Star Trek)

Найкращий грим

Ініціатива заохочується

Французькі кінозірки висловлюють вдячність своїм усе менш численним фанатам

Уперше з творчістю французької режисерки Летиції Коломбані українські глядачі мали змогу познайомитися кілька років тому, коли на піратських розкладках з'явилися диски з загадковим фільмом «Амелі-2». Насправді ж ця назва була продуктом вітчизняних бізнесменів, і стрічка, яка в оригіналі називалася «Любить – не любить», до «Амелі» Жана-П'єра Жене не мала жодного стосунку. Единий повноцінний «збіг» між цими фільмами – виконавиця головної ролі Одрі Тоту. Її геройня була знову мрійлива та безтимно закохана в якогось віддаленого суб'єкта й так само боролася за свою любов із повною самовіддачею. Щоправда, те, що в стрічці Жене заворожувало глядачів як романтична історія кохання, в «Любить – не любить» Коломбані постає справжнім кошмаром. Амелі-2 виявляється схиленою еротоманкою, чиї сповнені ніжності знаки уваги призводять до жахливих наслідків у житті об'єкта її пристрасті.

Ще один фільм цієї режисерки, якому вдалося

«Мої зірки і я». У кінотеатрах України з 4 березня

пробитися на вітчизняний ринок, розвиває ту саму тему, але пропонує вже дещо інший погляд на неї. «Мої зірки і я» (Mes stars et moi) – історія нав'язливого переслідування, проте цього разу розказана в комедійному ключі, й значно обнадійливіша за попередню. Ситуацію, вочевидь, міняє суттєва обставина – в цій історії об'єктом манії є не якась маловідома випадкова жертва, а зірки французького кіно (ролі яких виконують Катрін Деньов, Емануель Беар та Мелані Берньє). Головний герой цього разу – чоловік (Кад Мерад), чия відданість дружині та сімейним цінностям придушує в зародку найменші підозри в

АНОНСИ

12 березня, 20.00 —

Sex Mob + DJ Olive

Національна музична академія України ім. П.І. Чайковського (Київ, вул. Городецького, 1-3/11) Основою європейського турне джазових хуліганів став їхній останній альбом *Sexotica*, написаний у стилі популярних у 1960-х екзотичних тропічних ритмів. Акустичний джаз музиканти вирішили поєднати із сучасними електронними треками бруклінського імпровізатора DJ Olive. Також до програми концерту увійшли композиції з попередніх альбомів *Sex Mob*, зокрема аранжування хітів світових рок-зірок. Яскраві представники нью-йоркської експериментальної сцени запевняють, що головна мета їхньої творчості – повернути веселість у джаз.

12–14 березня, 19.00 — 13–14 березня, 19.00 —

Фестиваль музики

Національна музична академія України ім. П.І. Чайковського, Літературно-меморіальний музей М. Булгакова, (Київ, вул. Городецького, 1-3 /11, вул. Андріївський узвіз, 13) Володимира Рунчака називають одним із найуспішніших українських композиторів, музика якого здобула визнання в авангардних колах Європи. На сцені прозвучать його хорові твори, а також інструментальні композиції (для бафана, тромбона, альтів, фортепіано). Їх виконуватимуть студенти та аспіранти Національної музичної академії, муніципальний хор «Хрестатик» під керуванням Павла Струця та створений Рунчаком камерний ансамбль «Нова музика в Україні».

Ніно Катамадзе & Insight

Жовтневий палац (Київ, вул. Інститутська, 1) Свою нову програму RedLine «грузинська чаклунка» представить разом із колективом *Insight*, до складу якого входять Гocha Качеїшвілі (гітара), Уча Гугунава (бас-гітара) та Давид Абуладзе (барабани). За словами співачки, red у назві альбому несе сонце й енергію, а line означає час, що дає людям змогу відчувати життя. Стиль музики Ніно Катамадзе описують як джаз, етнопоп, world music. Народні мотиви своєї творчості джаз-діва доповнюють незвичайною манерою виконання, несподіваними імпровізаціями та спілкуванням із публікою.

КНИГА

Не по нотах

Тлумачний словник музичного та мистецького сленгу фрагментарно почав з'являтися на сторінках музичного журналу «Галас» ще в 1997-му. Нещодавно «Лаба», яка містить 4000 понять на 350-х сторінках, вийшла в повному обсязі. Її автор – філолог і музикант Оксана Цеацура йшла до видання цієї книжки довгих 14 років. До речі, термін «лаба» означає арго – таємну мову музикантів, а самі вони, окрім творення власне музики, весь час продукували певні вербальні коди для втаємничених. Спочатку це було доволі вузьке коло «своїх», а далі «лаба» стала надбанням усіх... Як явище, лаба сягає доби мандрівних музик – кобзарів і лірників. Пояснення соціально-історичних аспектів викладено в розділі «Хрестоматія», де зібрані статті «Фарцовка», «Як козаки 7:40 грали», «Вітчизняна хохмографія», «Паролі, лозунги, девізи, приказки». Оксфордська форма словника, за задумом автора, є найоптимальнішою. Структура наповнення – максимальна: тут і словарна частина, і хрестоматійна, що включає історичні довідки походження слів, статистику, специфіку носія слів, сталі мовні конструкції – приказки, паролі, прислів'я. Автор стверджує, що їй не вистачило б життя зібрати все це самій, тому вона залучала до справи цілу армію знайомих музикантів, тобто – лабухів. До речі: саме музиканти можуть похвалитися багатством лексики власного професійного сленгу, в цьому сенсі їх можна назвати рекордсменами поміж представниками інших мовних субкультур.

буль-яких збоченнях. Його фанатизм постає радше як зворушлива слабкість, а захоплення кіно-дівами має шире та чисте підґрунтя. Й осільки безцеремонні втручання в їхнє професійне та особисте життя викликані виключно благородною метою, зіркам, зрештою, не залишається нічого іншого, як проникнутися до нього симпатією. А коли в його власному житті настане важкий момент, саме вдячні «кінобогині» прийдуть на допомогу. Від голлівудських знаменитостей такого, мабуть, навряд чи дочекаєшся.

Олександра Киричук

16 березня, 19.00 —

Балет Боріса Ейфмана

**Жовтневий палац
(Київ, вул. Інститутська, 1)**

Трагедію долі Петра Чайковського творчо осмислив та інтерпретував Санкт-Петербурзький державний академічний театр балету на чолі з відомим «балетним дисидентом» Борісом Ейфманом. Нескінченний діалог із самим собою, внутрішня боротьба композитора передані експресивним і виразним танцем.

Балет складається з передсмертних картин-спогадів Чайковського та зображення творчого процесу. «Це не біографія, це матеріалізація його музики, симфонія пристрастей, втілена в пластичі», – стверджує Борис Ейфман.

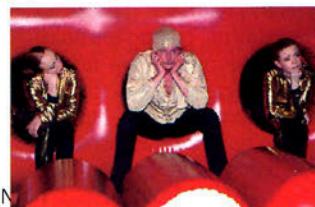

18–20 березня, 20.00

«Червоний Елвіс»

**Театр «Арабески»
(Харків, вул. Харківська
набережна, 5)**

Сергій Жадан створював свою нову п'єсу в досить незвичний спосіб: використовуючи розповіді подружньої пари, що чекала на дитину. Підручник самотньої вагітності домогосподарки відповідає, однак, на досить «соціально гострі» запитання: «Як схуднути без діети? Як зберегти родинний затишок? Як відмовити рекламному агентству? Як харчуватися в супермаркетах? Як убити всіх?» Усю виставу актори грають мовчки, натомість звучить фонограма, що поєднується з відеоелементами, сучасною музикою та хореографією.

31 березня

«Франкофонія: світ кіно»

Кінотеатр імені Довженка

**Кінотеатр «Перемога»
(Запоріжжя, просп. Леніна,
145, Севастополь, вул. Велика
Морська, 13)**

Фестиваль франкомовного кіно представить роботи режисерів із Франції, Бельгії, Канади, Румунії, Швейцарії, Лівану, Марокко та Єгипту. Добірку склали фільми з виразним соціальним звучанням. Роуд-муви «Автобус» порушує питання релігійної терпимості, гомосексуалізму та становища жінки в ліванському суспільстві. Стрічка «Welcome» – історія біженця з Курдистану, а «казка з мораллю» «Дім» – заклик задуматися над впливом науково-технічного прогресу на внутрішній світ людини.

Оксана
Цеацура. Слэнг
музыкантів та
творчих осіб.
Тлумачний
словник
«Лаба», 2009

Олександр Євтушенко

Мода на модерне

Маленький Віден, українська Європа – так кажуть на Чернівці, які постійно постачають світу музичні, наукові, літературні та бізнесові таланти

Автор:
Ігор Кручик

Фото:
Леонід
Прокопчук

Штовхаю сецесійні двері якогось під'їзду й бачу під ногами антикварну кахлюну плитку, на якій мільйони підошов не стерли чіткий напис: Leon Schrenzel. Czernowitz, – знак австрійського майстра декору епохи модерн Леона Шренцеля. Що характерно, австрійські кахлі виглядають значно «молодшими» радянських, які вже пощербилися й покришилися.

ЕКС-ГЕРЦОГСТВО

Блукати Чернівцями – цікава атракція. Коли відійти кілька сот метрів від центру, можна побачити, так само як у Львові, що з-під старої штукатурки де-не-де проступають написи латиною: назви крамниць, реклама з позаминулого століття. А на цеглинах деяких будівель не складно прочитати напівстерти літери монаршого прізвища Habsburg.

Вулиця Ольги Кобилянської виглядає елегантно: ошатна, з новими лавами посередині, модними вітринами й рестораніями в будинках світло-блакиної або рожевої гами. Дерев'я за гратахами уbezпечені від зазіхань вірогідних варварів, яких, проте, не спостерігається. «Ніцшеанка» української літератури, «буковинська орлиця» Кобилянська могла б пишатися цією вулицею, яка зберігає чимало «цісарського», аромат Європи. Чудова й будівля Ратуші – з цього року чернівецька мерія обіцяла запровадити платні екскурсії на неї.

Мабуть, жодне місто Австро-Угорської імперії не докладало стільки зусиль, щоб наслідувати Відену у модерній моді, архітектурі, щоденному житті, як Чернівці. Це не минуло безслідно. Ностальгія щодо тодішнього герцогства Буковина, водночас

ліберального й шляхетного, хвилює місцевих романтиків. Відчуття своєї європейськості в чернівчан вільлось у ментальність, мов старі німецькомовні клейма на каляхах.

Навіть стоматологічна поліклініка на вулиці Головній нагадує костел. Може, колись ним і була. Тепер про муки грішників нагадує хіба бормашина, а про небеса – готична башта.

Утім, ось іще: герб міста Назарет, батьківщини Ісуса. Його вмуровано на центральній площі у бруківку – поміж інших гербів міст-побратимів Чернівців.

Побратимство зі Сходом – духовне, з Заходом – ментальне й матеріальне. Воно – в архітектурі, в топонімі, в місцевих деталях побуту... В Чернівцях аж настільки присутня Європа, що минулого року тут нелегально переховувався якийсь бос італійської мафії. Буковинські міліціо-

нери вирахували його й передали Інтерполу.

ЛЕГІНІ Й МУЗИ

Але в усьому чітко проглядає українська свідомість буковинців. Тарас Шевченко навпроти міської ратуші дивиться на вулицю, яка називається Головна. А за СРСР була... здогадайтесь. Звісно, Леніна. Чернівецька міськрада, лукаво не мудруючи, вирішила проблему, об яку ще довго ламатимуть мізки в інших населених пунктах країни. Кінотеатр ім. Івана Миколайчука й палац кіно ім. Ольги Кобилянської, перукарня «Легінъ», салон мобільного зв'язку «Слухавка» тощо – природні назви, що роблять прогулінку Чернівцями психологічно дуже комфортною.

Уздовж вулиці братів Руснаків у підвалах міститься кілька кав'ярень із інтер'єрами не гіршими за львівські. Каву, що правда, готують де як пощасти: віденські рецепти знають не всиди.

На площі біля філармонії, в якій концертував колись Микола Лисенко, дorchno пригадуються

ПАНОРАМА МІСТА.

Ліворуч -
Миколаївська
церква,
яку місцеві
мешканці
жартома
називають
«п'яною» –
за оригінальну
архітектуру
башточок

РАТУША.

Тепер – міськрада. Будівля ще цісарських часів

ті, хто вийшов із «краю Черемоша й Прута» на ширші естрадні общини. Композитор Володимир Івасюк створив тут один із перших українських рок-гуртів – ансамбль «Буковина» й написав кілька хітів для Софії Ротару, відомої тоді хіба в студентських колах. Звідси стартували до столичної естради Лідія Сандулеса, Ані Лорак, Ян Табачник. Та й нові яскраві світила час від часу запалюються, зокрема й завдяки фестивалеві «Червона рута», який має чернівецьку генеалогію.

ТЕОЛОГІЯ Й КІБЕРНЕТИКА

Університет ім. Юрія Федьковича. Здаля схожий на якусь фортецю, а зблизька – окріме чимале містечко, де колись була резиденція буковинського митрополита, згодом – Теологічний інститут. Темна цегла будівель не вкрита косметикою тиньку й зупиняє погляд аскетичною фактурою стін.

Заходжу до церкви Трьох Святителів. У храмі лунає спів

півчих. Голоси молоді – це, звичайно ж, студенти. «В нас колісткою естрадного оркестру Чернівецького університету колись була й Софія Ротару», – хвалиться хористка Іванна, слухачка теологічно-філософського факультету.

«Тут білоруси нещодавно знімали фільм про Франциска Скорину», – додає Анжела, співробітниця університетського туристичного центру.

Дух середньовіччя й сучасності поєднується в університетському містечку невимушенено й переконливо. Колись, ще в 1960-ті роки, Іван Драч вивів цю церкву в «Баладі про кібернетичний собор». Бо на зорі розвитку української кібернетики в університеті діяла кафедра електронної обчислювальної техніки, а в храмі стояла величенська, на півприміщення, ЕОМ. Вона тоді здавалася Драчеві апофеозом науково-технічної думки, насправді ж виявилась одним із динозаврів, які швидко вимерли від нашестя

Життя одне. Живи!

Феєрія
мандрів

Туризм. Відпочинок. Екскурсії. Авіаквитки.

Україна. Європа. Увесь світ!

ТУРИСТИЧНА
ФІРМА
Феєрія

м. Київ, вул. Гайдана, 8/9, Ф Арсенальна
тел.: (044) 501 01 82/83, 583 05 20
www.feerie.com.ua

№ 120121 від 14.02.2006

МЕРЕЖА
ТУРИСТИЧНИХ АГЕНЦІЙ
Феєрія
мандрів

В місті проживає
240 тис.
осіб
з них
40 тис.
– студенти

УНІВЕРСИТЕТ.

Тут навчався Іван Франко. Ліворуч – церква Трьох Святителів, або «Кібернетичний собор»

портативних персональних комп'ютерів.

Біля університету – скверик із монументальною головою – пам'ятником Сидору Борбекевичу, навколо якого дві бабці з собачкою жваво намотують кола моціону. Розпитую їх про ЕОМ у храмі. Вони підтверджують, що так і було, а ще – працювали у Чернівцях на повну силу завод «Електронмаш». Його приватизували. «Тепер там торгово-розважальний комплекс, дорогі супермаркети, зали для гри в боулінг», – зітхає одна з бабусь. Проте факультет комп'ютерних технологій в університеті залишився. Однак на ньому тепер віддають перевагу не «зализу», а софту.

Поки спілкуємося, крізь вузеньку хвіртку велетенських червонокам'яних університетських воріт сунуть студенти. Чернівці – місто молоді: тут діє 18 вишів, учаться понад 40 тис. студентів – кожний шостий чернівчанин.

РОМАНІЯ МАЛА

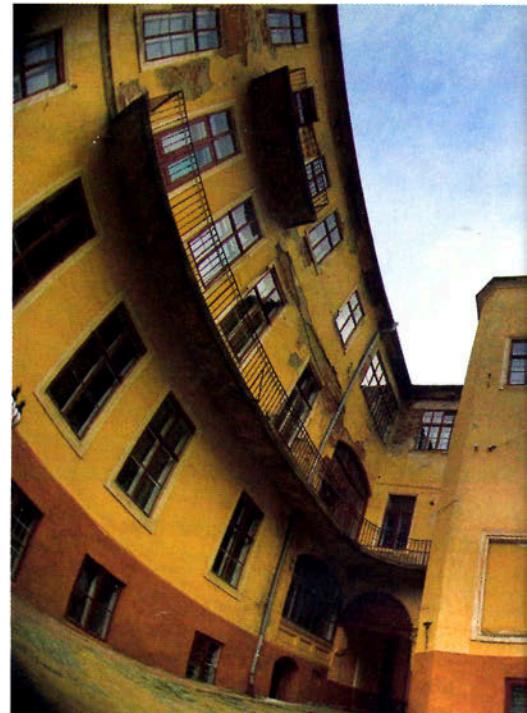
«Іздоро!» – гукають батьки маленьку дівчинку, що грається в скверику. Розмовляючи з нею й поміж собою, переходять із українською на румунську, тоді на російську й знову на українську – непомітно й «муарово».

Таке враження, що румунів у Чернівцях не менше, ніж десь у Кишиневі (іх тут 4,5%. – Ред.). Навпроти синих стін кінотеатру «Чернівці», колишньою хоральною синагоги, бронзові молодий романтичний Міхай Емінеску. Класик румунсько-молдовської літератури чвився тут у гімназії.

Хоча «під Румунією» Буковина перебувала недовго, лише два десятиріччя напередодні Другої світової, але й цей період,

ЦЕНТР БУКОВИНІ.
На вулиці Головній (фото ліворуч) є дворики-колодязі з відкритими галереями (праворуч), як десь на Півдні

виглядає так, був не найгіршим в історії краю.

Молдованка Юліанія, з якою я запізнався в Румунському національному домі, а це неподалік ратуші, каже, що ще 1862 року в Теологічному університеті викладали румунську мову, тут видавали румунські часописи. А нині в Чернівцях діє генконсульство Румунії. Згідно з нинішніми румунськими законами, кожен, хто мешкав на Буковині до 1940 року, може отримати громадянство цієї країни. За 2009 рік цим правом скористалися більше 300 осіб.

ЛІТЕРАТУРНА КАВ'ЯРНЯ

Поруч із Румунським домом на Центральній площі – «Українська книга». Гвинтовими металевими сходами, що в кутку, піднімаюся з пані Юліанією на дру-

гий поверх, у літературну кав'ярню Literatur Café.

Тут затишно: кілька ажурних антикварних столиків, на яких лежать підшивки газет, стоять портативна друкарська машинка, а у вікно заглядають молоді дерева. Створив Literatur Café громадський діяч і бізнесмен Олег Хавич. «Була думка спочатку відродити «Габсбург-кафе», яке раніше існувало на цій площі, – каже пан Олег. – Потім передумали – бо до Габсбургів неоднозначно ставляться в Європі».

Довелось рахуватись із такою опінією, хоч один із династій Габсбургів – ерцгерцог Вільгельм, як відомо, був симпатиком української справи й навіть носив псевдо «Василь Вишиваний». До речі, в Україні щойно постала доброочинна «Фундація

Габсбургів», яку заснував ерцгерцог Карл фон Габсбург, онук останнього імператора Австро-Угорщини. Тож тут, у чернівецькій кав'янрі, вирішили таки залишити «габсбурзький» куточек, де висить портрет монаха й картина з краєвидами Чернівців початку ХХ століття.

До ідеї, як з'ясувалося, мав причетність і відомий чернівецький письменник-антиутопіст Василь Кожелянко. «Коли я казав, що хочу заснувати літературне кафе, більшість скептично кивали головами – ну-ну, мовляв, – згадує пан Олег. – І лише Василь палко в це повірив, весь час смикав мене: мовляв, коли вже ми там посидимо?»

Літкав'ярня одразу ж по відкритті стала камертоном культурного життя Чернівців. Тут щовівторка відбуваються мис-

тецькі імпрези. Виступають не тільки місцеві мистці. Наприклад, із Києва приїздив Сергій Пантюк, із Праги – Ігор Померанцев. Цивілізоване місто на вряд чи уявне без отаких місць для богеми.

СВІТОВА ОСОБИСТІТЬ

Ta літературна аура Чернівців сприяє. Для нас це – гніздо орлів і орлиць: Юрія Федъковича й Ольги Кобилянської, Сидора Воробкевича й Василя Кожелянка. Для більшості ж іноземців Чернівці – насамперед батьківщина німецькомовного поета Пауля Целана. «Це – потужна поетична особистість світового масштабу, – впевнений Петро Рихло, який перекладає Целана українською й вивчає його творчість. – Багато хто з туристів приїжджає до Чернівців саме заради Целана, осо-

ПАУЛЬ ЦЕЛАН.
Поет
повернувся
з Парижу
у місто
молодості

бливо з Німеччини, Австрії й Швейцарії. А, наприклад, у Японії є товариство поціновувачів Целана, там – справжній його культ, – веде далі пан Рихло. – Японці видают науковий щорічник, присвячений нашому землякові, проводять конференції. Чимось він близький ім – маєтесь, глибиною й зашифрованістю думки, сугестією».

Петро Рихло розповідає про ідею музею Целана або ж навіть Літературного дому, де була б представлена багатонаціональна література Буковини. «Думка давно ширяє в повітрі, вона самоочевидна. Наш мер Микола Федорук її підтримує. Тут же, крім Целана, творила ціла плеядя, гроно німецькомовних поетів – Роза Ауслендер, Альфред Гонг, Мозес Розенкранц, Альфред Кітнер, тобто була своя традиція, тож Целан з'явився не на порожньому місці».

Прогулююся вуличкою Целана біля невеликого пам'ятника поетові. За бронзовим обличчям модерно світить чи то крило, чи то місяць. На жовтих будиночках навколо поета настовбурчилися супутникові антени-тарілки. Він поїхав із Чернівців, щоб померти в Парижі – й повернутися сюди, до своїх, спомином і принадою для туристів.

На жаль, я в Чернівцях ненадовго. Від'їджати не хочеться, хоча цуг (поїзд) на Київ уже чекає. I як же вишукано вітають пасажирів провідники потяга «Буковина» в синіх мазепинках, випускники Чернівецького залізничного коледжу! Бо в Чернівцях залізниця запрацювала ще 1866 року – раніше, ніж у Києві чи Харкові. Й вокзал тут ще того часу – чудовий віденський модерн. Так, цивілізація починається з вокзалів і якісних сполучень. ■

ЖЛОБІ І КВІТИ

«От же ж, завжди знайдуть виправдання своєму жлобству!» – зауважила знайомому покупцеві продавчина гастроному. Вона спробувала пококетувати з дядьком, що пришкандивав на милицах по мінералку, мовляв, а квіти де? «Наперед тільки небіжчиків вітають», – невдало пожартував той у відповідь. То було 7 березня. А 8-го в моєму акварумі розквітнув анубіас-нана – африканська болотяна рослина. Я здивовано розглядав напіврозкритий білий бутон, що погайдувався в товщі води, а лупаті риби вимагали ранкову пайку мотилля. ■

Андрій
Лаврік

Андрій
Єрмоленко

ГУБЛЮ СВЯТІСТЬ

Крокуючи стежками всесвіту, губимо перли святості, розмінююмо на монети гордіні та визнання... танцюємо на задніх лапках за цукерку похвали, забуваємо себе, якими були насправді, тому що ТИМ зараз дуже важко вижити в ЦЬОМУ світі... Виправдовуємо свої кроки своїм шлунком – «усі ж так роблять, усім хочеться істи». Довго стириали кордон між добрим та злом і непомітно стерли добро і зло, а лишили пустку. Психоаналітики замінили священиків, робота замінила совість! А що лишилося? Лише твої очі, що сняться мені інколи, і тоді мені стає по-справжньому соромно, і тоді не хочеться прогадатись, бо ходжу не стежками всесвіту, а по колу в тісному карцері чужих думок та світосприйняттів! А справжнє – це лише твої очі... ■

ІЛЮЗІЯ

Не люблю 8 березня – не з якихось радикально-феміністичних міркувань (профанізоване в Україні поняття «фемінізму» краще не згадувати все). В наших реаліях це свято одноденnoї лицемірної ілюзії. ЇЇ – імліцитну дворушність – не облагороджує навіть тюльпанно-трояндovий бум у переддень свята. На вихідних у сусідньому будинку місцевий електрик ногами побив прибіральнюцю. «Они назвали меня скотиною! Захистите меня!» – кричала жінка в розpacі. На шляху до метро літня жінка впала на нерозчищений від самого початку зими дорозі. А в знайомому подільському селі 8 березня – свято горілки для місцевих «джентельменів». Ілюзія одного дня не тішить ■

Жанна
Безп'ятчук

Ігор
Кручик

ЄРЕСЬ ГУГЛАНСТВА

«Подивись у Гуглі – там є все», – радить колега. Він свято вірить у пошукову систему, наче вже й не треба бібліотек, архівів, музеїв. На початку було слово, в кінці постає цифра. «В Гуглі немає нічого», – кажу я. Ми обидва по-своєму неправі. Насправді там багато потрібного, але ще більше того, що заважає. І, зрештою, ставить одвічну онтологічну проблему розпізнання добра й зла. Факту й провокації, широті й маніпуляторства. Гугл, звичайно, не може бути першоджерелом – проте це стрімкий інструмент пошуку. Може, на вітві найшвидший, хоча далеко не найнадійніший. Утім, боротися з впливом Гуглу стає щораз анекdotичніше. Дніми я сам порадив колезі: «Подивися в Гуглі». З мене всі дружно засміялися. ■

ЩАСТЯ БАНАЛЬНЕ

Із усіх комплексів, які потрібно подолати з дорослішанням, найпідступнішим є комплекс винятковості. Що вже там казати: викорінити його вдається далеко не завжди. Та й то сумнівна перемога. Що, здавалося б, хорошого в тому, що врешті перевонуеш себе: ти такий, як усі. Й начебто вже остаточно переконав, а опозиційна партія душі знову нашпигтує – кожна людина унікальна. І вже шукаєш інших шляхів для себе, мимоволі уникаючи того, до чого насправді покликаний. Якось у разомові про щастя друг Денис повторив за Пушкіним: «Щастя на протоптах стежках». Можливо, усвідомлення цієї простої істини – це і є дорослішання. ■

Інна
Завгородня

Олена
Чекан

АКЦІЯ

Подруга звабила мене фітнес-клубом: там до 8 Березня пропонували безкоштовно спробувати новітні тренажери. Як «тягати залізо», знаю і час від часу цим займаюсь, але побачені пристрой геть чисто зблили мене з пантелику. Нас жорстко пристебнули до тренажерів, які півгодини крутили-трясили-розгинали-піднімали-напружували різні частини тіла. Жодного зусилля, ніякого поту, підвищеного пульсу чи там збитого дихання, а по закінченні – приемна кріптура й відчуття легкості, наче години дві тяжко мордувались на звичайних снарядах. Отак, мабуть, і наша Україна під вишнями-черешнями замріяно чекає саме на таку акцію: щоб хтось (МВФ, Європарламент, НАТО, Господь) зробив за неї всю роботу на шляху до цивілізованого світу. ■

Тарифи

- безкоштовні вхідні у 68 країнах
- у 117 країнах вихідні дзвінки у межах \$0,39-\$1,00
- GPRS-інтернет від \$0,57 за 100 Kb
- абонплати відсутні
- плата за з'єднання відсутня

Зручність

- ТревелСімка працює у 180 країнах
- незмінний балтійський номер, що стає відомим до поїздки
- номер зберігається безстроково
- можливість приймати вхідні дзвінки на Ваш український номер
- зручні цілодобові тарифи

Додатково

- безкоштовна деталізація дзвінків Online
- "ТревелФакс": окремий балтійський номер для прийому fax2email
- "Експрес-Звіт": можливість перегляду Ваших витрат на екрані телефону
- "Локатор": можливість перегляду місцезнаходження абонента на карті
- "Переказ Коштів"
- "Передзвоніть Мені"
- "ТревелКурс": можливість дізнатися курс поповнення ТревелСімки з телефону
- "Мобільний Перекладач"
- "Мобільне Поповнення": просте поповнення ТревелСімки з телефону під час подорожі без використання комп'ютера, не потребує Інтернет-доступу
- бонуси в програмах лояльності "Панорама" (МАУ) і "Меридіан" (Аеросвіт)

Продукція

- стартовий пакет містить: ТревелСімку (за ціною \$9) та зручний для абонента баланс (від \$5)
- вибір гарних номерів
- поповнення будь-яким зручним способом
- безкоштовна доставка по Україні при замовленні продукції на суму від \$100

**Ексклюзивні
додаткові
послуги!**

Країна перебування	Вихід \$	Вхід	Країна перебування	Вихід \$	Вхід	Країна перебування	Вихід \$	Вхід
Австрія	0,55	0,00	Італія	0,59	0,00	Туніс	0,75	0,25
Бельгія	0,65	0,00	Кіпр	0,39	0,00	Туреччина	0,55	0,00
Болгарія	0,75	0,20	Латвія, Литва	0,55	0,00	Угорщина	0,65	0,00
Велика Британія	0,59	0,00	Німеччина	0,59	0,00	Фінляндія	0,55	0,00
Греція	0,65	0,00	ОАЕ	0,65	0,00	Франція	0,59	0,00
Грузія	0,55	0,00	Польща	0,59	0,00	Хорватія	0,55	0,00
Єгипет	0,55	0,00	Росія	0,45	0,00	Чехія	0,55	0,00
Ізраїль	0,45	0,00	Словаччина	0,55	0,00	Швейцарія	0,69	0,00
Іспанія	0,59	0,00	Тайланд	0,85	0,25	Швеція	0,59	0,00

Тарифи станом на 01/03/2010 р.

Дані та ціни станом на 01/03/2010 (894462/01/2010) та 01/03/2010 (894462/01/2010) відповідно.

довідка та інформація про точки продажу:
(050) 800-1001 (044) 223-8008 (098) 800-1001
w.TravelSiM.ua

Успіх відображає досвід

Досягнення сучасності неможливі без перевірених часом ідей. Піреус Банк надійний з 1916 року завдяки тому, що ми добре знаємо, як поєднати досвід із сучасністю заради вашого фінансового успіху.

Сьогодні Піреус Банк є однією із провідних фінансових установ Південної і Східної Європи з власним капіталом 3,6 млрд євро. Банк представлений у Греції, Україні, Румунії, Болгарії, Єгипті, Албанії, Сербії, Кіпрі, а також у світових фінансових центрах — Нью-Йорку та Лондоні.

В Україні Піреус Банк надає повний комплекс банківських послуг.

У лютому 2010 року агентство «Кредит-Рейтинг» підтвердило найвищий рейтинг надійності депозитів Піреус Банку (оцінка «5»), що характеризує здатність банку вчасно та в повному обсязі здійснювати виплати за вкладами.

0 800 30 888 0

www.piraeusbank.ua

Дзвінки зі стаціонарних телефонів у межах України безкоштовні.
Вартість дзвінка з мобільного телефону відповідає тарифним планам операторів.

**PIRAEUS
BANK**
Піреус Банк
Надійний з 1916 року